

ODPOVĚDNOST ZA VADU U SMLUV O DÍLO

DISERTAČNÍ PRÁCE

Doktorand: **Mgr. Jakub Svoboda**, bytem Dušní 11, Praha 1

Doktorandské studium na Právnické fakultě Univerzity Karlovy
v letech 2003 až 2008

Školitel: **Prof. JUDr. Jiří Švestka, DrSc.**

Praha 2008

**Prohlašuji, že jsem tuto disertační práci zpracoval samostatně,
a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci
čerpal, způsobem ve vědecké práci obvyklým.**

Mgr. Jakub Svoboda

ÚVOD	6
ČÁST I.	7
SMLOUVA O DÍLO	7
1. HISTORICKÝ VÝVOJ SMLOUVY O DÍLO	7
1.1. ŘÍMSKOPRÁVNÍ ÚPRAVA SMLOUVY O DÍLO	7
1.2. ÚPRAVA SMLOUVY O DÍLO V OZO	8
2. SOUČASNÁ ÚPRAVA SMLOUVY O DÍLO	10
2.1. ÚPRAVA SMLOUVY O DÍLO V OBČANSKÉM ZÁKONÍKU	12
2.2. ÚPRAVA SMLOUVY O DÍLO V OBCHODNÍM ZÁKONÍKU	15
2.3. VZTAH OBČANSKOPRÁVNÍ A OBCHODNÍ ÚPRAVY A JEJICH VYMEZENÍ	16
2.4. ROZLIŠENÍ SMLOUVY O DÍLO A PODOBNÝCH SMLUVNÍCH TYPŮ	23
2.4.1. Rozdíly mezi smlouvou o dílo a kupní smlouvou	24
2.4.2. Rozdíly mezi smlouvou o dílo a smlouvou pracovní	29
2.4.2. Rozdíly mezi smlouvou o dílo a smlouvou příkazní a mandátní	31
2.5. SMLOUVA O VYTVOŘENÍ DÍLA	32
ČÁST II.	34
ODPOVĚDNOST ZA VADY	34
1. OBECNĚ	34
1.1. POJEM SOUKROMOPRÁVNÍ ODPOVĚDNOST	34
1.2. ODPOVĚDNOST ZA VADY	39
2. PRÁVNÍ ÚPRAVA ODPOVĚDNOSTI ZA VADY U SMLUV O DÍLO	41
2.1. PRÁVNÍ ÚPRAVA ODPOVĚDNOSTI ZA VADY V OBČANSKOPRÁVNÍCH VZTAZÍCH	41
2.2. PRÁVNÍ ÚPRAVA ODPOVĚDNOSTI ZA VADY V OBCHODNĚPRÁVNÍCH VZTAZÍCH	45
3. EXKURZ KE SPOTŘEBITELSKÉMU PRÁVU	49
3.1. POJEM SPOTŘEBITELSKÉ PRÁVO	49
3.2. POJEM SPOTŘEBITEL	50
3.3. NÁSTROJE OCHRANY SPOTŘEBITELE	51
3.4. SPOTŘEBITELSKÉ SMLOUVY	53
3.5. ODPOVĚDNOST ZA ŠKODU ZPŮSOBENOU VADOU VÝROBKU	58
4. PODMÍNKY VZNIKU ODPOVĚDNOSTI ZA VADY	64
4.1. EXISTENCE PLATNÉHO ZÁVAZKOVÉHO PRÁVNÍHO VZTAHU	65
4.2. PŘENECHÁNÍ VĚCI, ÚPLATNOST SMLOUVY	67
4.3. PORUŠENÍ POVINNOSTI SPLNIT ZÁVAZEK ŘÁDNĚ, TJ. BEZ VAD	69
4.3.1. Faktické vady	73
4.3.1.1. Vady kvality	73

a)	Vlastnosti určené smlouvou (vymíněné)	73
b)	Vlastnosti obvyklé	78
c)	Vlastnosti vyplývající z povahy nebo účelu smlouvy	81
d)	Vlastnosti stanovené podle vzorku nebo předlohy	84
4.3.1.2.	Plnění aliud	85
4.3.1.3.	Množstevní vady	87
4.3.1.4.	Vady ostatní	90
4.3.2.	Právní vady	93
4.3.3.	Rozdělení vad	94
4.3.3.1.	Vady zjevné a skryté	95
4.3.3.2.	Vady zjistitelné z příslušné evidence nemovitostí	96
4.3.3.3.	Vady odstranitelné a neodstranitelné	98
4.3.3.4.	Vady způsobující podstatné a nepodstatné porušení smlouvy	100
4.4.	VÝSKYT VADY, JEJÍ ZJIŠTĚNÍ A VYTKNUTÍ	101
4.4.1.	Období rozhodné pro vznik vady	101
4.4.1.1.	Zákonná odpovědnost za vady dle občanského zákoníku	102
4.4.1.2.	Zákonná odpovědnost za vady dle obchodního zákoníku	104
4.4.1.3.	Záruční odpovědnost dle občanského zákoníku	108
4.4.1.4.	Zákonná záruční odpovědnost u smluv o dílo v občanském zákoníku	110
4.4.1.5.	Smluvní a jednostranně převzatá záruční odpovědnost za vady v občanském zákoníku	115
4.4.1.6.	Záruční odpovědnost u smlouvy o dílo dle obchodního zákoníku	117
4.4.2.	Zjištění vady	119
4.4.3.	Vytknutí vady	120
4.4.3.1.	Úprava v občanskoprávních vztazích	123
4.4.3.2.	Úprava v obchodněprávních vztazích	124
4.5.	PŘÍČINNÁ SOUVISLOST MEZI VADNÝM PLNĚNÍM A VÝSKYTEM VADY	129
5.	VÝLUKY Z ODPOVĚDNOSTI ZA VADY	130
5.1.	ZJEVNÉ VADY	130
5.2.	VADY ZJISTITELNÉ Z EVIDENCE NEMOVITOSTÍ	131
5.3.	EXKURZ K VĚCEM URČENÝM ÚHRNEM	132
5.4.	MATERIÁL DODANÝ OBJEDNATELEM A POKYNY OBJEDNATELE	133
5.5.	VYLOUČENÍ ODPOVĚDNOSTI ZA VADY ZE ZÁRUKY ZA JAKOST	138
5.6.	VYLOUČENÍ ODPOVĚDNOSTI U PRÁVNÍCH VAD DÍLA DLE OBCHODNÍHO ZÁKONÍKU	138
6.	SUBJEKTY PRÁV A POVINNOSTÍ VYPLÝVAJÍCÍCH Z ODPOVĚDNOSTI ZA VADY	139
7.	PRÁVA Z ODPOVĚDNOSTI ZA VADY	141
7.1.	PRÁVA Z ODPOVĚDNOSTI ZA VADY DLE OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU	141
7.1.1.	Práva z odpovědnosti za vady faktické	142
7.1.1.1.	Smlouva o zhotovení věci na zakázku	145
7.1.1.2.	Smlouva o opravě a úpravě věci	148
7.1.2.	Práva z odpovědnosti za vady právní	149
7.2.	PRÁVA OBJEDNATELE Z ODPOVĚDNOSTI ZA VADY DLE OBCHODNÍHO ZÁKONÍKU	151

7.2.1.	Právo na odstranění vady	151
7.2.2.	Právo na přiměřenou slevu	152
7.2.3.	Právo na odstoupení od smlouvy	155
7.2.4.	Práva z odpovědnosti za vady	158
8.	NÁKLADY SOUVISEJÍCÍ S UPLATNĚNÍM VAD	164
9.	UPLATNĚNÍ PRÁV Z ODPOVĚDNOSTI ZA VADY U SOUDU	165
10.	PROMLČENÍ PRÁV Z ODPOVĚDNOSTI ZA VADY	167
10.1.	PROMLČENÍ PRÁV Z ODPOVĚDNOSTI ZA VADY DLE OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU	168
10.2.	PROMLČENÍ PRÁV Z ODPOVĚDNOSTI ZA VADY DLE OBCHODNÍHO ZÁKONÍKU	169
11.	VZTAH PRÁV Z ODPOVĚDNOSTI ZA VADY A PRÁVA Z ODPOVĚDNOSTI ZA ŠKODU	170
	ZÁVĚR	174
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	180

ÚVOD

Tématem této disertační práce je jedna z důležitých oblastí smlouvy o dílo, a sice odpovědnost za vadu. Přínos této práce by měl spočívat především v porovnání současné úpravy odpovědnosti za vady u smlouvy o dílo upravené občanským zákoníkem a smlouvy o dílo upravené obchodním zákoníkem. Nepůjde nám o izolovaný popis těchto odpovědností. Pokusíme se o jednotlivých tématech vztahujících se k odpovědnosti za vadu pojednat společně tak, aby vynikly společné prvky této odpovědnosti a současně bylo snadné rozpoznat rozdíly v přístupu k odpovědnosti za vadu v občanském zákoníku a obchodním zákoníku. Jednotlivé výklady budeme rovněž doplňovat i o poznatky ze soudní praxe, která v řadě případů již uspokojivým způsobem pomohla překlenout některé výkladové problémy.

Máme-li charakterizovat současnou úpravu odpovědnosti za vady v soukromém právu jedním pojmem, bude jím roztržitost. Z tohoto důvodu je cílem naší práce nalezení obecných prvků soukromoprávní odpovědnosti za vadu u smlouvy o dílo. Zaměříme se především na pojmy vadné plnění a vada, které jsou pro odpovědnost za vady klíčové. V této práci se budeme věnovat v obecné rovině i pojmu spotřebitelské právo, k němuž odpovědnost za vady, jako jeden z jeho nástrojů, náleží.

Část I.

SMLOUVA O DÍLO

Předmětem této práce je odpovědnost za vady u smluv o dílo. Ačkoliv těžiště této práce bude spočívat v rozboru odpovědnosti za vady, považujeme za nutné nejprve vymezit prostor, ve kterém se tomuto tématu budeme věnovat. Z tohoto důvodu si dovolíme v první části této práce věnovat se vymezení pojmu smlouva o dílo a identifikaci právní úpravy tohoto institutu v současně platném tuzemském právním řádu.

1. Historický vývoj smlouvy o dílo

1.1. Římskoprávní úprava smlouvy o dílo

Z hlediska římskoprávního byla smlouva o dílo součástí locatio - conductio. Předmětem této smlouvy bylo buď úplatné užívání cizí věci (locatio-conductio rei) nebo úplatné užívání cizí pracovní síly (locatio-conductio operarum) nebo provedení určitého díla (locatio-conductio operis). Vzhledem k následnému právnímu vývoji se budeme stručně věnovat smlouvám vyjmenovaným na druhém a třetím místě, které lze společně nazvat smlouvami pracovními. Jejich společným předmětem byla cizí pracovní síla. Locatio-conductio operarum se v římském právu týkala pouze hrubých prací, především manuálních, a jejím předmětem bylo užívání cizí pracovní síly po sjednanou dobu a za sjednanou mzdu. Práce byla poskytována zásadně osobně a zaměstnaný byl činný podle dispozic zaměstnavatele. Historicky se tato smlouva vyvinula ze smluv o pronájmu otroků a z tohoto důvodu se netýkala

prací vyššího druhu. Naproti tomu předmětem locatio-conductio operis byl výsledek užití cizí pracovní síly a nikoliv pouhé užívání této pracovní síly. Smluvní strana, u níž byla práce objednána, tak nemusela práce provádět sama, ale mohla jejich provedení přenechat jiným. Za výsledek této práce však odpovídala jen tato strana a součástí její odpovědnosti tedy byl i výběr osob, které práci skutečně prováděly. Římské právo obdobně s dnešním pojmáním považovalo za locatio-conductio operis případy, kdy materiál k provedení díla byl opatřen objednatelem (locator). Pokud objednaný (conductor) mohl použít materiál jiný, než opatřený objednatelem, jednalo se o locatio-conductio irregularis. Použil-li však conductor materiál vlastní, nejednalo se podle římských právníků o smlouvu o dílo, ale o smlouvu trhovou.¹

1.2. Úprava smlouvy o dílo v OZO

Obecný zákoník občanský upravoval smlouvu o dílo v hlavě dvacáté šesté nazvané „O smlouvách o služební výkony“. Za tyto smlouvy považoval smlouvu služební a smlouvu o dílo, přičemž toto rozlišování bylo obdobné římskému právu a odpovídalo locatio conductio operarum a locatio conductio operis. Předmětem obou smluv byla pracovní činnost. Při služební smlouvě šlo však o nesamostatnou práci, tedy o závazek poskytnout svou pracovní sílu zaměstnavateli k dispozici, zatímco u smlouvy o dílo se jednalo o samostatnou práci a předmětem závazku zhotovitele bylo poskytnout druhé straně výsledek pracovní činnosti. Velmi přesné rozlišení těchto smluv je uvedeno v komentáři k Československému obecnému zákoníku občanskému, které si dovolíme citovat:

¹ Kíndl, J., Urfus, V.: Římské právo, Panorama 1990, Praha, 1. vydání, str. 315 a n.

„Jest tu služební smlouva, jde-li na jedné straně o závazkový poměr po jistý čas mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem o práci, za řízení a podle zaměstnavatelových dispozic, zpravidla s jeho prostředky, o osobní pracovní povinnost a osobní nárok na práci, odpovědnost za péči, nikoliv však za zdar nebo nezdar, která jde na vrub zaměstnavatele, tedy o osobní hospodářskou odvislost zaměstnance v zaměstnavatelovu podniku. Naproti tomu při smlouvě o dílo jde povinnost plnit, ale o zdar podle vlastních plánů, vlastními prostředky, s pomocníky nebo náhradníky, s odpovědností nejen za péči, nýbrž i za zdar díla, s převzetím nebezpečí za nezdar, ale s osobní hospodářskou samostatností, tedy vůbec o úkon samostatného podnikatele“².

Za zásadní rozlišovací znak těchto smluv byla chápána samostatnost práce. Pokud v dané smlouvě šlo o práci nesamostatnou, tedy dle citovaného komentáře – smlouva práce, jednalo se o smlouvu služební, neboť podstata tohoto slibu spočívala v poskytnutí pracovní síly do dispozice zaměstnavatele. Naproti tomu při smlouvě o dílo se jednalo o práci samostatnou, tedy – smlouva výsledku, neboť zaměstnaný sice byl povinen věnovat své pracovní síly dílu, ale činil tak samostatně a vůči zaměstnavateli nebyl v poměru osobní závislosti.

Za další rozlišovací znaky byly považovány hlediska času, místa a způsobu placení. Nutno však uvést, že tyto znaky byly spíše podpůrnými. Při smlouvě služební byla doba vyměřena a zaměstnaný sliboval, že po určitý čas bude určitým způsobem pracovat, tedy práce se řídila podle trvání času. Při smlouvě o dílo zhotovitel sliboval, že v určitém čase poskytne výsledek

² Rouček, F. – Sedláček, J. a kol.: Komentář k Československému občanskému zákoníku a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, Reprint ASPI Publishing, s.r.o., Praha 2002, svazek V., str. 322

své práce, a tedy trvání času se řídilo podle práce. Pokud o místě provádění prací rozhodoval zaměstnavatel, přičemž práce byla zpravidla prováděna přímo u zaměstnavatele, jednalo se obvykle o služební smlouvu. U smlouvy o dílo byla práce vykonávána u zaměstnaného a ten rovněž rozhodoval o místu provedení prací. Jako poslední a spíše jen pomocné hledisko byl uváděn způsob placení za práci. Byla-li ve smlouvě sjednána časová mzda, ukazovalo toto ujednání na smlouvu služební. V případě ujednání o kusové mzdě se zpravidla jednalo o smlouvu o dílo.³

Obecný zákoník občanský v žádném ze svých ustanovení neupravoval, co všechno může být dílem. Pojednával pouze o zhotovení díla, přičemž do tohoto pojmu nezahrnoval pouze zhotovení věci, ale i zpracování, úpravu nebo opravu jak hmotných, tak i nehmotných věcí, jako například vyhotovení plánů, posudků, vyměření hranic, podání informací, dopravu osob nebo zboží, lékařské ošetření, převzetí nemocného sanatoriem do léčení, převzetí právnických prací a zastupování či účinkování umělce při koncertu.⁴ Je zřejmé, že toto pojetí díla bylo výrazně širší, než jak je pojmáno nyní, neboť občanský i obchodní zákoník obsahují úpravu smluv, které v minulosti byly zahrnovány pod smlouvu o dílo.

2. Současná úprava smlouvy o dílo

Současná právní úprava již zřetelně odlišuje smlouvu o dílo od ostatních pracovních smluv či smluv, jejichž předmětem je pouhé poskytování činnosti bez ohledu na výsledek této

³ Rouček, F. – Sedláček, J. a kol.: Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, Reprint ASPI Publishing, s.r.o., Praha 2002, svazek V., str. 190 a n.

⁴ Rouček, F. – Sedláček, J. a kol.: Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, Reprint ASPI Publishing, s.r.o., Praha 2002, svazek V., str. 324

činnosti. Smlouvu o dílo, která je v podstatě totožně vymezena jak v občanském, tak v obchodním zákoníku, lze vymezit jejími podstatnými náležitostmi. Občanský zákoník v ustanovení § 631 smlouvu o dílo definuje jako smlouvu, kterou se objednateli zavazuje ten, komu bylo dílo zadáno (zhotovitel díla), že je za sjednanou cenu provede dílo na vlastní nebezpečí. Obchodní zákoník svým ustanovením § 536 smlouvu o dílo vymezuje jako smlouvu, kterou se zhotovitel zavazuje k provedení určitého díla, a objednatel se zavazuje k zaplacení ceny za jeho provedení. Z těchto definic lze abstrahovat podstatné náležitosti smlouvy, kterými jsou závazek zhotovitele k provedení díla, jeho provedení na vlastní nebezpečí, a závazek objednatele k zaplacení ceny za dílo.

Zásadním pojmem pro vymezení smlouvy o dílo je tedy provedení díla, resp. samotný pojem dílo. Pojem dílo je potřebné nejprve odlišit od pojmu předmět díla. Vztah těchto dvou pojmů je velmi úzký, neboť dílem je třeba rozumět činnost, kterou zhotovitel směřuje k provedení předmětu díla. Předmětem díla tedy může být zhotovitelem nově vytvořená věc, věc změněná, upravená či opravená v důsledku činnosti zhotovitele nebo jiný hmotně zachycený výsledek fyzické či duševní činnosti zhotovitele. Předmětem smlouvy o dílo tedy není věc – předmět díla, ale činnost zhotovitele. Občanský zákoník pojem díla nijak nedefinuje. Obchodní zákoník naproti tomu v ustanovení § 536 odst. 2 vymezuje pojem díla, jako zhotovení určité věci, pokud nespadá pod kupní smlouvu, montáž určité věci, její údržbu, provedení dohodnuté opravy nebo úpravy určité věci nebo hmotně zachycený výsledek jiné činnosti. Zákon tedy rozlišuje mezi smlouvami o dílo, jejichž předmětem je činnost týkající se určité věci, a smlouvami, jejichž předmětem je hmotně zachycený výsledek jiné činnosti

zhotovitele. Podstatným znakem, který dílo odlišuje od činností prováděných na základě jiných smluv, je nějaký konkrétní, hmatatelný výsledek díla. V zahraničních právních úpravách se lze setkat s odlišným vnímáním pojmu díla. Například ve francouzském právu je předmět smlouvy o dílo vnímán obecněji, jako závazek něco konat. Dílem je zde možné chápat provedení určité práce či činnosti, aniž by strana provádějící práci byla ve službách strany zadávající. Dle francouzského pojetí lze tedy jako předmět díla vnímat i poradenské služby, ošetřovatelské služby apod., které mají nehmotný charakter a nevyústí v nějaký konkrétní hmotný výsledek⁵.

2.1. Úprava smlouvy o dílo v občanském zákoníku

V občanském zákoníku je smlouva o dílo upravena jako smluvní typ. Právní úprava občanského zákoníku je tvořena jednak obecnou úpravou smlouvy o dílo, kterou nalezneme v ustanoveních § 631 až 643 občanského zákoníku, a dále zvláštní úpravou dvou podtypů smlouvy o dílo, smlouvy o zhotovení věci na zakázku v ustanoveních § 644 až 651 a smlouvy o opravě a úpravě věci v ustanoveních § 652 až 656. Vztah mezi těmito ustanoveními je vztahem speciality; pro smlouvy, jež vyhovují některému ze subtypů smlouvy o dílo, se použijí ustanovení nejprve upravující daný typ smlouvy a potom ustanovení upravující obecnou smlouvu o dílo. Na smlouvy o dílo se samozřejmě vztahují i obecná ustanovení občanského zákoníku upravující závazkové vztahy.

⁵ Pelikánová, I. – Plíva, S. – Příbyl, Z. – Černá, S – Vít, J. – Zahradníčková, M.: Obchodní právo II. díl, CODEX, Praha 1993, str. 182 a n.

Obecná úprava smlouvy o dílo je použitelná pro všechny neobchodní smlouvy o dílo. Jak již bylo řečeno výše, spočívá dílo v určitém hmotně zachyceném výsledku fyzické nebo duševní pracovní činnosti zhotovitele. Z této obecné definice vyplývá, že ne vždy musí být výsledkem této činnosti věc ve smyslu vnímaném občanským zákoníkem. Výsledek činnosti je důležitým znakem pro rozlišení, zda se konkrétní smlouva o dílo bude řídit některou z úprav zvláštních nebo pouze obecnou úpravou smlouvy o dílo. Z tohoto důvodu si nejprve přiblížíme kriteria, která jsou významná pro podřazení smlouvy o dílo do jednotlivých subtypů právní úpravy smlouvy o dílo.

Smlouva o zhotovení věci na zakázku je prvním ze dvou subtypů smlouvy o dílo upravených v občanském zákoníku. Dílem u této smlouvy je vždy zhotovení nějaké nové věci, jakožto hmotného předmětu. Zpravidla půjde o změnu podstaty materiálu (stávající věci), který bude zhotoviteli sloužit k vytvoření věci nové. Podstatným znakem smlouvy o zhotovení věci na zakázku je právě změna podstaty existující věci (materiálu apod.). Novou věc nelze vytvořit z ničeho. Pokud by však předmětem činnosti byla změna věci, která nebude měnit její podstatu, jednalo by se o úpravu již existující věci a smlouva by podléhala úpravě smlouvy o opravě a úpravě věci. V této souvislosti lze zmínit rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, které uvádí, že o opravu a úpravu věci se jedná, když předmětem smlouvy je zhotovení jen součásti věci hlavní.⁶

Smlouva o opravě a úpravě věci je dalším ze subtypů smlouvy o dílo upravených občanským zákoníkem. Předmětem této smlouvy, jak již z jejího názvu vyplývá, je oprava či úprava stávající věci. Dílem nemůže být vytvoření věci nové.

⁶ rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 8. 2000, sp. zn. 30 Cdo 2746/99

Občanský zákoník v ustanovení § 652 odst. 2 definuje, co je oprava a úprava věci. Opravou rozumí činnost, kterou se zejména odstraňují vady věci, následky jejího poškození nebo účinky jejího opotřebení. Úpravou věci je dle tohoto ustanovení činnost, kterou se mění povrch věci nebo její vlastnosti.

Z výše uvedeného vztahu speciality mezi úpravou obecnou a úpravami zvláštními vyplývá, že smlouvy o dílo, které podléhají úpravě občanského zákoníku, a které nelze podřadit pod úpravu smlouvy o zhotovení věci na zakázku nebo smlouvy o opravě a úpravě věci, se budou řídit obecnými ustanoveními smlouvy o dílo.

V určitých případech se na smlouvy o dílo vztahují i ustanovení zvláštních právních předpisů. V zásadě jsou těmito zvláštními právními předpisy upraveny dva okruhy otázek. Prvním z nich je kvalitativní vymezení předmětu díla. Jako příklady lze uvést ustanovení § 633 odst. 1 občanského zákoníku, které stanoví, že je-li pro provedení díla stanovena závazná technická norma, musí provedení odpovídat této normě, nebo ustanovení § 654 odst. 2 občanského zákoníku, které stanoví, že v případech, kdy účelem opravy nebo úpravy je, aby věc mohla být i nadále po delší dobu užívána, stanoví zvláštní právní předpisy pro opravu nebo úpravu věci delší záruční dobu než tři měsíce (např. ustanovení § 6 odst. 1 vyhlášky č. 18/1965 Sb., o podmínkách údržby a oprav silničních vozidel pro motorovou dopravu v majetku občanů a nesocialistických organizací).

Druhým případem, kdy do úpravy občanského zákoníku zasahuje i úprava zvláštních právních předpisů, jsou smlouvy o dílo, které jsou uzavírány mezi podnikatelem na straně jedné a občanem na straně druhé. Na takové smlouvy o dílo se budou

vztahovat jednak ustanovení o spotřebitelských smlouvách, jakož i speciální zákony upravující spotřebitelské právo (např. zák. č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů, zák. č. 22/1997 Sb., o obecných požadavcích na výrobky, ve znění pozdějších předpisů). O spotřebitelském právu bude v této práci pojednáno ve zvláštní kapitole.

2.2. Úprava smlouvy o dílo v obchodním zákoníku

Smlouva o dílo, jenž v rámci obchodního zákoníku patří mezi základní smluvní typy, je upravena v ustanoveních § 536 až 565 obchodního zákoníku. Na rozdíl od úpravy smlouvy o dílo v občanském zákoníku neobsahuje obchodněprávní úprava žádnou zvláštní úpravu subtypů smlouvy o dílo. Tato ustanovení se tedy budou vztahovat na všechny smlouvy o dílo, na které se vztahuje úprava obchodního zákoníku. Určité rozdíly, jež jsou vyvolány rozdílností díla, jsou upraveny přímo v rámci této úpravy (např. ustanovení § 556 obchodního zákoníku se vztahuje na smlouvy, u nichž dílo spočívá v jiném výsledku činnosti než zhotovení věci, montáži, údržbě, opravě nebo úpravě věci).

Ustanovení obchodního zákoníku v celé řadě ustanovení odkazují na obdobné nebo přiměřené použití ustanovení upravujících v obchodním zákoníku kupní smlouvu. Ze vzájemného vztahu mezi obchodním a občanským zákoníkem vyplývá, že pro úpravu obchodněprávní smlouvy o dílo mohou být použita i ustanovení obsažená v zákoníku občanském. Je však třeba uvést, že úprava smlouvy o dílo v obchodním zákoníku je úpravou komplexní.

Z tohoto důvodu se v praxi lze setkat s použitím ustanovení občanského zákoníku pro úpravu smlouvy o dílo podléhající obchodnímu zákoníku jen velmi zřídka. Poněkud odlišná je situace, týkající se použití obecných ustanovení občanského zákoníku upravujících závazkové vztahy. S ohledem na absenci úpravy určitých institutů v obchodním zákoníku je i pro vztahy vzniklé na základě obchodněprávní smlouvy o dílo používána celá řada ustanovení občanského zákoníku. S ohledem na téma této práce lze například zmínit ustanovení § 509 občanského zákoníku, které upravuje právo oprávněného (objednatele) na náhradu nutných nákladů, které mu vznikly v souvislosti s uplatněním práva u odpovědnosti za vady.

Obdobně, jako u úpravy občanského zákoníku, jsou pro obchodněprávní smlouvy o dílo použitelná ustanovení i dalších právních předpisů (např. zák. č. 22/1997 Sb., o obecných požadavcích na výrobky, ve znění pozdějších předpisů). V podrobnostech lze odkázat na to, co již bylo uvedeno v rámci úpravy smlouvy o dílo v občanském zákoníku.

2.3. Vztah občanskoprávní a obchodní úpravy a jejich vymezení

Vzhledem k odlišnostem, které existují v úpravě smlouvy o dílo v občanském zákoníku a v úpravě smlouvy o dílo v obchodním zákoníku, je nezbytné vždy v případě každé konkrétní smlouvy zjistit, zda tato smlouva bude podřízena té či oné zákonné úpravě. Rovněž námi zkoumaná otázka odpovědnosti za vady, která může vzniknout v rámci vztahů založených těmito

smlouvami, se bude řídit tou úpravou, kterou se řídí smlouva sama.

Základ soukromoprávní úpravy v českém právním řádu tvoří občanský zákoník. Tato skutečnost je vyjádřena i v obchodním zákoníku, který v rámci vymezení své působnosti tuto koncepci respektuje. Zákonné vyjádření vztahu mezi občanským a obchodním zákoníkem nalezneme v ustanovení § 1 obchodního zákoníku, které upravuje rozsah působnosti obchodního zákoníku. Odstavec první tohoto mimořádně důležitého ustanovení stanoví, že tento zákon upravuje postavení podnikatelů, obchodní závazkové vztahy, jakož i některé jiné vztahy s podnikáním související. První věta odstavce druhého již možná trochu nadbytečně stanoví, že tyto právní vztahy (uvedené v odstavci 1) se řídí ustanoveními obchodního zákoníku. Pro vztah občanského a obchodního zákoníku je významná druhá věta odstavce druhého, která stanoví, že nelze-li některé otázky řešit podle těchto ustanovení, řeší se podle předpisů práva občanského.

Vztah obchodního zákoníku vůči občanskému je vztahem zvláštního zákona vůči zákonu obecnému. Občanský zákoník tedy platí podpůrně pro vztahy, které se podle obecného vymezení řídí obchodním zákoníkem. Úprava obchodního zákoníku neobsahuje úplnou úpravu všech institutů, které vznikají v rámci obchodních závazkových vztahů, a ty, které upravuje, nejsou v obchodním zákoníku upraveny vždy v celém rozsahu. Obchodní zákoník v rámci své působnosti přistupuje k úpravě obchodních závazkových vztahů třemi způsoby.

Určité otázky jsou v obchodním zákoníku upraveny natolik komplexním způsobem, že použití občanského zákoníku je prakticky vyloučeno. Formálně úprava občanského zákoníku vyloučena není a v případech určitých zvláštních otázek nelze vyloučit, že by občanskoprávní úprava mohla být použita i v rámci těchto otázek obchodních závazkových vztahů, ale v praxi se tak právě v důsledku komplexní úpravy v podstatě neděje. Jako příklad komplexní úpravy můžeme zmínit smlouvu o dílo nebo odpovědnost za vady.

Druhá skupina je tvořena případy, kdy určitá otázka upravena je, ale úprava není úplná. Je tvořena pouze úpravou odchylek nebo doplňků úpravy v občanském zákoníku (např. úprava smluvní pokuty). Při aplikaci tak dochází k použití obchodního i občanského zákoníku.

Poslední skupinu tvoří případy, kdy určité otázky nejsou v obchodním zákoníku upraveny vůbec. Při řešení těchto případů je potom použita úprava pouze občanského zákoníku. I v těchto případech se však jedná o obchodní vztah. Jako příklad můžeme uvést bezdůvodné obohacení, jehož úprava v obchodním zákoníku chybí.

Z výše uvedeného vyplývá, že pro vymezení obchodních a občanskoprávních vztahů není podstatné, v jakém zákoně se konkrétní úprava nachází. Vymezení obchodních závazkových vztahů, jež spadají do působnosti obchodního zákoníku, je uvedeno v úvodních ustanoveních části třetí obchodního zákoníku. Z nich vyplývají důležitá pravidla, která odpovídají

na otázku, jakou právní úpravou se konkrétní závazkový vztah bude řídit.

Obchodní závazkové vztahy lze rozdělit do tří skupin, které jsou věcně definovány ustanoveními § 261 a 262 obchodního zákoníku. Těmito skupinami jsou obchody relativní, absolutní a fakultativní.

První z těchto skupin jsou relativní obchodní závazkové vztahy. Jejich obchodněprávní povaha se odvíjí od subjektů, které do těchto závazkových vztahů vstupují, a jejich činnosti. Do této skupiny patří závazkové vztahy mezi podnikateli navzájem a závazkové vztahy mezi podnikateli na straně jedné a státem nebo samosprávnou územní jednotkou na straně druhé. Druhou podmínkou pro zařazení obchodních závazkových do této skupiny je činnost, při které dochází ke vzniku závazkového vztahu. Takovou činností je podnikatelská činnost. Především to tedy budou vztahy vznikající při uskutečňování předmětu podnikání podnikatelů nebo vztahy, při nichž si podnikatelé vytvářejí a zajišťují podmínky pro provádění vlastní podnikatelské činnosti (např. nákup surovin, zajištění výstavby, opravy nebo údržby podnikatelských provozních objektů atd.). Mezi podnikatelské činnosti spadají rovněž situace, kdy si podnikatel zajišťuje závazkovým vztahem účast určité osoby na své podnikatelské činnosti (např. vztah podnikatele a advokáta či jiného poradce). Stejně tak závazky vznikající při neoprávněném podnikání budou mít povahu obchodních závazkových vztahů. To lze dovodit z ustanovení § 3a obchodního zákoníku.

Podstatnou okolností rozhodující pro zařazení závazkového vztahu mezi relativní obchody je, že souvislost s podnikatelskou činností musí být při vzniku závazku s přihlédnutím ke všem okolnostem zřejmá. Jedná se o objektivní kategorii. Je nezbytné, aby obě smluvní strany si byly vědomy toho, že daný závazkový vztah vzniká mezi nimi v souvislosti s jejich podnikatelskou činností a bude tedy obchodním závazkovým vztahem, současně však, aby tyto okolnosti byly rozeznatelné i pro další subjekty. Mezi okolnosti náleží například způsob uzavírání daného závazkového vztahu, údaje o podnikateli uvedené ve smlouvě nebo účel uzavírané smlouvy. Pokud není naplněna tato podmínka, nemůže být konkrétní závazkový vztah zařazen do skupiny relativních obchodů.

Dosud bylo pojednáno o relativních obchodech, kde na obou stranách stojí podnikatelé. Z uvedené definice je však zřejmé, že na jedné straně relativního obchodu může vystupovat rovněž stát nebo samosprávná územní jednotka (obec, kraj). Závazkový vztah mezi těmito subjekty na straně jedné a podnikatelem na straně druhé, je obchodním závazkovým vztahem pouze tehdy, pokud na straně podnikatele je uzavírán v souvislosti s jeho podnikatelskou činností a tento závazkový vztah se týká zabezpečování veřejných potřeb. Tyto potřeby musí být zajišťovány státem nebo samosprávnými územními celky. V případě, že je subjektem zabezpečujícím veřejné potřeby státní nepodnikatelská organizace, musí ze smlouvy, na jejímž základě závazkový vztah vzniká, vyplývat, že jejím

obsahem je uspokojování veřejných potřeb (nestačí, aby objektivně závazek vznikl při zabezpečování veřejných potřeb).⁷ Rovněž i pro tyto vztahy je důležitá jejich povaha při jejich vzniku.

Pro náš výklad je skupina relativních obchodů nejdůležitější, neboť závazkové vztahy vznikající na základě smlouvy o dílo jsou relativními obchody. Povaha takového právního vztahu tedy bude určována subjekty, které do tohoto vztahu vstupují, a okolnost, zda je tento vztah uzavírán v souvislosti s jejich podnikatelskou činností nebo v rámci zabezpečování veřejných potřeb.

Do druhé skupiny řadíme obchody absolutní. Příslušnost těchto závazkových vztahů k obchodním závazkovým vztahům není v případě absolutních obchodů odvozena od subjektů a povahy činnosti, při které je závazkový vztah uzavírán, ale podle druhu závazkových vztahů. Obchodní zákoník obsahuje v ustanovení § 261 odst. 3 taxativní výčet závazkových vztahů, které jsou vždy obchodními vztahy bez ohledu na subjekty, které je uzavírají. Vzhledem k tomu, že námi zkoumaná smlouva o dílo nespadá do této skupiny závazků, nebudeme se touto skupinou v dalším výkladu více zabývat.

Třetí skupina obchodních závazkových vztahů jsou závazkové vztahy fakultativní. Od skupin předchozích je odlišuje důvod jejich zařazení mezi obchodní závazkové vztahy. Zatímco u skupin předchozích je důvodem zákonná úprava a objektivní

⁷ Plíva, S. Obchodní závazkové vztahy. Praha: ASPI, a.s. 2006., str. 22

okolnosti těchto vztahů, získávají fakultativní obchody svou obchodněprávní povahu shodným projevem vůle subjektů vstupujících do daného závazkového vztahu. Aby závazkový vztah mohl být fakultativním obchodem, nesmí spadat do žádné z předchozích skupin. Pro shodný projev vůle subjektů závazkového vztahu, aby účinně podřídily daný vztah úpravě obchodního zákoníku, jsou zákonem stanoveny tři podmínky. První z nich je skutečnost, že se strany musí dohodnout na tom, že se jejich vztah bude řídit obchodním zákoníkem, druhou podmínkou je písemná forma takové dohody a třetí negativní podmínka je, že taková dohoda nesmí směřovat ke zhoršení právního postavení subjektu smlouvy, který není podnikatelem. Pokud by dohoda nespĺňovala poslední podmínku, byla by taková dohoda neplatná. S ohledem na účel této právní úpravy, která je v zákoně obsažena s cílem chránit osobu, jež podnikatelem není, bude se jednat o neplatnost relativní, které se může dovolat pouze tato osoba.

Skupina fakultativních obchodů je pro náš výklad rovněž důležitá, neboť smlouvy o dílo, které budou uzavírány mezi podnikatelem a občanem či mezi občany navzájem, mohou být jejich dohodou podříceny úpravě obchodního zákoníku.

Pro všechny uvedené skupiny obchodních závazkových vztahů je důležité ustanovení § 262 odst. 4 obchodního zákoníku, jehož účelem je ochrana subjektů vstupujících do obchodních závazkových vztahů, aniž by tyto subjekty byly podnikatelé. Dle tohoto ustanovení budou vždy použitelná ustanovení občanského zákoníku nebo zvláštních právních předpisů o

spotřebitelských smlouvách, adhezních smlouvách, zneužívajících klauzulích a jiná ustanovení směřující k ochraně spotřebitele, je-li to ve prospěch smluvní strany, která není podnikatelem. Taková smluvní strana nese odpovědnost za porušení povinností z těchto vztahů podle občanského zákoníku. V důsledku tohoto ustanovení dochází k rozštěpení právního režimu, kdy pro podnikatele platí bezvýjimečně režim obchodního zákoníku, a pro nepodnikatelský subjekt s výjimkami, jež jsou uvedeny v citovaném ustanovení.

Vztahy vznikající ze smlouvy o dílo, které není možné zařadit ani do jedné z výše uvedených skupin obchodních závazkových vztahů, podléhají úpravě občanského zákoníku. Toto vymezení je velice důležité rovněž pro povahu odpovědnosti za vady, které může v rámci daného závazkového vztahu vzniknout.

2.4. Rozlišení smlouvy o dílo a podobných smluvních typů

Občanský i obchodní zákoník obsahují vedle obecné úpravy občanskoprávních a obchodních vztahů i úpravy zvláštní, v jejichž rámci jsou upraveny jednotlivé smluvní typy. Pro posouzení, jakou právní úpravou se bude v rámci daného zákoníku konkrétní smlouva posuzovat, bude vždy nezbytné zkoumat, zda je smlouvu možné podřadit pod určitý smluvní typ. Určité smluvní typy mají společné znaky a znaky, které je od sebe navzájem odlišují. Pro další výklad tak považujeme za nezbytné pojednat o některých smluvních typech, které mají

podobné znaky jako smlouva o dílo, a uvést znaky, jež tyto smluvní typy od smlouvy o dílo odlišují.

2.4.1. Rozdíly mezi smlouvou o dílo a kupní smlouvou

Smlouva kupní a smlouva o dílo patří jak v občanském tak v obchodním zákoníku k základním smluvním typům. Přes tuto skutečnost hranice mezi těmito smlouvami nemusí být v konkrétních případech vždy jasná.

Způsob, jakým byly tyto smlouvy odlišeny v římském právu, je již popsán výše v této práci. Obecný zákoník občanský hranice mezi trhovou smlouvou a smlouvou o dílu upravoval v ustanovení § 1166. Pokud existovaly pochybnosti o tom, zda je daná smlouva smlouvou trhovou či smlouvou o dílo, uplatnilo se uvedené ustanovení. Znakem pro rozlišení těchto smluv bylo hledisko dodání materiálu (hmoty) sloužící ke zhotovení věci. Tato úprava tedy byla obdobná římskoprávní. Pokud ten, kdo měl věc zhotovit, měl současně i dodat hmotu ke zhotovení věci, jednalo se o smlouvu trhovou, pokud naopak objednatel dodával hmotu zhotoviteli, jednalo se o smlouvu o dílo. Toto ustanovení nedopadalo na smlouvy, jejichž předmětem byla činnost směřující k nehmotnému výsledku pracovní činnosti. Tyto smlouvy byly považovány za smlouvy o dílo. Je třeba zdůraznit, že toto hledisko bylo používáno pouze v případech, kdy o úmyslu stran vznikly pochybnosti, přičemž toto ustanovení bylo vnímáno jako dispozitivní a strany se tak mohly ve smlouvě samé od něj odchýlit a určit, zda se má jednat o smlouvu trhovou či smlouvu o dílo. Hmotou byla v tomto ustanovení míněna hlavní

věc, která měla být zhotovitelem zpracována. Toto hledisko však v tehdejší judikatuře nejvyšších soudů nebylo bezvýjimečné, neboť v řadě rozhodnutí byly pro rozhraničení smluv rozhodující i další hlediska. Pokud věc, která byla předmětem smlouvy, byla určena pouze druhově, jednalo se o smlouvu trhovou, naopak pokud věc byla individualizována a zhotovována podle individuální potřeby zákazníka, potom se jednalo o smlouvu o dílo bez ohledu na to, že materiál ke zhotovení věci byl dodán zhotovitelem. Jako příklad si zde dovoluji citovat následující rozhodnutí: „Ohraničení mezi kupní a smlouvou o dílo nemělo býti ponecháno jen okolnosti, kdo dodá látku, nýbrž bylo přeneseno vědě a praxi. Smlouva kupní jest tu, jde-li o přenechání určité věci za pevnou cenu, smlouva o dílo, jde-li o zhotovení díla osobně nebo za osobní odpovědnosti. V onom případě jest podle úmyslu stran hlavní věcí získání věci obecné hodnoty, třebaš byly vymíněny určité její vlastnosti, v tomto případě hlavní způsob provedení podle individuální potřeby; o onom případě jest výsledkem a předmětem plnění výrobek obecné směnné hodnoty, v tomto případě výrobek podle individuální potřeby, při čemž se neklade tolik váhy na obecně směnnou hodnotu. Pro rozhraničení obou druhů smluv nezaleží na tom, zda předmětem dodávky jsou věci zastupitelné. Objednávka plakátu pro individuální potřebu firmy (podniku) jest smlouvou o dílo“.⁸

Současná právní úprava občanského zákoníku neobsahuje žádné ustanovení, které by napomohlo rozlišení smlouvy kupní od smlouvy o dílo. Je třeba předeslat, že možné problémy s rozlišením těchto smluv vznikají pouze v případech, kdy

⁸ rozhodnutí citováno v Rouček, F. – Sedláček, J. a kol.: Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, Reprint ASPI Publishing, s.r.o., Praha 2002, svazek V., str. 337

předmětem smlouvy je věc, která dosud neexistuje. Na rozdíl od občanského zákoníku obsahuje současně platný obchodní zákoník hned několik ustanovení, která mají pomoci rozlišit smlouvu kupní od smlouvy o dílo. Hlediska tohoto rozlišení obsažená v obchodním zákoníku, lze nepochybně použít i pro občanskoprávní smlouvy.

Prvním z těchto ustanovení nalezneme v § 410 obchodního zákoníku. V odstavci prvním se promítá hledisko dodání materiálu, který je v zákoně definován jako věci, jichž je zapotřebí k výrobě zboží. Aby smlouva o dodání zboží, které má být teprve vyrobeno, byla považována za smlouvu o dílo, musí se strana, které má být zboží dodáno, ve smlouvě zavázat předat druhé straně podstatnou část těchto věcí. Toto ustanovení je obecným pravidlem. V následujících ustanoveních nalezneme výjimky z tohoto pravidla.

Obchodní zákoník v odstavci druhém zmiňovaného ustanovení stanoví, že za kupní smlouvu se nepovažuje smlouva, podle níž převážná část závazku strany, která má zboží dodat, spočívá ve vykonání činnosti. Toto hledisko, v literatuře obvykle nazývané jako hledisko poměru hmoty a práce, zdánlivě přibližuje námi zkoumanou hranici k úpravě obecného zákoníku občanského ve světle tehdejší judikatury. Nelze však přehlédnout, že tehdejší vývoj výjimek z hlediska dodání materiálu směřoval spíše k individualizaci objednávky než k nynějšímu hledisku zvolenému zákonodárcem. Citované ustanovení představuje pouze negativní vymezení smluv, které již nejsou kupní smlouvou. Na rozdíl od výše citovaného ustanovení § 1166 obecného zákoníku občanského však neodpovídá na otázku, o jaké smlouvy se bude jednat. Vyjdeme-li však ze znaků, které jsou v tomto ustanovení uvedeny, tedy smlouva o dodání zboží, které má být teprve

vyrobena, přičemž podstatná část závazku strany, která má zboží dodat, spočívá ve vykonání činnosti, dojdeme k závěru, že drtivá většina smluv, které dle tohoto ustanovení budou vyloučeny z úpravy kupní smlouvy, budou podléhat úpravě smlouvy o dílo. Lze si však představit i smlouvy, které budou tyto znaky splňovat, ale nebudou se řídit úpravou smlouvy o dílo.

Současně je třeba doplnit, že toto ustanovení není uvedeno ve výčtu obsaženém v ustanovení § 263 odst. 1 obchodního zákoníku a rovněž nenáleží mezi základní ustanovení ve smyslu odstavce druhého téhož ustanovení, a je tedy ustanovením dispozitivním. To znamená, že strany si bez ohledu na hledisko dodání materiálu či hledisko poměru hmoty a práce mohou dohodnout odchylnou úpravu, a výslovně smlouvy, které by v důsledku těchto ustanovení nepodléhaly právní úpravě kupní smlouvy, této právní úpravě podřídí.

Námi zkoumané ustanovení § 410 odst. 2 obchodního zákoníku však obsahuje další výjimku z pravidla definovaného odstavcem prvním, kdy stanoví, že kupní smlouvou není taková smlouva, ve které závazek strany, která má zboží dodat, zahrnuje montáž zboží. Přesněji řečeno svým obsahem odkazuje na ustanovení § 536 odst. 2 obchodního zákoníku, které je těžištěm posledního hlediska rozhraničujícího kupní smlouvy a smlouvy o dílo, tedy hlediska předmětu plnění. Porovnáme-li ustanovení § 410 odst. 2 a ustanovení § 536 odst. 2 obchodního zákoníku, dojdeme k závěru, že zákonodárce v těchto ustanoveních v podstatě opakuje jedno a totéž, pouze v prvním případě v rámci úpravy kupní smlouvy jako negativní vymezení smluv, které již smlouvou kupní nejsou, a v případě druhém pozitivním výčtem smluv, které jsou vždy smlouvou o dílo. Dle ustanovení § 536 odst. 2

obchodního zákoníku se dílem rozumí zhotovení určité věci, pokud nespadá pod kupní smlouvu, montáž určité věci, její údržba, provedení dohodnuté opravy nebo úpravy určité věci nebo hmotně zachycený výsledek jiné činnosti. Dílem se rozumí vždy zhotovení, montáž, údržba, oprava nebo úprava stavby nebo její části. Pokud tedy předmětem smlouvy je taková činnost zhotovitele, kterou lze podřadit pod výčet činností uvedených v ustanovení § 536 odst. 2 obchodního zákoníku, jedná se vždy o smlouvu o dílo.

Pro vztah úpravy kupní smlouvy a smlouvy o dílo je důležitá skutečnost, že ustanovení § 536 odst. 2 obchodního zákoníku, je ustanovením základním, a tedy s ohledem na úpravu ustanovení § 263 odst. 2 obchodního zákoníku ustanovením kogentním, od kterého se strany vlastní smluvní úpravou nemohou odchýlit. Kogentní povaha ustanovení § 536 odst. 2 obchodního zákoníku tak zasahuje i do dispozitivního ustanovení § 410 odst. 2 obchodního zákoníku, a to tím způsobem, že smlouva, u níž je součástí závazku strany dodávající zboží i montáž zboží, bude vždy smlouvou o dílo, a to přinejmenším v části závazku týkajícího se montáže zboží, bez ohledu na odchylné ujednání smluvních stran. Hledisko předmětu plnění tak na rozdíl od předchozích uvedených hledisek nemůže být změněno odchylnou vůlí smluvních stran.

V této souvislosti považujeme za nutné se více věnovat pojmu montáž. Tento pojem obchodní zákoník nijak nedefinuje. Pro výklad tohoto pojmu lze nepochybně použít úpravu hospodářského zákoníku⁹, který v ustanovení § 315 a následujících ustanoveních upravoval smlouvu o dodávce montáže. Podstata závazku strany dodávající montáž spočívala

⁹ zák. č. 109/1964 Sb., Hospodářský zákoník (zrušen zák. č. 513/1991 Sb., obchodním zákoníkem)

v umístění a sestavení strojů, zařízení, jejich souboru nebo konstrukce na sjednaném místě tak, aby byly schopny provozu. I přes skutečnost, že smlouva o dodávce montáže byla v hospodářském zákoníku¹⁰ zahrnuta mezi smlouvy, které se uzavírají k provedení investiční výstavby, a tedy svou povahou se týkají staveb, je dle našeho názoru možné tuto definici použít i při výkladu termínu montáž uvedeného v obchodním zákoníku. Význam tohoto pojmu však bude širší, neboť pojem montáž uvedený v obchodním zákoníku není omezen pouze na smlouvy o dílo, kde předmětem díla je stavba. Dle našeho názoru však není možno tento pojem vykládat natolik široce, aby dle úpravy smlouvy o dílo byly posuzovány smlouvy, jejichž předmětem je dodání např. kopírovacího stroje, který dodavatel odběrateli přiveze na místo určení, odstraní z něj předměty umožňující jeho bezpečný převoz a zapojí jej do elektrické sítě. Obsah tohoto závazku by nespĺňoval požadavky na montáž, byl by spíše instalací daného zařízení a daná smlouva by tedy měla být podřizena úpravě kupní smlouvy.

2.4.2. Rozdíly mezi smlouvou o dílo a smlouvou pracovní

O vztahu smlouvy o dílo a smlouvy pracovní (smlouvy služební), jak byl vnímán obecným zákoníkem občanským, jsme již pojednali výše v této práci.

Předmětem smlouvy o dílo je činnost zhotovitele směřující k určitému hmotnému výsledku, který je rovněž předmětem závazku zhotovitele. Koneckonců odpovědnost zhotovitele za vady předmětu díla se bude v převážné většině případů týkat

¹⁰ ustanovení § 269 odst. 2 Hospodářského zákoníku

vždy až hmotného výsledku, který měl zhotovitel pro objednatele vytvořit. Naproti tomu u pracovní smlouvy je podstatným závazkem zaměstnance činnost samotná. Pokud jde tedy o odlišnosti těchto dvou smluv v jejich samotném předmětu, je třeba rozdíly shledávat ve významu hmotného výsledku práce. Pokud tedy výsledek činnosti je součástí hlavního závazku zhotovitele, jedná se o smlouvu o dílo. Pokud je však hlavním závazkem zaměstnance výkon určité činnosti, aniž by jeho podstatnou součástí byl i výsledek této činnosti, jedná se o smlouvu pracovní. Na tomto rozlišení dle našeho názoru nic nemění ani skutečnost, že i zaměstnanec nese v určitých případech omezenou odpovědnost za výsledek své činnosti.

Dalším podstatným rozlišovacím kritériem je samostatnost provádění činnosti, jež je předmětem závazku. Zhotovitel je při provádění díla nezávislý, jedná svým jménem, na vlastní účet a nebezpečí. Je rovněž oprávněn v určitých případech provedení díla nebo jeho části převést na jinou osobu – subdodavatele. U smlouvy o dílo zhotovitel provádí činnost a vytváří výsledek díla samostatně, přičemž pokyny objednatele je vázán pouze v případech, kdy se k tomu v dané smlouvě zavázal. Naproti tomu zaměstnanec při výkonu práce v rámci pracovní smlouvy je v závislém postavení, vůči zaměstnavateli či nadřízeným pracovníkům zaměstnavatele je v podřízeném postavení, práce je mu přidělována a je vždy povinen následovat pokynů zaměstnavatele. Práci je povinen vykonávat pouze osobně a je omezen v možnostech volby pracovního postupu a pracovních prostředků. Při výkonu práce zaměstnanec nejedná svým jménem, nýbrž jménem zaměstnavatele. Z těchto rozdílů v samostatnosti provádění činnosti vyplývá i odlišná odpovědnost zhotovitele a

zaměstnanec za výsledek jeho činnosti. Rovněž tato skutečnost potvrzuje základní rozdíl v předmětu obou smluv popsany v předchozím odstavci.

Další rozdíl lze spatřovat v důsledcích uzavřené smlouvy o dílo a pracovní smlouvy na vztah jejich smluvních stran. Uzavřením smlouvy o dílo nedochází k žádnému začlenění zhotovitele do vnitřní struktury objednatele. Zhotovitel nevystupuje v žádných vztazích nadřízenosti či podřízenosti vůči objednateli ani vůči jeho zaměstnancům. Naproti tomu uzavřením pracovní smlouvy se zaměstnanec stává součástí vnitřní struktury zaměstnavatele a je v rámci této struktury začleněn do vztahů nadřízenosti a podřízenosti. V určitých případech je dokonce oprávněn tyto vnitřní struktury ovlivňovat, ať jako člen odborové organizace, tak i účastí na ustavování některých orgánů¹¹.

2.4.2. Rozdíly mezi smlouvou o dílo a smlouvou příkazní a mandátní

Předmětem smlouvy příkazní a smlouvy mandátní je podobně jako u smlouvy o dílo provedení určité činnosti příkazníka, resp. mandatáře. Podstatným rozdílem mezi těmito smlouvami je skutečnost, že provedení činnosti zhotovitele dle smlouvy o dílo vyústí v nějaký hmotně zachytitelný výsledek jeho činnosti, za který zhotovitel nese svou odpovědnost. Naproti tomu u příkazní smlouvy a mandátní smlouvy není hmotný výsledek činnosti strany provádějící činnost dle smlouvy podstatný. Příkazce či mandatář tak své povinnosti ze smlouvy

¹¹ Bejček, J., Eliáš, K., Raban, P. a kol. Kurs obchodního práva, Obchodní závazky. 4. vydání, Praha: C. H. Beck, 2007, str. 325

splní, pokud řádně vykonal činnost sjednanou ve smlouvě bez ohledu na to, zda provedením činnosti byl dosažen příkazníkem či mandantem očekávaný výsledek. U smlouvy o dílo zhotovitel odpovídá i za výsledek své činnosti.

2.5. Smlouva o vytvoření díla

V dalším textu se budeme zabývat smlouvami o dílo, které podléhají právní úpravě občanského zákoníku uvedené v ustanoveních § 631 a násl., a smlouvami o dílo podléhajícími právní úpravě obchodního zákoníku uvedené v ustanoveních § 536 a násl. V současně platném právním řádu se již nenachází jiná právní úprava, která by upravovala smlouvu o dílo a mohla být tak předmětem našeho zájmu. Pouze pro úplnost považujeme za nutné uvést, že v nedávné minulosti bylo možné se v civilním právu setkat ještě s dalším smluvním typem, který bylo možné podřadit pod obecný pojem smlouvy o dílo. Jednalo se o smlouvu o vytvoření díla upravenou zákonem č. 35/1965 Sb., o literárních, vědeckých a uměleckých dílech (autorský zákon). Tento zákon byl s účinností k 1.12.2000 zrušen zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským, který již úpravu smlouvy o vytvoření díla ani úpravu jiné obdobné smlouvy nepřevzal. Smlouva o vytvoření díla byla jedním z podtypů smlouvy o dílo upravené občanským zákoníkem. Zvláštností této smlouvy je její předmět, kterým bylo vytvoření díla ve smyslu autorskoprávním, tedy díla, jež mělo splňovat znaky díla literárního, jiného díla uměleckého nebo díla vědeckého dle autorského zákona. Povaha smluvního vztahu dle smlouvy o vytvoření díla byla rovněž

specifická v tom, že vytvoření díla záviselo v osobních vlastnostech autora a závazek vytvořit dílo byl dle této smlouvy osobním, nezastupitelným, povahově nepřevoditelným, který ani nepřecházel na autorovi dědici a jeho smrtí zaniknul. V souvislosti s touto smlouvou je nezbytné také rozlišit pojem dílo použitý v úpravě smlouvy o vytvoření díla a pojem dílo používaný v souvislosti se smlouvou o dílo. Na rozdíl od předmětu smlouvy o dílo představuje pojem dílo u smlouvy o vytvoření díla výsledek činnosti, který nemusí být ani hmotně zachycen. Musí však splňovat legální znaky autorského díla ve smyslu autorského zákona. Další podstatnou odlišností od obecné smlouvy o dílo je pojmový znak smlouvy o vytvoření díla, a sice účel užití vytvořeného díla, který je obecné smlouvě o dílo neznámý. Podle ustanovení § 27 odst. 3 autorského zákona¹² měl objednatel právo odstoupit od smlouvy, pokud mělo vytvořené dílo vady, které bránily v jeho užití k dohodnutému účelu. Účel užití díla se stal tak významným pojmovým znakem celé smlouvy a výrazně ji profiloval.¹³ Vzhledem k tomu, že tato smlouva již v současné době není součástí našeho právního řádu a vztahy, které tato smlouva upravovala, se řídí obecnou smlouvou o dílo, budeme se nadále v této práci zabývat smlouvami o dílo upravenými občanským a obchodním zákoníkem.

¹² zákon č. 35/1965 Sb., o literárních, vědeckých a uměleckých dílech (autorský zákon)

¹³ Telec, I.: Komentář k autorskému zákonu, 1998

Část II.

ODPOVĚDNOST ZA VADY

1. Obecně

1.1. Pojem soukromoprávní odpovědnost

Klíčovým pojmem odpovědnosti za vady je pojem odpovědnost. Tento pojem není čistě pojmem právním. Lze se s ním setkat i v jiných vědních a společenských oborech. Rovněž je součástí pojmů jako například morální odpovědnost, politická odpovědnost či právní odpovědnost. Předmětem našeho zájmu bude odpovědnost posledně jmenovaná. V rámci právní odpovědnosti dále rozlišujeme ústavní odpovědnost, správněprávní odpovědnost, soukromoprávní odpovědnost (civilní), trestní odpovědnost a mezinárodněprávní odpovědnost. V dalším výkladu setrváme u pojmu soukromoprávní odpovědnost, neboť jeho součástí je námi zkoumaná odpovědnost za vady.

Soukromoprávní odpovědnost je pojem, jenž je velmi úzce spjat s pojmem soukromoprávní povinnost. Jak tato povinnost, tak i odpovědnost, mají podobnou funkci. Jsou jedním z nástrojů regulace společenských vztahů mezi jedinci v rámci společnosti. Soukromoprávní povinnost přináší subjektům, jež jsou jejími nositeli, nutnost určitého chování. Soukromoprávní odpovědnost vzniká v okamžiku, kdy nositel soukromoprávní povinnosti tuto povinnost poruší. I soukromoprávní odpovědnost je ve své podstatě právní povinností. Rozdíl mezi

právní povinností a právní odpovědností spočívá v jejich podmíněném vztahu. Nelze si představit právní odpovědnost bez právní povinnosti.

Okamžik vzniku soukromoprávní odpovědnosti je předmětem mnoha teoretických sporů. Mezi dvě nejvýraznější koncepce, s nimiž se lze setkat v právní literatuře, náleží přístup k právní odpovědnosti, která ji ztotožňuje s civilní sankcí, a druhý přístup, který civilní odpovědnost považuje za hrozbu sankcí. První koncepce vychází z toho, že soukromoprávní odpovědnost vzniká v okamžiku porušení primární soukromoprávní povinnosti. Subjekt je tedy odpovědný v případě, kdy svou povinnost nesplnil.

Druhá koncepce považuje soukromoprávní odpovědnost za vznikající a existující současně se vznikem soukromoprávní povinnosti. V okamžiku porušení právní povinnosti se doposud latentní odpovědnost aktivizuje a začne působit. Nositel soukromoprávní povinnosti je tak odpovědný nikoliv za nesplnění závazku, jako v případě koncepce první, ale naopak za jeho splnění. Jestliže koncepce prvně uvedená považuje odpovědnost za sankci, potom koncepce zmíněná jako druhá v pořadí považuje odpovědnost za hrozbu sankcí.

V této práci se přidržíme koncepce uvedené jako první v pořadí, jež v současné právní literatuře převažuje. Jedním z důvodů, proč se neztotožňujeme s názorem, že odpovědnost vzniká a existuje již se vznikem právní povinnosti, je okolnost, která sice vyplývá z praktického uplatňování odpovědnosti v rámci právních vztahů, ale nepochybně promlouvá i do teoretického pojetí vztahu povinnosti a odpovědnosti. Pro vznik odpovědnosti jsou v soukromém právu v určitých případech stanoveny vedle protiprávního jednání i podmínky,

bez jejichž splnění odpovědnost nevzniká. Jednou z těchto podmínek je v určitých případech i zavinění odpovědné osoby. Pokud by však odpovědnost v plné své podobě měla existovat současně s existencí právní povinnosti, potom by součástí této odpovědnosti muselo být i zavinění, a to v době, kdy k protiprávnímu jednání dosud nedošlo. Zavinění, které se však vztahuje právě k protiprávnímu jednání, v době existence závazku však bez takového jednání nemůže existovat. Z tohoto důvodu nemůže existovat ani odpovědnost, přinejmenším ne ve své úplné podobě. Takovou neúplnou odpovědnost, která by ke svému vzniku vyžadovala ještě splnění dalších podmínek, by bylo těžko možno nazývat odpovědností a ztotožňovat ji s pojmem, jež je odpovědnosti obvykle vyhrazen.

Dalším důvodem pro odmítnutí koncepce druhé je okolnost, že soukromoprávní odpovědnost se nevyskytuje pouze u právních vztahů, jejichž účastníci jsou dva nebo více individualizovaných subjektů, které do takového vztahu vstoupily svým právním úkonem a převzaly tak povinnosti vyplývající z tohoto konkrétního (relativního) právního vztahu. Odpovědnost vzniká i v případech, kdy dojde k porušení právní povinnosti, která směřuje vůči neurčitým subjektům, tedy i v rámci absolutních právních vztahů. Nespátřujeme podstatných rozdílů mezi vznikem odpovědnosti v rámci relativního vztahu a v rámci absolutního právního vztahu. V případě relativních právních vztahů si lze představit, že by odpovědnost mezi účastníky vznikla již v okamžiku převzetí jejich povinností z tohoto vztahu vyplývajících. Není však jasné, kdy by měla vznikat odpovědnost v případě vztahů absolutních. Lze se v této otázce ztotožnit s Martou Knappovou, která dovozuje, že u absolutních právních vztahů by v takovém případě bez porušení právní povinnosti nebylo

možné identifikovat ani osobu z odpovědnosti povinnou ani osobu z odpovědnosti oprávněnou.¹⁴ Jako příklad lze uvést odpovědnost za škodu, kdy kdokoliv může být odpovědný za škodu tomu, komu svým jednáním škodu způsobil, aniž by mezi těmito subjekty před vznikem škody existoval nějaký relativní právní vztah. Pokud bychom však měli za to, že odpovědnost, jako hrozba sankcí již existuje ještě před porušením této absolutní právní povinnosti nikomu nepůsobit škodu, nutně nás to dovede k závěru, že závazky odpovídající existující odpovědnosti existují mezi všemi v úvahu přicházejícími škůdci a mezi všemi v úvahu přicházejícími poškozenými. Taková konstrukce by však pojem odpovědnosti zcela rozmělnila a její fungování by bylo jen velmi těžko představitelné.

Koncepci, jež odpovědnost ztotožňuje s hrozbou sankcí, lze určitý význam přiznat v rámci smluvních povinností. Převzetím smluvní povinnosti vzniká určitá hrozba, která vede povinný subjekt k tomu, aby převzatou povinnost splnil. Tuto hrozbu však nelze ztotožňovat s odpovědností. Obsahem právního vztahu jsou toliko práva a povinnosti mezi účastníky dané smlouvy, přičemž uvedená hrozba sankcí je spíše, než již existující odpovědností, součástí povinnosti. Oprávněný nemůže z titulu existující povinnosti požadovat niče jiného, než její splnění a povinný není rovněž zavázán k ničem jinému. Tato hrozba sankcí by mohla být pouze první „latentní“ fází odpovědnosti, která existuje mimo právní vztah, není však odpovědností ve vlastním slova smyslu.¹⁵

Soukromoprávní odpovědnost tak představuje právní následek stíhající nositele primární povinnosti, který ji porušil. Tento právní následek spočívá ve vzniku právní povinnosti.

¹⁴ Knappová, M.: Povinnost a odpovědnost v občanském právu, EUROLEX BOHEMIA, s.r.o., Praha 2003, str. 213

¹⁵ Knappová, M.: Povinnost a odpovědnost v občanském právu, EUROLEX BOHEMIA, s.r.o., Praha 2003, str. 214

V literatuře tato nově vzniklá povinnost je označována jako odpovědnostní povinnost. Spolu s touto nově vzniklou povinností vznikají i oprávněnému nová práva, která dosud neměl. Nově vzniklá práva a povinnosti jsou obsahem odpovědnostního právního vztahu, který vykazuje všechny znaky závazkového právního vztahu.¹⁶

Vznik odpovědnosti se však mezi povinným a oprávněným může projevit i jiným způsobem, než je vznik nové právní povinnosti. V důsledku vzniku odpovědnosti může dojít ke vzniku dalších právních povinností, které přistupují k primární právní povinnosti a trvají nadále společně vedle sebe, nebo se původní právní povinnost může změnit na jinou právní povinnost, kterou povinný před porušením primární právní povinnosti ještě neměl. Těmto rozdílům odpovídají i rozdíly mezi druhy odpovědností v soukromém právu.

V soukromém právu jsou zpravidla rozlišovány tři druhy odpovědnosti. Jedná se o odpovědnost za škodu, odpovědnost za prodlení a odpovědnost za vady. Rozdílné mezi těmito odpovědnostmi jsou důvody jejich vzniku a současně i následky jejich vzniku. Tyto rozdílné následky můžeme demonstrovat na tom, co bylo uvedeno výše o vzniku odpovědnostních povinností a jejich vztahu k povinnosti primární. V případě odpovědnosti za škodu vzniká nová právní povinnost, kterou povinný vůči oprávněnému dosud neměl, a tou je povinnost nahradit škodu. V případě odpovědnosti za prodlení vzniká povinnému povinnost hradit úroky z prodlení, avšak původní právní povinnost k plnění zůstává vznikem odpovědnosti nedotčena. V případě námi sledované odpovědnosti za vady dochází v důsledku vzniku této

¹⁶ Knapp, V. – Knappová, M., - Švestka, J. a kol.: Občanské právo hmotné, svazek II., ASPI Publishing, s.r.o., 3. vydání, 2002, str. 41

odpovědnosti ke změně původní právní povinnosti povinného poskytnout bezvadné plnění v povinnost odstranit následky vadného plnění. Tato nově vzniklá povinnost může mít více podob, které odpovídají právům oprávněného vzniklých z odpovědnosti za vady. Může tedy spočívat v povinnosti odstranit vady, v povinnosti strpět snížení ceny plnění nebo v povinnosti strpět zrušení smlouvy oprávněným.

1.2. Odpovědnost za vady

Odpovědnost za vady je součástí soukromoprávní odpovědnosti. V obecné rovině vzniká v důsledku poskytnutí plnění, jež obsahuje vady.

Z pohledu ekonomického lze na tuto situaci nahlížet tak, že strana, jež poskytla plnění vadné, tak porušením své povinnosti plnit řádně vnesla do jinak ekonomicky vyváženého smluvního vztahu prvek nerovnosti, kdy za protiplnění, obvykle v peněžní formě, poskytla vadné, a tedy méně hodnotné plnění. Právo tuto disproporci napravuje za pomoci institutu odpovědnosti za vady. Závazkový vztah mezi stranami nezaniká splněním, naopak v rámci existujícího (původního) právního vztahu dochází ke vzniku odpovědnosti za vady. To se projevuje vznikem právních povinností, jež stíhají osobu, která poskytla vadné plnění, a jim odpovídajících práv osoby – příjemce tohoto plnění. Nově vzniklé právní povinnosti mění obsah původního závazku. Vznikem odpovědnosti za vady tedy dochází k zákonné změně obsahu závazku. Tyto sekundárně vzniklé povinnosti a samozřejmě především jejich splnění by mělo mezi stranami znovu nastolit stav ekonomické rovnováhy.

Teprve splněním těchto sekundárních povinností může mezi stranami dojít k zániku závazku. Tato funkce odpovědnosti za vady je nazývána jako funkce reparační.

Vedle této funkce splňuje odpovědnost za vady i funkci preventivní, kdy svou potencionální existencí odrazuje povinné subjekty od poskytování vadného plnění subjektům oprávněným.

Odpovědnost za vady je odpovědností objektivní. Mezi předpoklady pro její vznik nenalezneme zavinění v žádné z jeho forem. Tato odpovědnost při splnění ostatních podmínek nastává již samotnou skutečností, že plnění obsahuje vady. Smluvní strana poskytující věcné plnění odpovídá za vady i v případech, kdy vady byly způsobeny jinou osobou, například subdodavatelem této smluvní strany, jejím zaměstnancem nebo dovozcem. Za vady rovněž tato smluvní strana odpovídá bez ohledu na skutečnost, zda o existenci vadného plnění věděla či nikoliv.

Odpovědnost za vady má rovněž v obchodněprávních vztazích povahu objektivní odpovědnosti, k jejímuž naplnění není vyžadováno zavinění dlužníka. Nejedná se však o odpovědnost absolutní, neboť obchodní zákoník upravuje určité liberační důvody. Naplnění těchto důvodů je však vždy prokazováno dlužníkem, který se má odpovědnosti za vady zprostit.

2. Právní úprava odpovědnosti za vady u smluv o dílo

Jestliže jsme výše uvedli, že smlouva o dílo je v současně platném právním řádu upravena v občanském a obchodním zákoníku, platí totéž o právní úpravě odpovědnosti za vady u této smlouvy. Oba civilní kodexy obsahují vlastní úpravu odpovědnosti za vady. Vztah mezi těmito dvěma úpravami lze nalézt v ustanovení § 1 odst. 2 obchodního zákoníku. Nelze-li některé otázky řešit podle ustanovení obchodního zákoníku, řeší se podle předpisů práva občanského. Obecně tedy lze v obchodněprávních vztazích použít úpravu obsaženou v občanském zákoníku. S ohledem na rozsah a podrobnost úpravy odpovědnosti za vady však použití občanskoprávních ustanovení bude v praxi spíše výjimečné. Současně je třeba zmínit, že úprava odpovědnosti za vady v občanském zákoníku je specifická pro občanskoprávní vztahy a z tohoto důvodu je v obchodněprávních vztazích velmi málo použitelná.

2.1. Právní úprava odpovědnosti za vady v občanskoprávních vztazích

Podstatnou část právní úpravy odpovědnosti za vady v občanskoprávních vztazích nalezneme v občanském zákoníku. Určité otázky odpovědnosti za vady jsou upraveny i některými dalšími právními předpisy, o nichž pojednáme níže.

I v samotném občanském zákoníku je úprava odpovědnosti za vady roztržena. V hlavě první, části osmé občanského zákoníku, která upravuje obecné otázky týkající se závazkových vztahů, nalezneme v ustanoveních § 499 a násl.

obecnou úpravu odpovědnosti za vady. Tato úprava se použije pro všechny občanskoprávní smlouvy, jejichž předmětem je přenechání věci jinému za úplatu. Vedle této obecné úpravy odpovědnosti za vady obsahuje občanský zákoník i zvláštní úpravy odpovědnosti za vady, které nalezneme u právní úpravy jednotlivých významných typů občanskoprávních smluv. Speciální úprava odpovědnosti za vady se nachází u právní úpravy kupní a směnné smlouvy, kde je obsažena v ustanoveních § 596 a násl. Další významnou speciální úpravu odpovědnosti za vady, a pro tuto práci zvlášť důležitou, nalezneme jako součást právní úpravy smlouvy o dílo. Občanský zákoník obsahuje specifická ustanovení upravující odpovědnost za vady při zhotovení věci na zakázku (§ 645 a násl.) a ustanovení upravující odpovědnost za vady při opravě a úpravě věci (§ 655 a násl.).

Zvláštní úpravy odpovědnosti za vady mají přednost před obecnou úpravou a budou použity pro právní vztahy z odpovědnosti za vady vzniklé v souvislosti s příslušnou smlouvou. V případě, že některá otázka není ve vztazích vyplývajících ze smluvních typů obsahujících vlastní úpravu odpovědnosti za vady řešena, použije se v těchto případech úprava obecná. U smluv upravených občanským zákoníkem, jejichž předmětem je úplatné přenechání vadné věci jinému, je přímo použitelná obecná úprava odpovědnosti za vady. Pokud smluvní strany mezi sebou uzavřou smlouvu, která jako smluvní typ není upravena občanským zákoníkem, budou se závazky z této smlouvy vyplývající řídit ustanoveními zákona, která upravují závazky jim nejbližší, pokud samotná smlouva nestanoví jinak (§ 491 odst. 2). Pokud tedy na závazky z takové smlouvy bude možné dle citovaného ustanovení vztáhnout právní úpravu smluvního typu, jež obsahuje vlastní

zvláštní úpravu odpovědnosti za vady, budou se ustanovení o zvláštní úpravě odpovědnosti za vady vztahovat i na takto uzavřenou nepojmenovanou smlouvu. V opačném případě se právní vztahy vyplývající z odpovědnosti za vady budou řídit obecnou úpravou této odpovědnosti.

Povaha právní úpravy odpovědnosti za vady v občanském zákoníku je v převážné míře kogentní. U některých ustanovení se strany mohou odchýlit od zákonné úpravy pouze takovým způsobem, kterým dojde k rozšíření práv, jež z příslušného ustanovení vyplývají ve prospěch nabyvatele. (např. § 502 odst. 2 občanského zákoníku).

U výkladu týkajícího se právní úpravy odpovědnosti za vady v občanskoprávních vztazích je nutné zmínit rovněž možnost smluvních stran podřídít závazkový vztah ustanovením obchodního zákoníku. Taková volba se pochopitelně může týkat i smlouvy o dílo a v jejím rámci tedy i ustanovení o odpovědnosti za vady u smlouvy o dílo. Tato možnost vyplývá z ustanovení § 262 odst. 1 obchodního zákoníku. Platným provedením této volby bude na závazkový vztah, který by při absenci této dohody byl upraven občanským zákoníkem, nahlíženo jako na obchodní závazkový vztah a bude pro něj použitelná příslušná úprava obchodního zákoníku. Současně i případný spor z takového závazkového vztahu bude z hlediska procesního práva sporem obchodním¹⁷. Zákonné ustanovení, jež uzavření takové dohody umožňuje, současně přináší omezení směřující k ochraně smluvní strany, která není podnikatelem. V odstavci čtvrtém zákonodárce uvádí, že ustanovení občanského zákoníku nebo zvláštních právních předpisů o spotřebitelských smlouvách, adhezních smlouvách

¹⁷ rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 33 Cdo 2272/98 ze dne 15. 2. 1998

zneužívajících klauzulích a jiná ustanovení směřující k ochraně spotřebitele je však třeba použít vždy, je-li to ve prospěch smluvní strany, která není podnikatelem. Smluvní strana, která není podnikatelem, nese odpovědnost za porušení povinností z těchto vztahů podle občanského zákoníku. Tímto ustanovením je specificky stanoven vztah úpravy obchodního zákoníku, občanského zákoníku a předpisů chránících spotřebitele a vyplývá z něj, že v určitých případech se může pro smluvní strany dané smlouvy uplatnit různý právní režim. Formulace tohoto ustanovení není zcela souladná s formulacemi použitými v občanském zákoníku, tyto nesrovnalosti však lze snadno překonat výkladem. Pod pojmem zneužívající klauzule je třeba rozumět ujednání ve smyslu ustanovení § 56 občanského zákoníku. Termínem adhezní smlouva je třeba rozumět ve smyslu směrnic ES spotřebitelskou smlouvu, jejíž obsah není výsledkem jednání stran, ale který byl dodavatelem vzhledem k jeho postavení silnější strany v daném vztahu určen předem, aniž by spotřebitel měl možnost jej ovlivnit. Za adhezní smlouvu je přitom nutno považovat i takovou smlouvu, jejíž jedno nebo více ustanovení bylo určeno jednáním stran, přičemž ostatní ustanovení byla dodavatelem určena předem, aniž by je spotřebitel měl možnost ovlivnit¹⁸.

¹⁸ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M., a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 11. vydání. Praha : C.H.Beck, 2006, str. 984

2.2. Právní úprava odpovědnosti za vady v obchodněprávních vztazích

Obchodní zákoník na rozdíl od občanského zákoníku neobsahuje obecnou úpravu odpovědnosti za vady. V obecných ustanoveních obchodního zákoníku upravujících obchodní závazkové vztahy nalezneme pouze úpravu důsledků poskytnutí vadného plnění. Ustanovení § 324 odst. 3 obchodního zákoníku stanoví, že v případech, kdy dlužník poskytne vadné plnění a věřitel nemá právo odstoupit od smlouvy nebo tohoto práva nevyužije, mění se obsah závazku způsobem, který odpovídá nárokům věřitele vzniklým z vadného plnění, a závazek zaniká jejich uspokojením. Tato úprava důsledků poskytnutí vadného plnění je v pojetí úpravy obchodního zákoníku v podstatě jen jedním z případů odpovědnosti za prodlení a je společně s nikoliv včasným plněním důvodem změny závazku, přičemž jeho obsah se mění v závislosti na nárocích věřitele z vadného plnění.

Těžištěm úpravy odpovědnosti za vady v obchodním zákoníku tak zůstávají jednotlivé zvláštní úpravy odpovědnosti za vady nacházející se u úprav některých smluvních typů. Nejrozsáhlejší úpravu odpovědnosti za vady nalezneme v rámci úpravy kupní smlouvy, a sice v ustanoveních § 422 a násl., dále v rámci úpravy smlouvy o prodeji podniku v ustanoveních § 486 a násl., v rámci úpravy smlouvy o koupi najaté věci v ustanovení § 495 a v rámci úpravy smlouvy o dílo v ustanoveních § 560 a násl.

I pro úpravu obchodních závazkových vztahů je možné v otázkách, kdy chybí příslušná úprava v obchodním zákoníku, použít úpravu obsaženou v občanském zákoníku. S ohledem na

odlišný charakter obchodních závazkových vztahů však použití občanskoprávní úpravy nebude v praxi příliš časté.

Povaha právní úpravy odpovědnosti za vady v obchodním zákoníku je převážně dispozitivní. Obchodní zákoník rozlišuje ustanovení, od kterých se strany nemohou odchýlit, odlišným způsobem než občanský zákoník. Ustanovení § 263 obchodního zákoníku obsahuje taxativní výčet kogentních ustanovení upravujících obchodní závazkové vztahy. Zmíněné ustanovení výslovně uvádí, že smluvní strany se mohou odchýlit od ustanovení v něm neuvedených či jednotlivá neuvedená ustanovení mohou vyloučit. Odstavec druhý dále stanoví, že strany se nemohou odchýlit od základních ustanovení uvedených v části třetí upravující obchodní závazkové vztahy a od ustanovení, která předepisují povinnou písemnou formu právního úkonu.

Z ustanovení, která mají nějaký vztah k odpovědnosti za vady, je ve výčtu uvedeném v § 263 odst. 1 obchodního zákoníku uvedeno pouze ustanovení § 324 odst. 3 a § 393 odst. 2 téhož zákona. Přímo z ustanovení § 263 odst. 1 obchodního zákoníku tedy vyplývá, že od všech ustanovení, jež upravují zvláštní odpovědnost za vady u jednotlivých smluvních typů, se smluvní strany mohou odchýlit či je dokonce vyloučit. Gramatickým výkladem tohoto ustanovení bychom mohli dospět k závěru, že smluvně je možné vyloučit v konkrétním závazkovém vztahu veškerá ustanovení upravující odpovědnost za vady a tak i z konkrétního vztahu institut odpovědnosti za vady zcela vyloučit. Takovému postupu, který jistě zákonodárce nezamýšlel, brání právě uvedené kogentní ustanovení § 324 odst. 3 obchodního zákoníku, které upravuje důsledky poskytnutí vadného plnění. Pokud by tedy smluvní strany například u smlouvy o dílo vyloučily veškerá ustanovení

upravující odpovědnost za vady a dílo provedené zhotovitelem by nebylo bezvadné, nemohlo by i přes takovou odchylnou smluvní úpravu dojít ke splnění závazku zhotovitele provést dílo a obsah jeho závazku by se dle kogentního ustanovení § 324 odst. 3 obchodního zákoníku proměnil způsobem, který odpovídá nárokům věřitele vzniklým z vadného plnění. Závazek zhotovitele by zanikl až jejich uspokojením. Současně i při výkladu ustanovení § 263 odst. 1 obchodního zákoníku nelze přehlédnout účel právní úpravy institutu odpovědnosti za vady, kterým je snaha o zachování ekonomické rovnováhy mezi plněními dodavatele a odběratele v případech, kdy dodavatel poskytne vadné plnění. Vadnost plnění, jež snižuje ekonomickou hodnotu plnění dodavatele, je současně důvodem vzniku následných povinností stíhajících dodavatele a směřujících k odstranění vad plnění, případně důvodem ke snížení ceny vadného plnění, čímž v ideálním případě opět dojde k nastolení ekonomické rovnováhy.

S otázkou řešenou výše souvisí i rozdílné názory na otázku, zda lze smluvně omezit výběr jednotlivých práv vznikajících z titulu odpovědnosti za vady či nikoliv. Zastánci názoru, dle kterého je vyloučeno se smluvně dopředu vzdát některých nároků z titulu odpovědnosti za vady, opírají tento svůj názor o ustanovení § 574 odst. 2 občanského zákoníku. V tomto ustanovení je stanovena neplatnost takové dohody, kterou se někdo vzdává práv, jež mohou v budoucnosti teprve vzniknout. Svou povahou je toto ustanovení kogentní a s ohledem na absenci obdobné úpravy v obchodním zákoníku je toto ustanovení dle § 1 odst. 2 obchodního zákoníku použitelné i v případě obchodněprávních vztahů. Dle našeho názoru však takový výklad není správný, neboť v daném případě popírá samotnou povahu dispozitivních norem. Možnost smluvních

stran odchýlit se od jednotlivých ustanovení obchodního zákoníku, které zákonodárce výslovně stanoví v ustanovení § 263 odst. 1 obchodního zákoníku, je projevem jedné ze základních zásad ovládajících soukromoprávní vztahy, a sice zásady autonomie vůle. Ze samotné existence dispozitivních norem žádná práva neplynou. Je to úprava, jejímž pojmovým znakem je, že ji strany mohou svou dohodou změnit či dokonce vyloučit. Nelze tedy v případě dispozitivních norem hovořit o vzdání se nějakého práva do budoucna. Opačný názor by s ohledem na ustanovení § 574 odst. 2 občanského zákoníku vedl k absurdnímu závěru, že se nikdy nelze odchýlit od dispozitivních norem v jakýchkoliv vztazích. Z tohoto důvodu ustanovení § 574 odst. 2 občanského zákoníku na vyloučení či změny dispozitivní právní úpravy nedopadá¹⁹. Z uvedeného vyplývá, že strany se mohou smluvně odchýlit od zákonné úpravy práv vyplývajících z odpovědnosti za vady, tuto úpravu však nemohou vyloučit.

Dalším z kogentních ustanovení obchodního zákoníku, které upravuje odpovědnost za vady v obchodních závazkových vztazích, je ustanovení § 393 odst. 2 obchodního zákoníku a další obecná ustanovení o promlčení práv z obchodních závazkových vztahů. Ustanovení § 393 odst. 2 obchodního zákoníku je jedním ze speciálních ustanovení, které upravuje počátek běhu promlčecí lhůty v případě práv z vad věcí. Toto ustanovení, stejně jako další ustanovení upravující promlčení, strany nemohou vlastní odchylnou smluvní úpravou změnit.

Jak jsme již v této práci uvedli, neobsahuje obchodní zákoník obecnou úpravu odpovědnosti za vady v rámci obchodních závazkových vztahů. Přes tuto skutečnost lze za základní

¹⁹ Švestka, J., Jehlička, O., Škárková, M., Spáčil, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 10. vydání. Praha C.H.Beck, 2006, str. 376

ustanovení této odpovědnosti považovat úpravu obsaženou u kupní smlouvy, kterou nalezneme v ustanoveních § 422 až 441 obchodního zákoníku. Námi zkoumaná odpovědnost za vady u obchodněprávní smlouvy o dílo na řadu těchto ustanovení rovněž odkazuje.

3. Exkurz ke spotřebitelskému právu

Pro větší pochopení úlohy odpovědnosti za vady, jež představuje jednu ze složek práva na ochranu spotřebitele, považujeme za nezbytné alespoň rámcově přiblížit systém ochrany spotřebitele. Činíme tak i z toho důvodu, že v celé řadě v této práci rozebíraných otázek vstupují do civilní úpravy i prvky úpravy veřejnoprávní a nikoliv nevýznamným způsobem tuto úpravu modifikují.

3.1. Pojem spotřebitelské právo

Spotřebitelské právo je vybudováno na myšlence ochrany spotřebitele před obratností profesionálů a z toho vyplývající nerovnováhou, která logicky vzniká při uzavírání smluv mezi těmito subjekty. Při svém zrodu bylo spotřebitelské právo jednou z forem obrany proti společnostem, a to často i nadnárodním, jež disponují odborným personálem, který má rozsáhlé odborné zkušenosti včetně technik moderního obchodu. V současné době však spotřebitelské právo působí i jako významný nástroj regulující kvalitu výrobků, zejména v oblasti nezávadnosti potravin nebo bezpečnosti výrobků.

Pojem spotřebitele se poprvé objevuje v 60. letech minulého století. Je jím osoba, která se má stát objektem ochrany, zájmu a péče legislativy. Zpočátku bylo spotřebitelské právo kladeno na samý okraj občanského práva a to především jako nástroj, s jehož pomocí by bylo možné regulovat zneužívání základních zásad, na nichž občanské právo stojí, především zásadu autonomie vůle. Toto období stvořilo právo spotřebitele, jako právo výjimek a odchylek od obecné úpravy práva občanského, čímž je determinován jeho charakter jako soubor norem, který je aplikován ve vztazích, jejichž účastníkem je spotřebitel. Tato koncepce je v dnešní době již překonaná a směřuje ke komplexním úpravám spotřebitelského práva. Jako příklad můžeme uvést právní řád Francie, jež je nikoliv nadarmo nazývána kolébkou spotřebitelského práva. Zde byl dne 26. 7. 1993 přijat spotřebitelský zákoník, jako ucelený kodex spotřebitelského práva. Jedním z hlavních důvodů přijetí této kodifikace bylo přepracování a harmonizace spotřebitelského práva obsaženého právě v roztroušených a často si i protiřečících ustanoveních. Současně tento postup jistě pomáhá zvýšit i právní vědomí spotřebitelů a usnadňuje jim přístup k těmto normám a v důsledku i k jejich vymáhání.

3.2. Pojem spotřebitel

Definice pojmu spotřebitel je v obecné rovině velmi obtížná. Tento pojem byl přenesen z oblasti socio-ekonomické a nemá stabilní obsah.²⁰ V souvislosti s pojmem spotřebitel je velmi často užíván termín „neprofesionál“, čímž se vyjadřuje

²⁰ Švestka, J., Jehlička, O., Škárová, M., Spáčil, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 10. vydání. Praha C.H.Beck, 2006, str. 328

skutečnost, že spotřebitel není odborníkem v dané oblasti, v jejímž rámci je uzavírána konkrétní smlouva, a že výrobky či služby v rámci tohoto vztahu nabývá pro osobní využití. Základní kriteria, která slouží k definování spotřebitele, jsou odvozena od pozice spotřebitele v konkrétním právním vztahu, ve kterém nevystupuje jako profesionál, a současně je ve vztahu s profesionálem.

3.3. Nástroje ochrany spotřebitele

Ochrana spotřebitele je v českém právním řádu zakotvena jak v normách veřejného práva, tak v normách práva soukromého.

V oblasti práva veřejného je základem právní úpravy zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon stanoví základní veřejnoprávní povinnosti podnikatelů při ochraně spotřebitelů, přičemž není rozhodné, zda jde o podnikání oprávněné či neoprávněné, a současně podrobuje dodržování v něm zakotvených veřejnoprávních povinností dozoru ze strany státních orgánů s vymezením jejich základní struktury a kompetencí. Současně zakotvuje i sankce za porušení těchto veřejnoprávních povinností ve formě pokut.

Mezi základní veřejnoprávní povinnosti podnikatelů dle tohoto zákona lze řadit povinnost dodržovat zásadu poctivosti prodeje výrobků a poskytování služeb, povinnost nediskriminovat spotřebitele, povinnost nenabízet a neprodávat nebezpečné výrobky a povinnost zdržet se klamání spotřebitele a řádně jej informovat o vlastnostech prodávaných výrobků nebo

charakteru poskytovaných služeb. V neposlední řadě ukládá také podnikatelům povinnost dbát o příznivé životní prostředí.

Tento zákon rovněž upravuje některá oprávnění sdružení spotřebitelů a jiných právnických osob, které vznikly k ochraně práv a oprávněných zájmů spotřebitelů.

Ačkoliv zákon o ochraně spotřebitele je předpisem práva veřejného, obsahuje ustanovení, kterými významným způsobem zasahuje do úpravy soukromoprávních vztahů. Lze například zmínit úpravu problematiky záručních listů nebo lhůt pro provedení oprav v rámci odpovědnosti za vady.

Z dalších zákonů z oblasti veřejného práva, jež obsahují úpravu ochrany spotřebitele, lze jmenovat například zákon č. 110/1997 Sb., o potravinách, zákon č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky, zákon č. 102/2001 Sb., o obecné bezpečnosti výrobků nebo zákon č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže.

Významným předpisem z oblasti spotřebitelského práva je zákon č. 59/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku. O této úpravě pojednáme ve zvláštní kapitole této práce.

Pokud jde o oblast soukromého práva, je základem ochrany spotřebitele úprava spotřebitelských smluv obsažená v občanském zákoníku. O spotřebitelských smlouvách pojednáme v následující kapitole této práce.

3.4. Spotřebitelské smlouvy

Na ochraně spotřebitele se významnou měrou podílí právní úprava spotřebitelských smluv obsažená v občanském zákoníku v ustanoveních § 52 a násl. V rámci právní úpravy spotřebitelských smluv se nachází rovněž určitá ustanovení, která zasahují do právní úpravy odpovědnosti za vady.

Ustanovení o spotřebitelských smlouvách jsou svou povahou zvláštními ustanoveními vůči ustanovením občanského zákoníku, která jsou obecně věnována smlouvám. Spotřebitelské smlouvy nejsou nějaké nově upravované smluvní typy v občanském zákoníku. Dle zákonné dikce uvedené v ustanovení § 52 odst. 1 občanského zákoníku, jsou spotřebitelskými smlouvami smlouvy kupní, smlouvy o dílo, případně jiné smlouvy, pokud smluvními stranami jsou na jedné straně spotřebitel, a na druhé straně dodavatel. Z této definice spotřebitelských smluv vyplývá, že určení, zda se v daném případě jedná o spotřebitelskou smlouvu či nikoliv, je odvozeno od subjektů daného právního vztahu.

Předmětem úpravy spotřebitelských smluv jsou dále právní vztahy vznikající z občanskoprávních smluv, jejichž právní režim vedle obecné úpravy občanského zákoníku podléhá rovněž zvláštní úpravě spotřebitelských smluv. Subjekty spotřebitelských smluv jsou vymezeny ustanovením § 52 odst. 2 a 3 občanského zákoníku, kde dodavatel je definován jako osoba, která při uzavírání a plnění smlouvy jedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti, zatímco spotřebitelem je osoba, která při uzavírání a plnění smlouvy nejedná v rámci své obchodní či podnikatelské činnosti.

Významným ustanovením pro povahu právní úpravy odpovědnosti za vady je ustanovení § 55 odst. 1 občanského zákoníku, které stanoví, že smluvní ujednání spotřebitelských smluv se nemohou odchýlit od zákona v neprospěch spotřebitele. Spotřebitel se zejména nemůže vzdát práv, které mu zákon poskytuje, nebo jinak zhoršit své smluvní postavení. Toto ustanovení tedy jednostranně, ve prospěch spotřebitele, zakládá kogentní povahu jinak dispozitivních ustanovení.

Úpravy institutu odpovědnosti za vady se dále přímo dotýká ustanovení § 56 odst. 3 písm. b) občanského zákoníku, které stanoví, že nepřípustná jsou zejména ujednání, která vylučují nebo omezují práva spotřebitele při uplatnění odpovědnosti za vady či odpovědnosti za škodu. Výklad těchto dvou ustanovení, která zdánlivě bez větších problémů zapadají do obecné koncepce občanského zákoníku v oblasti kogentní a dispozitivní povahy jeho ustanovení, by nečinil větších obtíží, pokud by zákonodárce do ustanovení § 55 občanského zákoníku nevložil odstavec druhý, jehož věta první stanoví, že ujednání ve spotřebitelských smlouvách ve smyslu § 56 se považují za platná, pokud se spotřebitel nedovolá jejich neplatnosti (§ 40a). Gramatickým výkladem nelze než dospět k závěru, že pokud spotřebitelská smlouva bude obsahovat některá z ujednání uvedených v ustanovení § 56 odst. 3 občanského zákoníku, tedy například ujednání omezující či dokonce vylučující práva spotřebitele z odpovědnosti za vady, bude toto ujednání stiženo pouze neplatností relativní. Přitom v případě smluv, které nebudou předmětem zvláštní úpravy spotřebitelských smluv, by takové ujednání bylo stiženo neplatností absolutní dle ustanovení § 39 občanského zákoníku, neboť jak již výše uvedeno, je povaha právní odpovědnosti za vady v občanském zákoníku kogentní.

Zákonodárce nepochybně neměl v úmyslu tímto ustanovením znevýhodňovat práva spotřebitele proti jiným oprávněným z práv z odpovědnosti za vady tím způsobem, že se spotřebitel musí nejprve neplatnosti dovolat dle obecné úpravy relativní neplatnosti, zatímco vůči ostatním osobám jsou taková smluvní ujednání neplatná absolutně. Takový výklad je neudržitelný. Nelze než za pomoci metody logického a systematického výkladu těchto právních norem doplnit výklad gramatický a získat tak přesnější a smysluplný obraz tohoto ustanovení. Jak již výše uvedeno, je úprava spotřebitelských smluv zvláštní úpravou vůči obecné úpravě závazkových vztahů. Smyslem této úpravy je přinést zvýšenou ochranu slabším subjektům závazkových právních vztahů – spotřebitelům. Občanský zákoník již sám, bez ohledu na úpravu spotřebitelských smluv, přináší určité prvky ochrany slabším v závazkových vztazích, mimo jiné i prostřednictvím norem kogentní povahy, od nichž se smluvní strany nemohou svou vůlí odchýlit. Pokud tedy právní úprava spotřebitelských smluv má přinášet zvýšenou ochranu slabších, není možné výkladem vyloučit ochranu poskytovanou základní úpravou a namísto ní nastolit ochranu zvláštní, jejíž úroveň je však významně nižší, než ochrana základní. V daném případě tedy musí být předmětné právní normy vykládány tím způsobem, že základní ochrana spočívající v kogentní povaze norem vyplývající z ustanovení § 2 odst. 3 občanského zákoníku zůstává zachována a je pouze doplněna zvláštní ochranou, kterou přináší v ustanovení § 56 odst. 3 občanského zákoníku úprava spotřebitelských smluv. Z toho vyplývá, že pokud nějaké ujednání spotřebitelské smlouvy je neplatné pro jeho rozpor s kogentním ustanovením občanského zákoníku, přičemž kogentní povaha sledovaného ustanovení nevyplývá z ustanovení § 55 odst. 1 občanského zákoníku, ale přímo z povahy takového ustanovení dle § 2

odst. 3 občanského zákoníku, bude takové ujednání absolutně neplatné pro jeho rozpor se zákonem dle § 39 občanského zákoníku a nikoliv relativně neplatné dle ustanovení § 40a občanského zákoníku. Současně při výkladu těchto ustanovení by zejména soudy měly respektovat rozhodnutí Evropského soudního dvora, který vykládal směrnici Rady 93/13/EHS z 5. 4. 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách, která ve své preambuli přímo zavazuje členské státy, aby zabránily používání nepřiměřených podmínek ve spotřebitelských smlouvách. V případě, že konkrétní smluvní ujednání bude v rozporu s podmínkami stanovenými touto či jinou směrnicí, důsledkem, který by respektoval rozhodnutí Evropského soudního dvora, bude rovněž absolutní neplatnost takového ujednání. Pro námi sledovanou oblast odpovědnosti za vady bude však již přímo použitelný výklad shora uvedený, neboť ustanovení upravující tento institut jsou kogentní.

Při zkoumání tohoto problému však zjistíme, že uvedený výklad se netýká pouze ujednání, která jsou uvedena v ustanovení § 56 odst. 3 občanského zákoníku, ale zřejmě se bude týkat i ustanovení § 55 odst. 1 občanského zákoníku. Ustanovení § 55 odst. 2 občanského zákoníku obsahuje legální odkaz na ustanovení § 40a občanského zákoníku, jenž je obecným ustanovením upravujícím relativní neplatnost právních úkonů. Konstrukce ustanovení § 40a občanského zákoníku spočívá v tom, že jsou v něm za pomoci výčtu jednotlivých zákonných ustanovení vyjmenovány právní úkony, které jsou pouze relativně neplatné dle tohoto ustanovení. Mezi těmito ustanoveními je uvedeno i ustanovení § 55 občanského zákoníku. Je třeba výslovně uvést, že není uvedeno pouze ustanovení odstavce druhého, ale ustanovení celého paragrafu. Není tedy vyloučeno, že ustanovení o

relativní neplatnosti se má vztahovat i na ustanovení § 55 odst. 1 občanského zákoníku. Připuštění této možnosti by přinášelo výklad, že ujednání, jež se dle ustanovení § 55 odst. 1 občanského zákoníku odchyluje od zákona v neprospěch spotřebitele, vzdání se práv, která spotřebiteli zákon poskytuje, nebo jiné zhoršení smluvního postavení spotřebitele by bylo stiženo pouze relativní neplatností. Naproti tomu bývá dovozováno, že odchýlení se od dispozitivního ustanovení zákona v neprospěch spotřebitele zakládá absolutní neplatnost takového ujednání pro rozpor se zákonem. Rozpor je shledáván v porušení ustanovení § 55 odst. 1 občanského zákoníku. Jsme však toho názoru, že tento výklad přehlíží právě ustanovení § 40a občanského zákoníku. Toto ustanovení v taxativním výčtu vyjmenovává případy relativní neplatnosti a je svou povahou ustanovením zvláštním vůči ustanovení § 39 občanského zákoníku, které obecně stanoví případy absolutní neplatnosti. Ze vztahu těchto ustanovení vyplývá, že absolutně neplatnými se mohou stát pouze právní úkony, které nejsou uvedeny v ustanovení § 40a občanského zákoníku. Ustanovení § 55 odst. 1 občanského zákoníku je však v citovaném ustanovení uvedeno. Výkladem, respektujícím vztah ustanovení o relativní a absolutní neplatnosti, je názor o absolutní neplatnosti ujednání odchylujícího se od dispozitivní úpravy v neprospěch spotřebitele u spotřebitelských smluv vyloučen. Ustanovení § 55 odst. 1 občanského zákoníku slouží nepochybně na ochranu spotřebitele. V obecném pojetí úpravy spotřebitelských smluv dochází k promítnutí veřejnoprávní úpravy ochrany spotřebitele do soukromoprávních vztahů, přičemž v rámci těchto vztahů jsou použity namísto veřejnoprávních nástrojů instituty práva soukromého, které by však měly respektovat základní zásady soukromoprávních vztahů. Mezi základní zásady nepochybně patří zásada *pacta*

sunt servanda, jejíž součástí je právo subjektů právních vztahů vytvořit si smluvně vlastní úpravu svého závazkového vztahu (*lex contractus*). Pokud s ohledem na tyto základní soukromoprávní zásady budeme hodnotit otázku, zda odchýlení se od dispozitivní úpravy v neprospěch spotřebitele zakládá absolutní či relativní neplatnost, jsme toho názoru, že výklad ve prospěch relativní neplatnosti lépe vyhovuje těmto zásadám. Dává totiž straně, na jejíž ochranu je ustanovení § 55 odst. 1 občanského zákoníku do zákona vloženo, možnost rozhodnout, zda ustanovením odchylným se od dispozitivního ustanovení zákona bude vázána či nikoliv. Současně však této straně přináší možnost sjednat platně podmínky, jež se budou odchylovat od zákonné dispozitivní úpravy. K tomu považujeme zapotřebí zdůraznit, že tento výklad se vztahuje výlučně na odchýlení se od dispozitivní úpravy spotřebitelských smluv a v žádném případě nezasahuje do obecné úpravy kogentní povahy norem. Pokud by se tedy odchylné ujednání ve spotřebitelské smlouvě dostalo do rozporu s kogentní normou, bude takové ujednání absolutně neplatné podle ustanovení § 39 občanského zákoníku. Rovněž tak by mělo být absolutně neplatným ujednání takové, které je v rozporu s pravidly, jež jsou obsažena ve směrnici Evropského společenství chránících spotřebitele.

3.5. Odpovědnost za škodu způsobenou vadou výrobku

Přijetím zákona č. 59/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou vadným výrobkem, došlo k přesunu těžiště právní ochrany spotřebitelů do soukromého práva. Tímto zákonem byla inkorporována významná směrnice č. 85/374/EHS o

sblížení právních a správních předpisů týkajících se odpovědnosti za vadné výrobky. Úprava tohoto významně rozšířila dosavadní soukromoprávní ochranu spotřebitele, neboť přinesla právní základ možného úspěšného uplatnění odpovědnosti výrobce, s nímž spotřebitel není v právním vztahu.

K základním principům, na kterých uvedený zákon spočívá, patří nepochybně způsob posuzování vzniklé škody, která není posuzována pouze podle objektivního stavu výrobku, který škodu způsobil, ale podle rozumných očekávání, která spotřebitel s výrobkem oprávněně spojoval na základě dostupných informací. Dalším principem této právní úpravy je povaha odpovědnosti výrobce za škodu. Zákon zavádí přísnou objektivní odpovědnost výrobce za škodu způsobenou vadou výrobku. Poslední ze základních principů se týká anonymních výrobků, u nichž se za výrobce považuje ten podnikatel, který není schopen informovat o skutečné totožnosti výrobce. U výrobků dovážených je osobou odpovědnou dovozce výrobku.

Výrobcem se pro účely tohoto zákona rozumí výrobce konečného výrobku, suroviny nebo součásti výrobku, jakož i osoba, která uvede na výrobku své jméno, ochrannou známku nebo jiný rozlišovací znak. Výrobcem je dále každá osoba, která v rámci své obchodní činnosti doveze výrobek za účelem prodeje, nájmu nebo jiného způsobu užití. Tím není dotčena odpovědnost výrobce samotného. Není-li výrobce podle ustanovení § 2 písm. a) citovaného zákona určen, považuje se za výrobce každý, kdo výrobek dodá a ve lhůtě jednoho měsíce od uplatnění nároku na náhradu škody nesdělí poškozenému totožnost výrobce. Tuzemská právní úprava konkretizuje dobu stanovenou dodavateli pro sdělení totožnosti výrobce poškozenému, kterou směrnice stanoví pouze jako dobu

přiměřenou, což není v rozporu se směrnicí, neboť jde o posílení ochrany spotřebitele v tom smyslu, že má právem zaručenou jistotu znát v konkrétní době osobu odpovědnou k náhradě škody. V opačném případě, nedojde-li k uvedenému sdělení, je za výrobce považován dodavatel. Pro případy dovozu pak platí pro dodavatele totéž, není-li známa osoba, která výrobek dovezla dle písm. b) citovaného ustanovení, i když je znám výrobce podle písm. a) tohoto ustanovení. V praxi by toto ustanovení mělo zcela jistě přispívat ke zvýšené ochraně spotřebitele zejména před nekvalitním zbožím, protože hrozící odpovědnost dodavatelů (distributorů na trh) povede k pečlivějšímu výběru obchodních partnerů těchto dodavatelů.

Výrobkem se pro účely tohoto zákona rozumí jakákoliv movitá věc, která byla vyrobena, vytěžena nebo jinak získána bez ohledu na stupeň jejího zpracování a je určena k uvedení na trh. Výrobkem jsou rovněž součásti a příslušenství věci movité i nemovité. Za výrobek se považuje například i elektřina.

Odpovědnost za výrobek je založena na objektivním principu, přičemž základními předpoklady vzniku této odpovědnosti jsou:

- a) existence vady výrobku,
- b) existence škody,
- c) příčinná souvislost mezi vadou výrobku a škodou.

Pro vznik odpovědnosti nemusí existovat smluvní vztah mezi výrobcem a poškozeným. Postačí pouze existence skutečnosti, že příčinou vzniku škody byla právě vada výrobku.

Výrobek je podle zákona vadným, jestliže z hlediska bezpečnosti jeho užití nezaručuje vlastnosti, které lze od něj

oprávněně očekávat, zejména s ohledem na informace o výrobku, které byly výrobcem poskytnuty, nebo předpokládaný účel, ke kterému má výrobek sloužit, nebo dobu, kdy byl výrobek uveden na trh. Výrobek nelze považovat za vadný jen z toho důvodu, že později byl uveden na trh dokonalejší výrobek. Zákonné ustanovení definující vadnost výrobku vychází plně z dikce směrnice, přičemž primárně je zde kladen důraz na bezpečnost výrobku, jakou lze od tohoto výrobku oprávněně očekávat. V důsledku této úpravy by měla být spotřebitelům poskytována co největší míra bezpečnosti. Za vadu výrobku dle tohoto zákona nelze chápat sníženou užitnou hodnotu výrobku, jeho nekvalitní funkci, jeho neúměrné či předčasné opotřebení, tedy jeho sníženou způsobilost k použití ke smlouvenému či obvyklému účelu neodpovídající poskytnuté úplatě.²¹ Na tyto druhy vad se bude v plném rozsahu vztahovat odpovědnost za vady.

Zákon obsahuje taxativní výčet liberačních důvodů, při jejichž naplnění se výrobce odpovědnosti zproští. Odpovědnost za škodu způsobenou vadou výrobku není tedy absolutní odpovědností. Důkazní povinnost i důkazní břemeno ohledně liberačních důvodů spočívá na výrobcí. Prvním z liberačních důvodů je případ, kdy výrobce prokáže, že výrobek neuvedl na trh. Tedy jej neučinil přístupným spotřebitelské veřejnosti ani dalšímu výrobcí pro zhotovení finálního výrobku. Dalším liberačním důvodem je případ, kdy lze s přihlédnutím k okolnostem důvodně předpokládat, že vada výrobku, která způsobila škodu, neexistovala v době, kdy výrobce uvedl výrobek na trh, nebo nastala později. Výrobce se dále může zprostit odpovědnosti, jestliže výrobek nevyrobil za účelem

²¹ Knapp, V. – Knappová, M., - Švestka, J. a kol.: Občanské právo hmotné, svazek II., ASPI Publishing, s.r.o., 3. vydání, 2002, str. 580

prodeje či pro jinou formu použití pro podnikatelské účely ani že výrobek nebyl vyroben nebo šířen v rámci jeho podnikatelské činnosti. Odpovědnost výrobce je dále vyloučena tehdy, jestliže vada výrobku vznikla v důsledku toho, že výrobce respektoval ustanovení těch právních předpisů (např. technických), které byly vydány veřejnými orgány a jsou pro výrobce závazné. Dalším liberačním důvodem je případ, kdy výrobce prokáže, že stav vědeckých a technických znalostí v době, kdy uvedl výrobek na trh, neumožnil zjistit jeho vadu. Tyto znalosti budou hodnoceny z objektivního hlediska. Zákon dále obsahuje zvláštní liberační důvod pro výrobce součásti výrobku. Ten se zprostit odpovědnosti, jestliže prokáže, že vada byla způsobena konstrukcí výrobku, do něhož byla součást výrobku zapracována, nebo byla způsobena návodem k výrobku. Posledním liberačním důvodem, který může výrobce zcela nebo zčásti zprostit odpovědnosti, je případ, kdy výrobce prokáže, že vznik škody způsobil svým jednáním nebo opomenutím poškozený nebo osoba, za kterou je poškozený odpovědný. Bude se jednat například o případy, kdy poškozený jednal při užívání výrobku v rozporu s návodem výrobce nebo instrukcemi, jež výrobce poskytl pro používání výrobku.

Zákon v ustanovení § 7 rozšiřuje odpovědnost výrobce i na případy, kdy škoda vznikne v důsledku vady výrobku a současně jednáním nebo opomenutím třetí osoby. Výrobce v takovém případě odpovídá v plném rozsahu, má však právo uplatňovat vůči této třetí osobě postih jako důsledek jejího jednání nebo opomenutí, které přispělo ke vzniku škody. V případě, že za škodu odpovídá více výrobců, zákon zakládá jejich solidární odpovědnost.

Na základě tohoto zákona může spotřebitel požadovat náhradu škody vzniklé na zdraví nebo při usmrcení. Dále může

požadovat náhradu škody vzniklou na jiné věci, než je vadný výrobek, určené a užívané převážně k jiným než podnikatelským účelům. Z uvedeného vyplývá, že náhrada škody je omezena pouze na věci, které jsou určeny pro osobní potřebu a spotřebu a zároveň poškozeným také tímto způsobem převážně užívané a spotřebovované.

Zákon se vztahuje jen na škody na věci převyšující částku vypočtenou z 500,-EUR kursem devizového trhu vyhlášeným Českou národní bankou v den, v němž byla škoda zjištěna. Podle tohoto zákona se hradí veškerá škoda, tedy jak skutečná škoda, tak i ušlý zisk. V případě škody na zdraví nebo při usmrcení budou pro rozsah náhrady škody použitelná ustanovení § 444 až 449 občanského zákoníku. Pokud jde o škody na věci, jež nedosahují dolního limitu pro jejich náhradu, může se poškozený těchto náhrad domáhat v rámci obecných předpisů o odpovědnosti za škodu.

Zákon obsahuje vlastní úpravu promlčení. Podle ustanovení § 9 citovaného zákona se právo na náhradu škody promlčí za tři roky ode dne, kdy se poškozený dozvěděl nebo s přihlédnutím k okolnostem lze důvodně předpokládat, že se mohl dozvědět o škodě, vadě výrobku a totožnosti výrobce. Tuto subjektivní lhůtu doplňuje ustanovení § 10 citovaného zákona, které stanoví prekluzivní lhůtu pro uplatnění náhrady škody. Právo na náhradu škody zanikne uplynutím 10 let ode dne, kdy výrobce uvedl na trh vadný výrobek, který způsobil škodu. To neplatí, jestliže v uvedené době byl nárok na náhradu škody uplatněn u soudu.

Otázky, které nejsou tímto zákonem řešeny, se budou řídit občanským zákoníkem. Uvedený zákon zakládá subsidiární použitelnost občanského zákoníku. Zákon současně uvádí, že

jím nejsou dotčena práva poškozeného na vymáhání náhrady škody podle obecné úpravy. Poškozený tedy může svá práva vymáhat i z titulu porušení smlouvy nebo z důvodů porušení jiných mimosmluvních právních povinností založených na obecné občanskoprávní úpravě.

Odpovědnost za škodu způsobenou vadným výrobkem je součástí občanskoprávní odpovědnosti. Na tom nic nemění skutečnost, že je upravena zvláštním zákonem

4. Podmínky vzniku odpovědnosti za vady

V této části práce se budeme zabývat jednotlivými podmínkami, jejichž splnění je nezbytné pro vznik odpovědnosti za vady. I přes skutečnost, že povaha odpovědnosti za vady podle občanského zákoníku a podle obchodního zákoníku je v určitých otázkách odlišná, budeme v této části pojednávat v rámci popisu jednotlivých podmínek o obou režimech odpovědnosti za vady. Máme za to, že právě tímto způsobem nejvíce vyniknou společné a rozdílné přístupy k jednotlivým otázkám.

Předpoklady vzniku odpovědnosti za vady jsou:

- a) existence platného závazkového právního vztahu,
- b) přenechání věci jinému na základě úplatné smlouvy,
- c) porušení povinnosti splnit závazek řádně, tj. bez vad,
- d) výskyt resp. projevení se vady v době plnění nebo v záruční době,
- e) příčinná souvislost mezi c) a d).

Nadále se budeme věnovat jednotlivým předpokladům, jejichž splnění je nezbytné pro vznik odpovědnosti za vady, přičemž jednotlivé předpoklady budeme probírat se zvláštním přihlédnutím k odpovědnosti za vady u smlouvy o dílo, která je předmětem našeho zájmu.

4.1. Existence platného závazkového právního vztahu

Institut odpovědnosti za vady se uplatní vždy pouze v rámci existujícího a platného závazkového vztahu. V případě, že by z jakéhokoliv důvodu byla smlouva mezi smluvními stranami neplatná, nemůže plnění poskytnuté na základě této smlouvy způsobit vznik odpovědnosti za vady, a to samozřejmě ani v případě, že by toto plnění bylo vadné. Pokud strany, nebo jedna z nich, na základě takové neplatné smlouvy plnily, budou vzájemné vztahy mezi těmito smluvními stranami vypořádány podle úpravy bezdůvodného obohacení, případně podle úpravy o náhradě škody. Úprava vzájemných práv mezi stranami by s pomocí těchto právních institutů měla znovu nastolit stav ekonomické rovnováhy.

Neplatnost smlouvy může být buď absolutní, nebo relativní. Případy absolutní neplatnosti nalezneme například v ustanoveních § 37 až 39 občanského zákoníku. Absolutní neplatnost nastává bez ohledu na to, zda o ní strany daného závazkového právního vztahu věděly či nikoliv. Soud k této neplatnosti přihlíží z úřední povinnosti.

Relativní neplatnost nastává v občanskoprávních vztazích pouze v případech uvedených v ustanovení § 40a občanského zákoníku. Toto ustanovení obsahuje taxativní výčet takových

případů. V případech relativní neplatnosti je právní úkon platný, a to do doby, než se strana dotčená tímto úkonem relativní neplatnosti nedovolá. Relativní neplatnosti se nemůže dovolat ten, který tuto neplatnost způsobil. Dovolání se neplatnosti musí být učiněno výslovným projevem vůle, ze kterého je patrné, že osoba skutečně neplatnost dotčeného právního úkonu uplatňuje, a tento projev vůle musí současně i obsahovat uvedení konkrétní vady daného úkonu, která má za následek jeho neplatnost. Právo na uplatnění relativní neplatnosti se promlčuje v obecné tříleté promlčecí lhůtě, přičemž běh této lhůty počíná okamžikem, kdy toto právo mohlo být vykonáno poprvé. Pokud promlčecí lhůta marně uplyne, nemůže být již v případném soudním řízení shledán právní úkon neplatným. Důsledkem dovolání se relativní neplatnosti, jež bylo oprávněnou osobou učiněno po právu, je neplatnost dotčeného právního úkonu, a sice od jeho počátku (*ex tunc*). Důsledky tedy budou totožné, jako v případech neplatnosti absolutní, a strany budou povinny své vzájemné vztahy vypořádat podle úpravy bezdůvodného obohacení či náhrady škody. Okamžikem dovolání se neplatnosti úkonu tak zanikne i odpovědnost za vady a s ní i případná práva vzniklá z titulu odpovědnosti za vady.

Obchodní zákoník obsahuje odchylnou úpravu neplatnosti upravené občanským zákoníkem spočívající v rozšíření případů relativní neplatnosti. Tato úprava se nachází v ustanovení § 267 odst. 1 obchodního zákoníku a vztahuje se pouze na obchodní závazkové vztahy. Jestliže je neplatnost právního úkonu stanovena pouze na ochranu některého účastníka, může se této neplatnosti dovolávat pouze tento účastník.

4.2. Přenechání věci, úplatnost smlouvy

Přenechání věci jako podmínka vzniku odpovědnosti za vady je uplatnitelná pouze v rámci obecné úpravy odpovědnosti za vady v občanském zákoníku. Vyplývá z ustanovení § 499 občanského zákoníku.

Obchodní zákoník, který neobsahuje obecnou úpravu odpovědnosti za vady, tuto podmínku pro vznik odpovědnosti za vady u smlouvy o dílo nezná.

O této podmínce se v této práci zmiňujeme pouze s ohledem na úpravu odpovědnosti za vady podle občanského zákoníku. Nejprve se zaměříme na výklad pojmu přenechání věci. Pokud jde o samotný pojem přenechání, nebude výklad tohoto pojmu činit větší potíže. Snad tedy pouze stačí konstatovat, že přenechání věci je širší termín, než předání věci ve smyslu ustanovení § 133 občanského zákoníku. Okamžik přenechání věci totiž nemusí být nutně totožný s přechodem vlastnického práva k věci.

Poněkud složitější už je otázka, co všechno je míněno pod pojmem věc uvedeném v ustanovení § 499 občanského zákoníku. Občanský zákoník neobsahuje definici věci. Pouze v ustanovení § 119 občanského zákoníku uvádí, že věci jsou movité a nemovité. V odstavci druhém tohoto ustanovení zákonodárce stanoví, že nemovitostmi jsou pozemky a stavby spojené se zemí pevným základem. Toto ustanovení tedy pouze stanoví rozdělení věcí na movité a nemovité, přičemž pozitivně definuje věci nemovité. Z tohoto ustanovení lze tedy logickým výkladem dovodit, že věci, které není možné kvalifikovat jako věci nemovité, jsou věci movité. Samotný

pojem věc tedy tímto ustanovením, ale ani žádným jiným ustanovením občanského zákoníku definován není.

V obecném zákoníku občanském byl pojem věc definován v ustanovení § 285, který stanovil, že všechno co od osoby je rozdílné a slouží k potřebě lidí, sluje věc v právním smyslu. Další definici, která se možná stane zákonnou definicí, můžeme nalézt v návrhu nového občanského zákoníku, v ustanovení § 425, který v odstavci prvním stanoví, že hmotná věc je ovladatelná část vnějšího světa, která má povahu samostatného užitečného předmětu. V odstavci druhém jsou definovány nehmotné věci, kterými jsou zejména práva, připouští-li to jejich povaha, a jiné věci bez hmotné podstaty, které lze právním jednáním převést na jiného. Podle ustanovení § 426 se ustanovení o věcech rovněž použijí na ovladatelné přírodní síly, se kterými se obchoduje.

Z těchto definic je zřejmé, že jak obecný zákoník občanský, tak i návrh nového občanského zákoníku vymezují pojem věc v podstatně širším významu než stávající občanský zákoník, který jej vnímá pod vlivem materialistického a pozitivistického hlediska druhé poloviny 19. století, které u nás bylo zavedeno pod vlivem německého a zejména sovětského právního nazírání a uchovalo se až do dnešní doby. Pojem věc vnímaný jak obecným zákoníkem občanským, tak i návrhem nového občanského zákoníku je definován pozitivně třemi základními znaky. Prvním z nich je rozdílnost od osoby (ve smyslu právním), druhým znakem je užitečnost a třetím znakem, který sice není obsažen výslovně ani v jedné z definic, je samostatná existence věci.

Tento výklad o věcech je významný ve vztahu k výběru právní úpravy odpovědnosti za vady, která se bude vztahovat na

smlouvy o dílo podle povahy předmětu díla. Pokud totiž bude předmětem díla výsledek jiné činnosti zhotovitele, na který nebude možné vztáhnout pojem věc podle stávající právní úpravy, potom na takovou smlouvu nebude možné uplatnit úpravu obecné odpovědnosti za vady. Na vady takového díla se tedy budou vztahovat obecná ustanovení o porušení smluvní povinnosti.

Tento problém v úpravě obchodního zákoníku nevzniká. Úprava smlouvy o dílo se vztahuje na všechny smlouvy o dílo, bez ohledu na to, zda je předmětem díla věc nebo jiný výsledek činnosti.

Podmínka úplatnosti smlouvy je stanovena v rámci podmínek pro vznik obecné občanskoprávní odpovědnost za vady. Pro náš výklad však tato podmínka není určující, neboť námi sledovaná smlouva o dílo, a to jak v úpravě občanského zákoníku, tak i v úpravě obchodního zákoníku, je smlouvou úplatnou. V případě, že by ve smlouvě, která by jinak splňovala náležitosti smlouvy o dílo, bylo sjednáno, že taková smlouva je bezúplatná, nemohlo by se jednat o smlouvu o dílo, ale šlo by o jiný smluvní typ, případně o přátelskou úsluhu. Lze tedy uzavřít, že u smlouvy o dílo bude tento předpoklad vždy naplněn.

4.3. Porušení povinnosti splnit závazek řádně, tj. bez vad

Osoba poskytující plnění je povinna jej poskytnout prosté vad. Pokud je tato povinnost porušena, poskytnuté plnění nemá za následek zánik původní právní povinnosti, neboť nedošlo ke splnění. Tento důsledek vadného plnění je v občanském

zákoníku obsažen v ustanovení § 559, kde v odstavci prvním je uvedeno, že dluh zanikne teprve splněním. Odstavec druhý uvádí, že dluh musí být splněn řádně a včas.

Obchodní zákoník stejný princip vyjadřuje v ustanovení § 324 odst. 3, z něhož vyplývá, že poskytne-li dlužník vadné plnění a věřitel nemá právo odstoupit od smlouvy nebo tohoto práva nevyužije, mění se obsah závazku způsobem, který odpovídá nárokům věřitele vzniklým z vadného plnění, a závazek zaniká jejich uspokojením.

Občanský i obchodní zákoník definují vadné plnění odlišným způsobem.

Občanský zákoník obsahuje obecnou úpravu vadného plnění, jež je použitelná i pro smlouvu o dílo, v rámci úpravy obecné odpovědnosti za vady. Ustanovení § 499 občanského zákoníku definuje vadné plnění takové plnění, které:

- 1) nemá vlastnosti výslovně smluvené nebo obvyklé,
- 2) nelze použít podle povahy nebo účelu smlouvy,
- 3) má právní vady.

Úprava smlouvy o dílo neobsahuje žádnou zvláštní definici vadného díla. Pro doplnění definice obecné lze využít ustanovení § 663 občanského zákoníku, které stanoví povinnost zhotovitele v případě, že pro provedení díla je stanovena závazná technická norma, provést dílo tak, aby odpovídalo této normě.

Definice vadného plnění u smlouvy o dílo podle obchodního zákoníku je roztržena do více ustanovení. Základní pravidlo je uvedeno v ustanovení § 560 odst. 1 obchodního zákoníku, které stanoví, že dílo má vady, jestliže provedení díla

neodpovídá výsledku určenému ve smlouvě. Ačkoliv úprava smlouvy o dílo v obchodním zákoníku se vztahuje na všechny obchodní smlouvy o dílo a zásadně neobsahuje úpravu zvláštních smluv o dílo, jako je tomu v občanském zákoníku, ustanovení § 560 odst. 4 obchodního zákoníku přináší odchylnou úpravu pro vymezení vadného díla. V případech, kdy předmětem díla je zhotovení věci, odkazuje toto ustanovení na obdobné použití ustanovení § 420 až 422 a 426 obchodního zákoníku, která upravují vady zboží v rámci úpravy kupní smlouvy. Tato úprava nevyklučuje i pro tyto smlouvy o dílo použití ustanovení odstavce prvního, pouze podpůrně stanoví vlastnosti díla, které má splňovat, aby mohlo být považováno za bezvadné.

Takto pojatá definice vadného díla v obchodním zákoníku, jež klade větší důraz na vlastnosti smluvně určené, přináší zvýšené nároky na definování díla ve smlouvě. Nepochybně tento přístup vyhovuje lépe povaze obchodních závazkových vztahů, kdy na obou stranách smlouvy o dílo jsou podnikatelé, a lze tedy na ně klást vyšší nároky při určení díla a jeho vlastností ve smlouvě. Dle našeho názoru je však třeba tuto definici doplnit výkladem, neboť se rovněž bude jednat o vadné dílo, jestliže bude zhotoveno v rozporu s obecně závaznými právními předpisy, které se vztahují na kvalitu a další vlastnosti prováděného díla. I v případě, že by ve smlouvě nebylo určeno, že zhotovitel je povinen dodržovat podmínky stanovené těmito závaznými právními předpisy, je nepochybné, že zhotovitel, který si jako profesionál musí být existence takových předpisů vědom, bude povinen splnit i podmínky v nich stanovené a zhotovit dílo v souladu s nimi. V opačném případě bude dílo rovněž vadné.

Definici vadného díla lze považovat i v určitém ohledu za širokou. Pokud by totiž zhotovitel provedl dílo, které v určitém dílčím ohledu nebude odpovídat smluvnímu ujednání, aniž by však tato okolnost měla jakýkoliv význam na funkčnost, vzhled a použitelnost díla, bude se jednat o dílo vadné se všemi z toho plynoucími důsledky. Na tomto místě je třeba zdůraznit, že ustanovení § 560 odst. 1 obchodního zákoníku je ustanovením dispozitivním, a je tedy možné jej smluvní úpravou měnit či dokonce vyloučit. Z praktického hlediska lze jen doporučit, aby zejména u rozsáhlejších děl byl určen předmět díla velmi pečlivě. Současně by strany ve smlouvě měly výslovně určit, jaké vlastnosti díla jsou nezbytně vyžadovány, a tím i určit, že jejich nedostatek bude způsobovat vadnost díla.

Pojem vadné plnění velmi úzce souvisí s pojmem vada. O vadách a jejich třídění bude pojednáno v této práci na jiném místě. Pro výklad o vadném plnění použijeme třídění vad na vady faktické a vady právní.

Vady faktické bývají označovány jako takové nedostatky vlastnosti věci, které mají fyzickou (věcnou) povahu, a které přenechanou věc znehodnocují, přičemž se může jednat o vady kvality nebo vady množstevní. O právní vady jde tehdy, jestliže plnění má nedostatky, které brání tomu, aby nabyvatel předmětu plnění získal k předmětu plnění práva v takovém rozsahu a takového obsahu, která vyplývají ze smlouvy mezi účastníky.

4.3.1. Faktické vady

Faktické vady se podle jejich povahy dají rozdělit na vady kvality (jakosti), vady množstevní (kvantity) a vady ostatní. Vady kvality jsou nedostatky přenechané věci rozhodné pro její použití a vady provedení. Vady množstevní spočívají v rozdílu mezi množstvím předmětu plnění dodaného a množstvím, které mělo být dodáno. Vady ostatní jsou takové vady, které se netýkají samotného (hlavního) předmětu plnění, ale jejichž důsledkem je rovněž vadné plnění. Mezi vady ostatní lze zařadit vady obalu či vady dokladů, které mají být dodány společně s předmětem plnění.

4.3.1.1. Vady kvality

Z výše uvedených definic vadného díla v občanském a obchodním zákoníku vyplývají kritéria určující vlastnosti předmětu plnění. Tato kritéria se mnohdy mohou vzájemně vylučovat. Vzájemný vztah těchto kritérií je však třeba zkoumat vždy v návaznosti na konkrétní předmět plnění.

a) Vlastnosti určené smlouvou (vymíněné)

Prvním a základním kritériem, které je k následujícím kritériím nejčastěji ve vztahu speciálního k obecnému, jsou vlastnosti předmětu plnění výslovně vymíněné. Půjde tedy o vlastnosti, které jsou výslovně uvedeny ve smlouvě, na jejímž základě je předmět plnění poskytován. Výslovné smluvní ujednání se může týkat jakékoliv vlastnosti předmětu plnění. Nejčastěji se

bude týkat funkčnosti předmětu plnění, provedení, trvanlivosti, výkonnosti, pevnosti, vybavení či použitelnosti předmětu plnění k určitému účelu.

Na smluvní určení vlastností předmětu plnění se pochopitelně vztahují obecná ustanovení týkající se obecných náležitostí právních úkonů. Ujednání o vlastnostech předmětu plnění musí být určité a srozumitelné (ustanovení § 37 odst. 1 občanského zákoníku). Pokud je obsah takové vlastnosti součástí písemně uzavřené smlouvy, je třeba, aby tato vlastnost byla dostatečně určitě v této listině popsána. Nestačí pouze ta skutečnost, že je oběma stranám jasná povaha takové vlastnosti, není-li poznatelná z textu této listiny²².

V této souvislosti považujeme za nutné zmínit ustanovení § 616 odst. 2 občanského zákoníku, které pro účely prodeje zboží v obchodě definuje shodu s kupní smlouvou. Kromě případů, kdy jakost a užitné vlastnosti jsou smlouvou přímo požadované, upravuje další kriteria, jejichž splnění je nutné pro dosažení shody s kupní smlouvou. Pro účely této zvláštní odpovědnosti za vady v podstatě rozšiřuje odpovědnost prodávajícího nejen na vlastnosti ve smlouvě přímo vymíněné, ale i na vlastnosti výrobcem nebo jeho zástupcem popisované nebo na základě jimi prováděné reklamy očekávané. Toto ustanovení rozšiřuje požadavky na vlastnosti předmětu plnění, které nejsou přímo zahrnuty v kupní smlouvě, ale byly spíše důvodem (motivem) pro kupujícího k uzavření takové smlouvy. Dle našeho názoru však takové rozšíření nelze aplikovat na právní vztahy, na něž se tato zvláštní úprava odpovědnosti za vady nevztahuje, ledaže by vlastnosti takto vymezené byly součástí vlastností podle níže uvedených kriterií.

²² srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 4. 2007, sp. zn. 33 Odo 396/2005

Otázkou, kterou je třeba v tomto ohledu řešit je to, zda jsou smluvní strany nějakým způsobem omezeny ve smluvní volnosti týkající se vlastností předmětu plnění. V úvahu zde dle našeho názoru přichází dva případy, kterými jsou nemožnost a nedovolenost plnění.

Nemožnost plnění je v občanském zákoníku upravena mezi obecnými ustanoveními o právních úkonech v ustanovení § 37 odst. 2. Lze rozeznávat právní a faktickou nemožnost plnění, přičemž toto rozdělení lze v plné míře použít i při hledání limitů pro dohody o vlastnostech předmětu plnění. Právní nemožnost plnění přichází v úvahu tam, kde plnění je neuskutečnitelné v důsledku určité právní překážky existující v době učinění právního úkonu. Faktická nemožnost plnění spočívá v tom, že plnění je – objektivně posuzováno – fakticky neuskutečnitelné (nestačí proto nemožnost poskytnutí předmětu plnění pouze na straně dlužníka vzhledem k jeho osobním poměrům – např. pro jeho finanční neschopnost)²³. Nemožností plnění se mj. zabýval i Nejvyšší soud ČR ve svém rozhodnutí, kde dospěl k závěru, že neplatnost podle § 37 odst. 2 občanského zákoníku, je-li předmětem právního úkonu plnění nemožné, předpokládá, že jde o počáteční, objektivní a trvalou nemožnost plnění, a to buď právní, nebo fyzickou. Jestliže je plnění fakticky i právně možné, jiná než smluvená vlastnost či stav plnění nemá sama o sobě za následek absolutní neplatnost právního úkonu, a to ani podle ustanovení § 39 občanského zákoníku, podle kterého je neplatný právní úkon, který svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu nebo jej obchází anebo se přičí dobrým mravům²⁴. Ačkoliv se toto rozhodnutí týkalo nájmu nebytových prostor a vlastností těchto

²³ Švestka, J., Jehlička, O., Škárová, M., Spáčil, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 10. vydání. Praha C.H.Beck, 2006, str. 248

²⁴ usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 7. 2003, sp. zn. 25 Cdo 1569/2001

prostor, lze jeho obecné závěry použít i na případy vymezení vlastností plnění. Aby nemožnost plnění způsobila neplatnost ujednání o vlastnostech plnění, musí tato nemožnost plnění být počáteční. Pokud by se plnění stalo nemožným až následně, tedy až po uzavření smlouvy, mělo by to za následek zánik závazku (ustanovení § 575 odst. 1 občanského zákoníku).

Faktická nemožnost plnění spočívá především v technické či fyzikální nemožnosti, například z toho důvodu, že současný stav techniky neumožňuje poskytnutí takového plnění. Plnění však není nemožné, lze-li je uskutečnit i za ztížených podmínek, s většími náklady nebo až po sjednaném čase (ustanovení § 575 odst. 2 občanského zákoníku).

Nemožnost plnění právní povahy se překrývá s nedovoleností právního úkonu. I na dohody o vlastnostech plnění dopadá ustanovení § 39 občanského zákoníku, které stanoví, že neplatný je právní úkon, který svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu nebo jej obchází anebo se přičí dobrým mravům. Pokud by tedy samotné plnění, či některá z jeho vlastností, byla v rozporu se zákonem, jednalo by se o neplatné ujednání dle citovaného ustanovení. Jako příklad nám mohou posloužit věci podléhající zvláštním předpisům, které upravují nakládání s nimi, a představují tak limity smluvní volnosti v otázkách dovolenosti plnění či vymezení jejich vlastností (např. ustanovení § 9 odst. 1 zákona č. 119/2002 Sb., o zbraních, ve znění pozdějších předpisů, ustanovení § 12 odst. 1 písm. b) zákona č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky, ve znění pozdějších předpisů). V této souvislosti lze rovněž odkázat na rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové publikované v Soudních rozhledech č. 1/2003, kde soud dospěl k závěru, že kupní smlouva, kterou kupující uzavřel jako spotřebitel je absolutně neplatná, je-li předmětem

prodeje věc, jejíž prodej na spotřebitelském trhu nebyl příslušným orgánem schválen, ač takovému schválení podle zvláštních právních předpisů podléhá.

Obchodní zákoník obsahuje vlastní úpravu nemožnosti plnění v ustanovení § 352. Odstavec první stanoví pravidlo, že závazek není nesplnitelný, pokud je možné jej splnit pomocí jiné osoby. Ohledně právní nemožnosti plnění obsahuje obchodní zákoník úpravu, že závazek se stává nesplnitelným v případě, kdy právní předpisy, které byly vydané po uzavření smlouvy a jejichž účinnost není časově ohraničená, dlužníkovi zakazují chování, k němuž je zavázán, nebo vyžadují úřední povolení, jež dlužníkovi nebylo uděleno, ačkoliv o ně řádně usiloval. Tato úprava nemožnosti plnění v podstatě pouze doplňuje občanskoprávní úpravu, neboť jejím obsahem je nemožnost následná. Tedy taková, která nastala až po uzavření smlouvy. Úprava nemožnosti plnění upravená občanským zákoníkem se vztahuje rovněž na obchodněprávní vztahy.

Obchodní zákoník dále v ustanovení § 759 obsahuje zvláštní ustanovení o jakosti předmětu plnění v případech, kdy je ve smlouvě jakost věci stanovena v rozporu s ustanoveními právních předpisů. V takových případech platí pro určení jakosti ustanovení těchto předpisů o jakosti přípustné k užívání. Toto pravidlo neplatí v případech, kdy ze smlouvy nebo z prohlášení strany, jež má věc nabýt (objednatele) nebo z předmětu jejího podnikání vyplývá, že věc má být vyvezena. Toto ustanovení výslovně upravuje konflikt mezi smluvním ujednáním a právními předpisy, přičemž v případě rozporu upřednostňuje úpravu právních předpisů. V důsledku tohoto ustanovení nedojde však k neplatnosti smlouvy jako celku, ale vymezení jakosti předmětu plnění bude stanoveno právními

předpisy. Příkladem takového právního předpisů je zákon č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky.

b) Vlastnosti obvyklé

Dalším kriteriem, jež je stanoveno občanským zákoníkem, jsou obvyklé vlastnosti plnění. Logický vztah mezi vlastnostmi výslovně vymíněnými a vlastnostmi obvyklými je vztahem speciality. Vlastnosti výslovně vymíněné tak vždy budou mít přednost před vlastnostmi obvyklými, neznamená to však, že by výslovné ujednání o některých vlastnostech plnění vylučovalo ostatní obvyklé vlastnosti plnění, které nebyly výslovným ujednáním dotčeny. Strany však výslovnou dohodou mohou vyloučit některé obvyklé vlastnosti a nahradit je jiným ujednáním, za předpokladu, že toto ujednání bude platné (srov. výklad u vlastností vymíněných). Ujednání o tom, že budou vyloučeny vlastnosti stanovené závazně právními předpisy, které se na dané plnění vztahují, by bylo neplatné, a pokud by nezpůsobovalo neplatnost právního úkonu jako celku, nemělo by za následek vyloučení vlastností obvyklých stanovených závazným právním předpisem.

Obvyklou vlastnost plnění lze definovat jako takovou jeho vlastnost, která umožňuje plně a bezpečně uspokojovat potřeby fyzické či právnické osoby svou užitnou hodnotou. Pojem obvyklá vlastnost bývá často nahrazován pojmem standardní. Při použití tohoto pojmu můžeme přinejmenším na jedné straně spektra snáze vyjádřit pojem obvyklý, neboť pokud nejsou takové vlastnosti výslovně vymíněné, nemusí mít plnění nadstandardní vlastnosti. Pokud jde o pomyslnou spodní hranici vlastností, které lze považovat za obvyklé, je u celé

řady plnění taková hranice stanovena právními předpisy či technickými normami. Plnění, jež nebudou splňovat tyto technické podmínky, za předpokladu, že vůbec bude obchodování s nimi dovolené (srov. výklad u vymíněných vlastností), zcela jistě nebudou splňovat požadavek vlastností obvyklých.

Občanský zákoník podpůrně vymezuje jakost pouze u plnění, které jsou určeny druhově, tedy u takových plnění určených podle počtu, míry nebo váhy. Taková plnění mohou být nahrazena jinými věcmi téhož druhu a jakosti. Tato podpůrná úprava se tedy nevztahuje na individuálně určené věci, které jsou nezastupitelné a nezaměnitelné. Občanský zákoník v ustanovení § 496 stanoví, že není-li jakost sjednána, je dlužník povinen plnit určité množství věcí určených v průměrné střední jakosti. Jak již bylo řečeno, jedná se o podpůrnou úpravu, která se pro stanovení jakosti plnění použije pouze v případech, kdy tato není stanovena smlouvou či zvláštním právním předpisem. Dlužník, poskytující plnění podle tohoto ustanovení, má právo v rámci stanoveného druhu a jakosti provést výběr jednotlivých věcí ke splnění svého dluhu. Tento výběr (tzv. koncentrace) neznamená však změnu druhového závazku na závazek s plněním jednotlivě určeným²⁵.

Současně v této souvislosti považujeme za nezbytné zmínit ustanovení § 616 občanského zákoníku, jenž představuje součást zvláštní úpravy odpovědnosti za vady upravující prodej zboží v obchodě. Pro náš výklad je zajímavé, že v případech, kdy není smlouvou vyžadováno něco jiného, musí prodávaná věc mít jakost a užité vlastnosti pro věc svého druhu obvyklé a odpovídat požadavkům právních předpisů.

²⁵ Švestka, J., Jehlička, O., Škárová, M., Spáčil, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 10. vydání. Praha C.H.Beck, 2006, str. 889

Pro vymezení vlastností plnění v případech, kdy nejsou výslovně vymíněny ve smlouvě, je určující i ustanovení § 3 písm. b) zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů, které stanoví, že prodávající je povinen prodávat výrobky a poskytovat služby v předepsané nebo schválené jakosti, pokud je závazně stanovena nebo pokud to vyplývá ze zvláštních předpisů anebo v jakosti jím uváděné; není-li jakost předepsána, schválena nebo uváděna, v jakosti obvyklé.

V případě sporu o to, zda plnění má vlastnosti obvyklé či nikoliv, bude tato otázka předmětem znaleckého posouzení. Jako příklad rozhodnutí, kdy se soud musel vypořádat s otázkou, zda vlastnost plnění splňuje vlastnost obvyklou či nikoliv, nám může posloužit dále uvedený rozsudek Nejvyššího soudu ČR²⁶. V něm soud považoval za vadu použitého automobilu vadu ojnicního ložiska spočívající v jeho nedostatečné životnosti a uzavřel, že obvyklou vlastností takového ložiska není, že po ujetí přibližně 68.000 km dojde k jeho poškození. Soud své rozhodnutí opřel o znalecký posudek uvádějící, že výrobcem deklarovaná životnost předmětného ložiska je delší. Tento právní závěr je příkladem, že při zjišťování vlastností obvyklých u plnění lze vycházet i z informací provázejících daný předmět plnění, aniž by takové vlastnosti byly přímo zahrnuty ve smlouvě či by byly předmětem úpravy nějakého právního předpisu.

Pokud jde o kvalitativní vlastnosti díla, přináší určitou úpravu ustanovení § 633 odst. 1 občanského zákoníku, které stanoví, že je-li pro provedení díla stanovena závazná technická norma, musí provedení odpovídat této normě. Toto ustanovení

²⁶ rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 1. 2004, sp. zn. 32 Odo 752/2002

pouze výslovně uvádí to, co již vyplývá z pojmu – obvyklé vlastnosti - uvedeného v obecném ustanovení vymezujícím vlastnosti plnění. Mezi tyto obvyklé vlastnosti nepochybně patří i požadavek, aby předmět plnění vyhovoval závazné technické normě, která se na jeho provedení vztahuje. V případech, kdy smlouva neurčí podrobněji jakost díla, jež má být zhotovitelem provedeno, je zhotovitel – podnikatel povinen dodat dílo v souladu s ustanovením § 3 písm. b) zák. č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů, v jakosti obvyklé, a pokud jde o dílo určené druhově, musí odpovídat v souladu s ustanovením § 496 občanského zákoníku střední jakosti.

Obchodní zákoník pro vymezení vadného plnění kriterium obvyklých vlastností nepoužívá.

c) Vlastnosti vyplývající z povahy nebo účelu smlouvy

Vlastnosti plnění vyplývající z povahy nebo účelu smlouvy jsou kriteriem občanského zákoníku. Obchodní zákoník obsahuje obdobné kriterium, kterým je účel uvedený ve smlouvě, a není-li tento účel ve smlouvě stanoven, potom účel, k němuž se takové plnění zpravidla užívá.

Vlastnosti plnění vyplývající z povahy nebo účelu smlouvy se budou v drtivé většině případů překrývat s vlastnostmi vyplývajícími z kriterií výše uvedených. Občanský zákoník v ustanovení § 499 tyto vlastnosti spojuje s pojmem možnosti použití předmětu plnění dle povahy a účelu smlouvy nebo podle toho, co účastníci ujednali.

Pojem povaha smlouvy je třeba v daném kontextu vykládat jako smluvní typ, kterým je vymezeno samotné plnění. Je třeba jej však vyložit v širším smyslu, než smluvní typy výslovně upravené občanským zákoníkem. Bude nepochybně zahrnovat i zvláštní typy jednotlivých nominátních smluv, jakož i smlouvy inominátní. Tento termín tedy odkazuje na obsah samotné smlouvy, z něž bude nezbytné výkladem specifikovat plnění a následně pak i jeho vlastnosti, které by mělo splňovat. Termín účel smlouvy naproti tomu směřuje naši pozornost k ekonomickým či jiným motivům, které vedly smluvní strany k uzavření dané smlouvy. Účel smlouvy může být rovněž přímo vyjádřen ve smlouvě samotné.

Výklad tohoto ustanovení nás vede k závěru, že toto kritérium bude použitelné spíše v případech, kdy předmět plnění má být používán způsobem neobvyklým. Vlastnosti předmětu plnění, který by měl být určen k obvyklému užívání odpovídajícímu jeho hlavní funkčnosti a užitnosti (užitečnosti), by nepochybně již byly zahrnuty buď ve výslovně vymíněných vlastnostech či vlastnostech obvyklých. Lze si tedy představit, že předmět plnění, který je obvykle používán v souladu s hlavním či nejobvyklejším způsobem svého užití, může být dle povahy smlouvy či jejího účelu, ať už výslovně nebo mlčky, použit i k účelům jiným. Mohlo by se jednat například o zhotovení repliky jinak funkčního stroje pro muzejní účely. Vadou díla by v takovém případě nebyla nefunkčnost takového stroje. V případech, kdy by předmět plnění měl být použit v souladu se svým hlavním způsobem použitelnosti, bude mít toto kritérium ve vztahu ke kritériím upravujícím přímo vlastnosti předmětu, tedy vlastnosti vymíněné či vlastnosti obvyklé, vztah subsidiární. V případech, kdy předmět plnění by měl být určen k neobvyklým způsobům použití či způsobům specifickým, bude

mít toto kritérium rozhodující význam a v podstatě vyloučí použitelnost kritéria vlastností obvyklých.

Dle tohoto kritéria může být plnění vadné i v situacích, kdy je plně funkční, avšak jeho užitečnost je nevhodná pro účel, za nímž jej osoba zamýšlela nabýt. V komentáři k občanskému zákoníku²⁷ je uveden hypotetický příklad, kdy měl být prodán zemědělský stroj, který je určen jen pro písčité nebo písčitohlinité půdy, aniž by dodavatel odběratele upozornil, že se nehodí k využití v těžších půdách. Jde o vadu stroje, pro kterou jej nelze užívat podle povahy a účelu smlouvy. Dle našeho názoru však tento přístup má své limity, které lze sledovat pouze v hlavních a obvyklých způsobech používání předmětu plnění. Současně bude tento přístup spíše vyhovovat vztahům mezi podnikatelem a spotřebitelem, než mezi subjekty, z nichž ani jeden neuzavírá daný smluvní vztah jako podnikatel. Tento názor potvrzuje i rozhodnutí Ústavního soudu ČR²⁸, ve kterém Ústavní soud konstatoval, že pokud je v případě smlouvy o dílo objednatel projevem účel víceznačný, má zhotovitel povinnost dotazem u objednatele vyžádat si upřesnění zadání; neučiní-li tak, jde to k jeho tíži. Při smlouvě o dílo má zhotovitel postavení osoby znalé věci, která si musí vyžádat vyjasnění pokynů ze strany objednatele, pokud nejsou jednoznačné (ze stejné myšlenky vychází např. i § 637 odst. 1 občanského zákoníku). To vše je ještě umocněno v případě, kdy se jedná o vztah spotřebitelský, kdy je třeba navíc zohlednit § 55 odst. 3 občanského zákoníku či přinejmenším jeho ratio legis, podle kterého se ve vztazích, ve kterých je na jedné straně spotřebitel a druhé podnikatel (profesionál), neuplatní obecné výkladové pravidlo, že neurčité

²⁷ Švestka, J., Jehlička, O., Škárová, M., Spáčil, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 10. vydání. Praha C.H.Beck, 2006, str. 894

²⁸ náleží Ústavního soudu ČR ze dne 1. 11. 2007, sp. zn. I. ÚS 312/05

formulace ve smlouvě je třeba vykládat v neprospěch té strany, která je užíla ve smluvním jednání poprvé, nýbrž ve prospěch spotřebitele.

Obchodní zákoník odvozuje rovněž vlastnosti plnění od účelu uvedeného ve smlouvě, nebo účelu, k němuž se předmět plnění zpravidla užívá. I toto vymezení klade důraz na funkčnost předmětu plnění. Ačkoliv obchodní zákoník neobsahuje kritérium vlastností obvyklých, lze obdobné vymezení těchto vlastností plnění odvodit od účelu, k němuž se předmět plnění zpravidla používá. Pokud by předmět plnění měl být používán způsobem neobvyklým (nepravidelným), potom je nezbytné, aby tento účel nebo neobvyklé vlastnosti byly ve smlouvě výslovně vyjádřeny.

d) Vlastnosti stanovené podle vzorku nebo předlohy

Kritérium pro určení vlastností plnění za pomoci vzorku nebo předlohy je upraveno pouze v obchodním zákoníku v ustanovení § 420 odst. 3. Toto ustanovení řeší případy, kdy by plnění mělo být dodáno podle vzorku nebo předlohy a stanoví povinnost zhotoviteli zhotovit takové dílo, které má vlastnosti vzorku nebo předlohy. Pokud smlouva popisuje vlastnosti odlišné od předloženého vzorku či předlohy, potom má mít dílo tyto vlastnosti odlišně určené ve smlouvě. Pokud se vymezení ve smlouvě od vzorků a předlohy neodlišuje, tedy v případě, kdy smluvní určení vlastností pouze doplňuje vlastnosti vzorků nebo předlohy, potom, dle tohoto ustanovení, by plnění mělo mít vlastnosti odpovídající jak určení ve smlouvě, tak vlastnosti vzorku či předlohy. Dané ustanovení

upravuje případ, kdy vzorek či předlohu předkládá zhotovitel objednateli. Tato úprava samozřejmě nevylučuje, aby vzorek či předlohu předal objednatel zhotoviteli. Z hlediska smlouvy o dílo je potom dílo vymezeno odkazem na jinou věc, která by ve smlouvě měla být dostatečně určitě specifikována, aby v budoucnu byly vyloučeny pochybnosti o tom, o jakou věc se jednalo. Vzorkem je v daném případě míněna věc shodná nebo obdobná s věcí, která má být zhotovitelem vytvořena. Předloha potom bude jakékoliv jiné zachycení předmětu díla, ať už to bude jeho vyobrazení v katalogu, či plány sloužící ke zhotovení díla.

Použití vzorků či předlohy lze pochopitelně využít i v rámci vymezení vlastností předmětu plnění v občanskoprávních vztazích. S ohledem na absenci výslovné úpravy však tento způsob vymezení vlastností bude nezbytné upravit smluvně.

4.3.1.2. Plnění aliud

Od vad kvality je třeba oddělit případy, kdy zcizitelem bude s úmyslem splnit původní existující závazek plněno něco jiného. Podobně jako v případě kvalitativních vad plnění nesplňuje vlastnosti, které vyplývají ze smlouvy. Pokud ale předmětem plnění je jiná věc, nejde v oblasti občanskoprávních vztahů o plnění vadné, ale o plnění něčeho jiného (tzv. aliud). Vždy však bude předmětem posouzení, zda se jedná o plnění vadné či o plnění něčeho jiného. Tuto hranici v praxi může být často poměrně obtížné nalézt, neboť v řadě případů se může jiný předmět plnění velmi podobat předmětu plnění, jež je pouze vadně proveden.

V občanském zákoníku není otázka plnění něčeho jiného výslovně řešena. V občanskoprávních vztazích teorie pohlíží na plnění něčeho jiného jako na návrh na změnu smlouvy. Nabyvatel tedy může nabídnuté plnění něčeho jiného přijmout, tím potom dochází ke změně původního závazku zcizitele a současně, v případě, že takové plnění je bezvadné, i ke splnění takto změněného závazku. Nabyvatel však samozřejmě může nabídnuté plnění aliud odmítnout a trvat na plnění, které odpovídá původní smlouvě. V takovém případě nabídnuté plnění aliud nemá mezi stranami žádný význam vůči původnímu závazku a zcizitel se ocitá v prodlení se splněním původního závazku.

V obchodních závazkových vztazích je situace odlišná, neboť obchodní zákoník obsahuje výslovné ustanovení upravující otázku plnění dodáním jiného předmětu plnění. Je jím ustanovení § 422 obchodního zákoníku, jež stanoví, že za vady zboží se považuje i dodání jiného zboží, než určuje smlouva. Obchodní zákoník tedy zaujal odlišný přístup, než je zastáván v občanskoprávních vztazích. Tato zákonná úprava však neodstraňuje obtíže s určením případů, kdy se jedná o dodání jiného předmětu plnění a kdy o vadné plnění ve smyslu tohoto zákonného ustanovení. Termín jiné zboží použitý v tomto ustanovení je třeba vykládat tak, že se jedná o zboží jiného provedení, jiného typu, jiné velikosti, jiné barvy atd. Nemůže se však jednat o plnění zboží, které je zcela jiného charakteru, než zboží určené ve smlouvě. Takové plnění by nebylo plněním smlouvy a nebylo by možné jej dle tohoto ustanovení charakterizovat jako plnění vadné. Pokud plněné jiné zboží lze použít k účelu, který byl sledován smlouvou, avšak toto zboží nesplňuje všechny vlastnosti, které mělo mít zboží určené ve smlouvě, šlo by o plnění jiného zboží ve

smyslu citovaného ustanovení, a tedy plnění vadné. Původní závazek by se změnil v souladu s právy z odpovědnosti za vady. Pokud by však byla plněna úplně jiná věc, mělo by to obdobné důsledky jako plnění něčeho jiného v občanskoprávních vztazích. Nabyvatel by měl právo plnění odmítnout a závazek by se změnil v důsledku prodlení zcizitele. Je tedy zřejmé, že v obchodních závazkových vztazích došlo pouze k posunu a zákonodárce rozšířil pouze oblast vlastností zboží, která je považována ještě za vadné zboží.

4.3.1.3. Množstevní vady

Vady množství jsou takové případy, kdy dochází k rozdílu mezi množstvím předmětu plnění, které bylo dodáno, a množstvím, které mělo být dodáno podle údajů v průvodních dokladech. Průvodním dokladem může být například faktura, kterou zcizitel fakturuje dodání určitého množství předmětu plnění. Jestliže tedy množství dodané se shoduje s údaji v průvodních dokladech, ale je rozdílné od množství, které je určeno ve smlouvě, nejedná se o plnění vadné, nýbrž může jít o částečné plnění. Jde-li však o rozpor v množství uvedeném v průvodních dokladech, jedná se o plnění vadné.

Částečné plnění je upraveno v ustanovení § 566 občanského zákoníku, které stanoví, že věřitel je povinen přijmout i částečné plnění, neodporuje-li to dohodě nebo povaze pohledávky. Možnost částečného plnění může tedy vyloučit smlouva. Současně v určitých případech samotná povaha plnění, k němuž je dlužník povinován, může vyloučit částečné plnění, zejména v případech, kdy by došlo k znehodnocení

předmětu plnění, např. u nedělitelných závazků, nebo tam, kde by postupné plnění po částech nesplňovalo účel závazku. Částečně splnit lze tedy pouze závazek s dělitelným předmětem plnění.

V případě, kdy plnění v odlišném množství, jež je v souladu s průvodními doklady, splňuje současně podmínky pro částečné plnění, dochází tím k částečnému splnění a tedy k zániku závazku v rozsahu plněném. V ostatní části závazku se dostává dlužník do prodlení. V opačném případě se jedná o plnění vadné a obsah závazku se mění podle práv z odpovědnosti za vady.

Úprava obchodního zákoníku řeší problematiku množstevních vad výslovně. Ustanovení § 422 odst. 2 obchodního zákoníku stanoví, že vyplývá-li z přepravního dokladu, dokladu o předání zboží nebo z prohlášení prodávajícího, že dodává zboží v menším množství nebo jen část zboží, nevztahuje se na chybějící zboží ustanovení o vadách zboží. Obchodní zákoník rozlišuje mezi dodáním zboží v menším množství a dodáním části zboží. V tomto smyslu je třeba vykládat pojem část zboží jako zboží nekompletní. Toto členění zákonodárce převzal ze zákoníku mezinárodního obchodu²⁹, který rovněž rozlišoval dodání části zboží nebo menšího množství zboží, přičemž oba případy považoval za plnění vadné. K výše uvedenému pojmu nekompletnost dodání je třeba zmínit úpravu hospodářského zákoníku³⁰, který v ustanovení § 173 výslovně pojem kompletnost upravoval. Dle něj byl za nekompletní výrobek považován takový, kterému chyběla některá samostatně použitelná část, jež podle normy nebo podle povahy výrobku měla být dodána současně s ním, a dále

²⁹ zák. č. 101/1963 Sb., o právních vztazích v mezinárodním obchodním styku (zákoník mezinárodního obchodu)

³⁰ zák. č. 109/1994 Sb., hospodářský zákoník

výrobky dodané bez stanoveného příslušenství, jestliže v technických normách, prováděcích předpisech nebo ve smlouvě je stanoveno, že se současně s výrobkem dodává jako jeho příslušenství dokumentace, atest, návod k použití, záruční list, náhradní díly, popřípadě jiné výrobky. Stejně byla posuzována dodávka, která neodpovídá ustanovení smlouvy, že výrobky mají být dodány v soupravách (sadách, sádkách, kompletech apod.); pokud v takových případech není v technické normě nebo v prováděcích předpisech stanoveno, které výrobky tvoří soupravu, musí to být sjednáno ve smlouvě. Dodání nekompletního zboží bylo podle hospodářského zákoníku považováno za plnění vadné.

Obchodní zákoník se od této předchozí úpravy odchýlil a množstevní vady vymezuje pouze v návaznosti na údaje v průvodních dokladech. Pokud tedy údaje v průvodních dokladech odpovídají dodanému zboží, jež je rozdílné oproti množství určenému ve smlouvě, nejedná se o vadné plnění. Na takové plnění se bude vztahovat úprava částečného plnění. Z porovnání výše uvedených úprav obchodních závazkových vztahů vyplývá, že obchodní zákoník zahrnul nekompletní plnění (vyjma dokladů nutných k užívání) do částečného plnění, čímž jej oproti předchozí úpravě významně rozšířil.

Obchodní zákoník dále obsahuje i úpravu případů, kdy množství zboží je určeno pouze přibližně. Z ustanovení § 421 obchodního zákoníku vyplývá, že je-li ve smlouvě množství zboží určeno pouze přibližně, je prodávající oprávněn určit přesné množství zboží, které má být dodáno, ledaže smlouva přiznává toto právo kupujícímu. Pokud ze smlouvy nevyplývá něco jiného, nesmí odchylka přesáhnout 5% množství stanoveného ve smlouvě. Pokud ze smlouvy vyplývá, že množství je stanoveno pouze přibližně, může činit rozdíl mezi

množstvím určeným ve smlouvě a množstvím dodaným nejvýše 5% množství uvedeného ve smlouvě, pokud ze smlouvy nebo z předchozí praxe mezi stranami nebo z obchodních zvyklostí nevyplývá něco jiného. Smluvní úprava má v této otázce vždy přednost před zákonnou úpravou a může jí být určen jednak rozsah tolerance, tak i to, zda jde o toleranci jen plusovou či minusovou, anebo toleranci v obou směrech. Pouze v případě, že prodávající dodrží toleranci, jde o plnění řádné. Jestliže dodá menší množství, než je stanoveno ve smlouvě a mimo sjednanou nebo obvyklou toleranci a nejde o částečné plnění smlouvy, jde o množstevní vadu, a to v rozsahu množství, které chybí, ke smluvenému množství.

4.3.1.4. Vady ostatní

Mezi vady ostatní řadíme vady balení, vady dokladů a další obdobné vady, které se netýkají samotného předmětu plnění. Jejich důsledkem je však rovněž vadné plnění. Tyto vady bývají často řazeny mezi vady kvality³¹.

Občanský zákoník neobsahuje žádné ustanovení, kterým by upravoval vady balení. Jediné ustanovení, které přímo pro oblast občanskoprávních vztahů upravuje povinnosti zcizitele týkající se balení, je ustanovení § 17 zákona o ochraně spotřebitele, které stanoví, že vyžaduje-li to povaha výrobků, zejména s ohledem na hygienické podmínky prodeje a charakter použití, je prodávající povinen výrobky prodávat v hygienicky nezávadných obalech nebo je do takových obalů při prodeji zabalit, při samoobslužném prodeji je povinen

³¹ srov. Knapp, V. – Knappová, M., - Švestka, J. a kol.: Občanské právo hmotné, svazek II., ASPI Publishing, s.r.o., 3. vydání, 2002, str. 105

spotřebiteli poskytnout vhodný obalový materiál. Na vady balení se v plné míře budou vztahovat kriteria vlastností zboží, o nichž bylo pojednáno v souvislosti s vadami faktickými. Způsob a rozsah balení tedy může být výslovně vymíněn ve smlouvě, jinak musí splňovat obvyklý způsob balení. Způsob balení, který neodpovídá těmto kritériím, bude mít za následek vadné plnění a změnu závazku podle práv z odpovědnosti za vady.

Obchodní zákoník se o balení zboží výslovně zmiňuje v ustanovení § 420, které upravuje náležitý stav zboží. V odstavci prvním tohoto ustanovení je stanovena povinnost prodávajícího zabalit zboží nebo jej opatřit pro přepravu způsobem stanoveným ve smlouvě. Na něj navazuje odstavec čtvrtý, který stanoví, že neurčuje-li smlouva, jak má být zboží zabaleno nebo opatřeno pro přepravu, je prodávající povinen zboží zabalit nebo opatřit pro přepravu způsobem, který je obvyklý pro takové zboží v obchodním styku, nebo nelze-li tento způsob určit, způsobem potřebným k uchování a ochraně zboží. Obal zboží musí splňovat takové vlastnosti, aby zboží bylo chráněno při manipulaci, ke které dochází jak u prodávajícího, tak u kupujícího a i při přepravě zboží. Tato ustanovení lze přiměřeně použít i v občanskoprávních vztazích.

Další vadou, kterou v této práci řadíme mezi vady ostatní, je vada dokladů. Zcizitel je povinen nabyvateli předat společně s předmětem plnění i veškeré doklady, které jsou nutné k převzetí a používání předmětu plnění. Rovněž v případě vad dokladů neobsahuje občanský zákoník žádné zvláštní ustanovení. Pouze v ustanovení § 617 občanského zákoníku stanoví prodávajícímu povinnost, aby v případech, kdy je při užívání věci třeba zachovávat zvláštní pravidla, zejména řídí-li

se užívání návodem nebo je upraveno technickou normou, je prodávající povinen kupujícího s nimi seznámit, ledaže jde o pravidla obecně známá. Tuto svou povinnost prodávající nejčastěji plní předáním návodu k použití zboží. Další ustanovení obsahuje zákon o ochraně spotřebitele v ustanovení § 9 odst. 1, které stanoví, že prodávající je povinen řádně informovat spotřebitele o vlastnostech prodáváných výrobků nebo charakteru poskytovaných služeb, o způsobu použití a údržby výrobku a o nebezpečí, které vyplývá z jeho nesprávného použití nebo údržby, jakož i o riziku souvisejícím s poskytovanou službou. Jestliže je to potřebné s ohledem na povahu výrobku, způsob a dobu jeho užívání, je prodávající povinen zajistit, aby tyto informace byly obsaženy v přiloženém písemném návodu a aby byly srozumitelné. Písemný návod musí být v českém jazyce. Vady takového návodu či jeho nepředání kupujícímu bude mít za následek vadné plnění a vznik práv z odpovědnosti za vady.

Obchodní zákoník v ustanovení § 417 a násl. upravuje podrobněji otázky dokladů vztahujících se ke zboží. Tyto doklady definuje jako doklady, jež jsou nutné k převzetí a k užívání zboží, jakož i další doklady stanovené ve smlouvě. Doklady nutné k převzetí zboží mohou být přepravní doklady, např. doklad o převzetí zásilky a uzavření přepravní smlouvy či náložný list. Doklady nutné k užívání zboží mohou být návody pro montáž, obsluhu nebo údržbu, či doklady osvědčující technické vlastnosti zboží potřebné pro vydání dalších dokladů. Pokud plnění prodávajícího nebude obsahovat doklady, které jsou nutné k tomu, aby kupující mohl se zbožím nakládat, nedojde ke splnění povinnosti prodávajícího a ten se ocitne v prodlení se splněním. Nebude se tedy jednat o plnění vadné. Naproti tomu v případě, kdy absence či vada dokladů

se bude týkat jiných dokladů, půjde o kvalitativní vadu plnění s následkem vzniku odpovědnosti prodávajícího za vady.

4.3.2. Právní vady

O právní vadu plnění se jedná tehdy, jestliže nedostatky brání tomu, aby nabyvatel po právní stránce nabyl k poskytnuté věci těch práv, kterých podle smlouvy nabýt měl. Nenabude tedy takového právního postavení, jakého by se mu na základě smlouvy od zcizitele mělo dostat.

Právní vady plnění mohou spočívat v tom, že nabyvatel v rozporu se smlouvou nenabude vlastnické právo k předmětu plnění. Nejčastěji se tak může stát z toho důvodu, že zcizitel sám nebyl vlastníkem předmětné věci. Pokud by však nabyvatel navzdory této skutečnosti se vlastníkem stal, ocitl by se tak v právním postavení, které smlouva předpokládala, a nejednalo by se o právní vadu. To může nastat v případech upravených v ustanovení § 486 občanského zákoníku, kdy nabyvatel nabude věc od nepravého dědice, jemuž bylo dědictví potvrzeno, či v případech, kdy dojde k vydržení vlastnického práva (§ 134 občanského zákoníku).

Další nejčastěji se vyskytující právní vady spočívají v tom, že předmět plnění je zatížen právy třetích osob. Aby takové zatížení předmětu plnění představovalo právní vadu, musí jít o zatížení, které není uvedeno ve smlouvě. Práva třetích osob mohou být zástavní práva, práva odpovídající věcným břemenům, práva autorská nebo práva průmyslového vlastnictví.

Obchodní zákoník obsahuje úpravu právních vad v ustanovení § 559. Toto ustanovení zakládá odpovědnost zhotovitele za porušení práva jiné osoby z průmyslového nebo jiného duševního vlastnictví v důsledku použití předmětu díla, jestliže k tomuto porušení dojde podle československého právního řádu nebo podle právního řádu státu, kde má být předmět díla využit, a zhotovitel o tom věděl. Toto ustanovení dále odkazuje na přiměřené použití ustanovení § 434 a 435 obchodního zákoníku. Tato ustanovení upravují důsledky právních vad zboží u kupní smlouvy.

Za právní vady díla bude však nezbytné považovat i případy, kdy předmět díla je zatížen právem třetí osoby, aniž by objednatel s takovým zatížením vyslovil svůj souhlas. Tato definice vyplývá z ustanovení § 433 obchodního zákoníku a je určena pro vymezení právních vad zboží. I přes skutečnost, že na přiměřené použití tohoto ustanovení neodkazuje ustanovení § 559, je dle našeho názoru použitelné i pro právní vady díla.

4.3.3. Rozdělení vad

Vady lze třídit dle více hledisek. V předcházející kapitole jsme roztrídili vady dle toho, jakou složku plnění vady postihují. Existují však další způsoby třídění vad podle jiných hledisek. Tato hlediska vyplývají z úpravy občanského a obchodního zákoníku, neboť tyto předpisy s určitými typy vad spojují různé následky. Takovými následky jsou například vznik odlišných práv z odpovědnosti za vady, rozdílné počátky běhu lhůt pro vytknutí vady nebo dokonce i případy, kdy u určitých vad vůbec nedochází ke vzniku odpovědnosti za vady.

4.3.3.1. Vady zjevné a skryté

Členění vad na vady zjevné a vady skryté je dle našeho názoru velmi důležité, neboť má významné dopady jak v režimu občanského zákoníku, tak v režimu obchodního zákoníku, na počátek běhu lhůty k vytknutí vady. O důsledcích vad zjevných a skrytých na odpovědnost za vady pojednáme v jiné kapitole této práce. Nyní se budeme věnovat vymezení těchto dvou skupin vad.

O zjevných vadách pojednává občanský zákoník výslovně v ustanovení § 500 odst. 1. Tyto vady bývají nazývány rovněž jako zřejmé. Obecný zákoník občanský nazýval tyto vady jako vady do očí bijící (§ 928 obecného zákoníku občanského). Podstata těchto vad spočívá v tom, že je lze při běžné prohlídce zjistit obvyklou pozorností. Dalším znakem těchto vad je skutečnost, že k jejich objevení není zapotřebí žádných odborných znalostí.

I obchodní zákoník v rámci své úpravy rozlišuje mezi vadami zjevnými a vadami skrytými. Pojem vady zjevné v obchodním zákoníku není výslovně definován, ani s ním obchodní zákoník v žádném ze svých ustanovení nepracuje. Rozlišení těchto vad u smlouvy o dílo vyplývá z ustanovení § 562 odst. 2 obchodního zákoníku, které stanoví lhůtu pro vytknutí vady. Objednatel, jenž má povinnost co nejdříve po předání díla provést prohlídku díla nebo její provedení zařídit, by měl být při této prohlídce schopen odhalit vady díla, jež jsou zjevné. Obchodní zákoník tedy nepřímo definuje zjevné vady díla, jako vady, které jsou zjistitelné při vynaložení odborné péče při prohlídce díla.

Již z této definice je zřejmé, že pojem zjevná vada v obchodním zákoníku je podstatně širší, než pojem zjevná vada v občanském zákoníku. Podstatný rozdíl spočívá v tom, že objednatel v režimu obchodního zákoníku musí vynaložit odbornou péči, tedy péči profesionála. Vada zjistitelná takovým profesionálem při prohlídce díla je vadou zjevnou. V režimu občanského zákoníku je vadou zjevnou pouze taková vada, která je zjistitelná při běžné, tedy nikoliv odborné prohlídce, a běžnou, tedy nikoliv odbornou, pozorností.

Jak v případě občanského zákoníku, tak v případě obchodního zákoníku, jsou potom vady, jež nejsou vadami zjevnými, vady skryté.

4.3.3.2. Vady zjistitelné z příslušné evidence nemovitostí

Mezi třídění vad jsme rovněž zařadili vady, jež jsou zjistitelné z příslušné evidence nemovitostí, a vady, které z této evidence zjistitelné nejsou. Toto rozdělení vad má smysl pouze pro úpravu občanskoprávní a týká se pouze právních vad. Vady zjistitelné z katastru nemovitostí jsou ve své podstatě zvláštní skupinou vad zjevných, přičemž tyto vady se mohou týkat pouze nemovitostí.

K tomu, aby vada byla zjistitelná z příslušné evidence nemovitostí, je nezbytné, aby taková vada byla v této evidenci v době uzavření smlouvy zapsána. V katastru nemovitostí se k nemovitostem v něm evidovaným zapisuje vlastnické právo, zástavní právo, právo odpovídající věcnému břemeni a předkupní právo s účinky věcného práva.

Změna údajů v katastru nemovitostí probíhá v rámci řízení, které je vedeno příslušným katastrálním úřadem. Nejčastěji je změna údajů prováděna na základě návrhu, který je navrhovatelem doručován katastrálnímu úřadu. O návrhu rozhoduje katastrální úřad a v případě, že návrhu vyhoví, provede příslušnou změnu v příslušném operátu katastru nemovitostí. Tato změna je však účinná zpětně ke dni podání návrhu. V době přípravy této práce obvyklá doba některých katastrálních úřadů, po kterou probíhalo řízení o jednotlivých návrzích, překračovala několik měsíců. S ohledem na vyloučení odpovědnosti za vady, které jsou zjistitelné z příslušné evidence nemovitostí, vzniká otázka, zda zcizitel rovněž neodpovídá za vady, které v době uzavření smlouvy dosud v katastru nemovitostí zapsány nejsou, ačkoliv v době uzavření smlouvy o nich již probíhá u katastrálního úřadu řízení o jejich zápisu (vkladu či záznamu). Dle našeho názoru odpověď na tuto otázku přináší ustanovení § 12 zák. č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem, v platném znění, které stanoví, že katastrální úřad vyznačí v katastru nemovitostí nejpozději následující pracovní den po doručení listiny, na jejímž podkladě se provádí zápis do katastru, že právní vztahy jsou dotčeny změnou. Toto vyznačení je označeno jako plomba. Na výpise z katastru nemovitostí je plomba viditelně označena písmenem „P“, u něž je uvedena vysvětlivka, že právní vztahy jsou dotčeny změnou. Současně dle označení řízení lze zjistit, o jaký typ řízení se jedná, a kdo jsou jeho účastníci. Je zřejmé, že rovněž právní vady, které sice nejsou dosud zapsány v evidenci nemovitostí, ale jsou již vyznačeny uvedenou plombou, jsou z evidence nemovitostí zjistitelné.

4.3.3.3. Vady odstranitelné a neodstranitelné

Třídění vad na odstranitelné a neodstranitelné má význam pro odpovědnost za vady, jak podle občanského zákoníku, tak i podle obchodního zákoníku. Hlavní význam tohoto třídění spočívá v odlišných právech z odpovědnosti za vady, jež vznikají v případě vad odstranitelných a v případě vad neodstranitelných.

Odstranitelné vady jsou obecně řečeno takové vady, které lze odstranit dodáním náhradního díla nebo jeho části, dodáním chybějící části díla, opravou, či jiným způsobem odstranit. Obchodní zákoník rozlišuje v rámci vad odstranitelných mezi vadami odstranitelnými v užším smyslu a vadami opravitelnými. Opravitelné jsou takové vady, které lze odstranit opravou.

Vady neodstranitelné jsou v teorii rozdělovány do dvou skupin. První z nich jsou objektivně neodstranitelné vady a druhou jsou subjektivně neodstranitelné vady. Za objektivně neodstranitelné vady jsou považovány takové vady, které podle současných poznatků vědy a techniky nelze odstranit, nebo, které sice lze z technického hlediska odstranit, avšak bylo by to s ohledem na hodnotu věci a náklady spojené s odstraněním vady ekonomicky neúčelné a neefektivní. Subjektivně neodstranitelné vady jsou takové vady, které nebyly odstraněny ve lhůtě stanovené právním předpisem, dohodou, jednostranným prohlášením, popřípadě ve lhůtě přiměřené povaze vady.³² Z tohoto rozdělení vyplývá, že na rozdíl od

³² Švestka, J., Jehlička, O., Škárová, M., Spáčil, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 10. vydání. Praha C.H.Beck, 2006, str. 901

objektivně neodstranitelných vad, jsou za subjektivně neodstranitelné vady považovány vady bez ohledu na jejich faktickou odstranitelnost. U těchto vad se tedy jedná o právní fikci jejich neodstranitelnosti.

U zvláštních úprav odpovědnosti za vady obsažených v občanském zákoníku jsou rovněž v určitých případech kladeny na úroveň neodstranitelných vad i vady svou povahou odstranitelné. Jedná se o případy, kdy nabyvatel nemůže pro opětovný výskyt vady po opravě nebo větší počet vad věc řádně užívat (§ 622 odst. 2, § 648 odst. 2 či § 655 odst. 1 občanského zákoníku).

Z hlediska rozdělení vad na odstranitelné a neodstranitelné je třeba rovněž zmínit úpravu zákona o ochraně spotřebitele. Z ustanovení § 19 odst. 3 tohoto zákona vyplývá, že prodávající nebo jím pověřený pracovník je povinen rozhodnout o reklamaci ihned, ve složitých případech do tří pracovních dnů. Do této lhůty se nezapočítává doba přiměřená podle druhu výrobku či služby potřebná k odbornému posouzení vady. Reklamace včetně odstranění vady musí být vyřízena bez zbytečného odkladu, nejpozději do 30 dnů ode dne uplatnění reklamace, pokud se prodávající se spotřebitelem nedohodne na delší lhůtě. Po uplynutí této lhůty má spotřebitel stejná práva, jako by se jednalo o vadu, kterou nelze odstranit.

4.3.3.4. Vady způsobující podstatné a nepodstatné porušení smlouvy

Mezi dosud uvedená členění vad je nezbytné zahrnout členění podle kriteria, zda dodáním díla s vadami byla smlouva o dílo porušena podstatným nebo nepodstatným způsobem. Toto členění vyplývá z úpravy nároků objednatele z vad díla podle obchodního zákoníku.

Obchodní zákoník pro toto členění vad přináší pouze obecné vymezení toho, kdy je smlouva porušena podstatným způsobem. To nalezneme v ustanovení § 345 odst. 2 obchodního zákoníku, kde je stanoveno, že pro účely tohoto zákona je porušení smlouvy podstatné, jestliže strana porušující smlouvu věděla v době uzavření smlouvy nebo v této době bylo rozumné předvídat s přihlédnutím k účelu smlouvy, který vyplynul z jejího obsahu nebo z okolností, za nichž byla smlouva uzavřena, že druhá strana nebude mít zájem na plnění povinnosti při takovém porušení smlouvy. Pro případ pochybností o tom, zda jde o porušení podstatné nebo nepodstatné, obchodní zákoník přináší výkladové pravidlo, že v takovém případě se má za to, že porušení smlouvy není podstatné.

S ohledem na obecnost tohoto kriteria bude vždy nezbytné posoudit každou vadu dle konkrétních okolností. Prvním významným vodítkem bude smlouva. Velmi často jsou ve smlouvě o dílo přímo uvedeny případy, a to i včetně vad, které budou stranami považovány za podstatné porušení smlouvy. Pokud by tomu v daném případě tak nebylo, potom bude nezbytné zkoumat, jaké vlastnosti předmětu díla byly ve smlouvě výslovně uvedeny. Pokud by předmět díla trpěl vadou,

která by vylučovala či významnějším způsobem omezovala takto výslovně vymíněné vlastnosti, nepochybně by se jednalo o vadu, jež smlouvu porušuje podstatným způsobem. Kromě těchto vad lze nepochybně za vady, jež smlouvu porušují podstatným způsobem, považovat vady, které brání v užívání věci (např. nefunkčnost). Ačkoliv tedy obchodní zákoník neobsahuje kritérium pro členění vad na ty, které brání a nebrání v užívání věci, jsme toho názoru, že vady bránící v užívání věci budou vždy představovat podstatné porušení smlouvy. Naproti tomu vady, jež nebrání v užívání věci, budeme spíše řadit k vadám, jež smlouvu porušují nepodstatným způsobem, ledaže by funkce, vlastnost či vzhled věci, jež vada ovlivňuje, byly smlouvou výslovně požadované.

4.4. Výskyt vady, její zjištění a vytknutí

4.4.1. Období rozhodné pro vznik vady

K tomu, aby mohla být uplatněna jakákoliv práva z odpovědnosti za vady, je nezbytné, aby ke vzniku vady došlo v období, za které zcizitel odpovídá. V této souvislosti je často uváděn termín výskyt vady. Dle našeho názoru je třeba výskyt vady odlišovat od vzniku vady. Vznik vady v této práci vnímáme jako existenci vady na předmětu plnění. Výskytem vady rozumíme okamžik, kdy je vada již pro nabyvatele či jinou osobu vnímatelná, tedy okamžik, kdy již existující vada ovlivňuje funkčnost, vzhled či jiné vlastnosti předmětu plnění. Logický vztah mezi vznikem vady a jejím výskytem je vztahem podmíněným. Vznik vady je *conditio sine qua non* výskytu

vady. Teprve vada, která se vyskytne, může být nabyvatelem zjištěna.

Zjištění vady je faktickou a nezbytnou podmínkou pro uplatnění práv z odpovědnosti za vady, neboť tam, kde není vada, případně kde vada nebyla nabyvatelem zjištěna, nemůže nastat odpovědnost za vady a není tedy ani co uplatňovat.

Určení takového období je závislé na tom, zda se jedná o odpovědnost ze zákona obvykle nazývanou jako zákonná odpovědnost za vady, případně mimozáruční odpovědnost za vady či zda se jedná o záruční odpovědnost za vady.

Zákonná odpovědnost za vady je založena zákonem samotným. Záruční odpovědnost za vady může být založena zákonem samotným, potom se jedná o zákonnou záruční odpovědnost, dále může být založena smlouvou (smluvní záruční odpovědnost) či jednostranným prohlášením zcizitele (jednostranně založená záruční odpovědnost).

Rozdíl mezi zákonnou odpovědností za vady a záruční odpovědností spočívá v odlišném určení období, ve kterém vada, aby mohla být důvodem vzniku odpovědnosti za vady, musí vzniknout resp. existovat.

4.4.1.1. Zákonná odpovědnost za vady dle občanského zákoníku

K tomu, aby vznik vady na plnění mohl být důvodem vzniku odpovědnosti za vady, je nezbytné, aby plnění zcizitele bylo dokončeno. Zcizitel tedy již musel učinit vše, co měl v úmyslu učinit ke splnění závazku. V rámci obecné odpovědnosti za

vady v občanském zákoníku počátek běhu této doby není výslovně upraven. Pouze v ustanovení § 499 občanského zákoníku je uvedeno, že odpovědnost zcizitele se vztahuje na dobu plnění.

Ačkoliv s ohledem na existenci vady nedojde ke splnění ve smyslu ustanovení § 559 občanského zákoníku, je třeba, aby zcizitel učinil vše, co měl ke splnění závazku učinit a plnění předal nabyvateli. Takto pojaté vymezení začátku období, ve kterém je existence vady rozhodující, nalezne své uplatnění u předmětů plnění, jejichž součástí je provedení nějaké činnosti (např. u smlouvy o dílo). Pokud by totiž nabyvatel zjistil vadu ještě před splněním (ve zde uváděném smyslu) závazku zcizitele, nedošlo by ke vzniku práv z odpovědnosti za vady, ale tyto nedostatky předmětu plnění by bylo nezbytné řešit pomocí jiných právních institutů odpovídajícím dané smlouvě. U smlouvy o dílo by se mohlo jednat o postup dle ustanovení § 641 občanského zákoníku. V této souvislosti je možné zmínit rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, jež v odůvodnění obsahuje závěr, že nebylo-li podle dohody účastníků smlouvy dílo (oprava věci) dokončeno, nelze neúplnost sjednané opravy uplatňovat jako vadu díla ve smyslu ustanovení § 502 a § 653 obč. zák.³³

U zákonné odpovědnosti za vady je rozhodující okamžik doby plnění. Touto dobou je doba odevzdání předmětu plnění zcizitelem a jeho převzetí nabyvatelem. Rozhodující otázkou pro vznik zákonné odpovědnosti za vady je tedy skutečnost, zda vada již postihovala předmět plnění v době plnění. Je totiž nutno rozlišovat vady věci, které existovaly v době plnění (v době převzetí věci kupujícím), za které nese prodávající

³³ rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 4. 1998 sp. zn. 3 Cdon 1408/96

odpovědnost, a dále vady, které vznikly až po této době. Není přitom rozhodující, že k projevu vady došlo až po době plnění, rozhodující vždy je, zda uplatněná vada zde byla již v době plnění. Pokud však v důsledku vady, která existovala v době plnění, došlo následně k dalšímu poškození věci, zcizitel za tuto vadu neodpovídá z titulu odpovědnosti za vady; v úvahu přichází (při splnění zákonem stanovených předpokladů) odpovědnost za škodu.

Pro námi zkoumanou oblast odpovědnosti za vady u smluv o dílo se tato zákonná odpovědnost za vady uplatní pouze pro obecné smlouvy o dílo, jejichž předmětem je věc. Nelze ji však uplatnit pro smlouvy o dílo, jejichž předmětem je zhotovení věci nebo oprava či úprava věci, u nichž zákon obsahuje vlastní úpravu této otázky, přičemž tato speciální úprava má přednost před úpravou obecnou.

Zvláštní typy smluv o dílo, tedy smlouva o zhotovení věci na zakázku a smlouva o opravě a úpravě věci, mají vlastní zákonnou záruční odpovědnost za vady, jejíž uplatnění má přednost před obecnou zákonnou odpovědností za vady.

4.4.1.2. Zákonná odpovědnost za vady dle obchodního zákoníku

Obchodní zákoník upravuje u smlouvy o dílo zákonnou odpovědnost za vady. Obdobně jako u obecné občanskoprávní odpovědnosti za vady je tedy nezbytné, aby vada díla existovala již v době jeho předání. Tato úprava je obsažena v ustanovení § 560 odst. 2 obchodního zákoníku. Úprava v obchodním zákoníku je však podrobnější, než u obecné

občanskoprávní odpovědnosti, a pro okamžik výskytu vady přináší další kritérium, kterým je okamžik přechodu nebezpečí škody na věci. Dle tohoto ustanovení, pokud nebezpečí škody na zhotovené věci přechází na objednatele později, je rozhodující doba tohoto přechodu.

Okamžik předání díla je upraven ustanovením § 554 obchodního zákoníku. I v tomto případě, jako u obecné občanskoprávní odpovědnosti za vady, je nezbytné, aby zhotovitel dílo dokončil. Aby tedy provedl veškeré činnosti s úmyslem dokončit dílo a předat jej objednateli. Obchodní zákoník stanoví pro předání díla podpůrná pravidla pro případ, že místo a způsob předání díla nejsou upraveny smlouvou. K předání díla, pokud tak stanoví smlouva, může dojít odesláním předmětu díla objednateli, přičemž okamžikem předání díla je předání díla prvnímu dopravci, který má uskutečnit přepravu do místa určení. Pokud zhotovitel nemá povinnost odeslat předmět díla, uskutečňuje se předání v místě, v němž se podle smlouvy mělo provádět, a není-li toto místo ve smlouvě určeno, potom v místě, o němž objednatel věděl nebo musel vědět v době uzavření smlouvy, že v něm bude zhotovitel dílo provádět. Nelze-li použít pro určení místa předání žádné z předchozích pravidel, potom se předání díla uskuteční v místě sídla nebo místě podnikání zhotovitele, popřípadě bydliště nebo organizační složky, jestliže zhotovitel její místo včas objednateli oznámí. Poslední z uvedených míst je zákonem určeno tak, aby v každém případě mohlo dojít k jeho přesné identifikaci.

Okamžik předání díla je důležitým pro určení, zda v tomto okamžiku existovaly vady díla a zda tedy z titulu zákonné odpovědnosti za vady je zhotovitel za tyto vady odpovědný. Pokud by k předání díla nedošlo, například z toho důvodu, že

objednatel odmítl dílo pro jeho vady převzít, nemůže nastoupit odpovědnost za vady, neboť nedošlo k převzetí díla. Takové vady díla by zhotovitel byl povinen odstranit v rámci plnění svých povinností ze smlouvy o dílo postupem dle ustanovení § 550 obchodního zákoníku.

Okamžik přechodu nebezpečí škody na věci nastává dle ustanovení § 554 odst. 5 obchodního zákoníku společně s předáním díla. Pochopitelně pouze v případech, kdy toto nebezpečí nesl do předání díla zhotovitel a nedošlo k jeho přechodu ještě před předáním díla. Odstavec pátý dále stanoví, že ustanovení § 444 až 446, § 455 až 459 a § 461 obchodního zákoníku platí obdobně. Tato ustanovení upravují přechod vlastnického práva a nebezpečí škody na věci u smlouvy kupní. Z těchto ustanovení jsou pro náš výklad důležitá pouze ta ustanovení, která upravují přechod nebezpečí škody na věci, jimiž jsou ustanovení § 455 až 459 a § 461.

Z obdobného užití ustanovení § 459 obchodního zákoníku vyplývá, že smluvní strany si mohou okamžik přechodu nebezpečí škody dohodnout před okamžikem, který vyplývá z následujících podpůrných zákonných ustanovení. V případě takové dohody však okamžik rozhodný pro výskyt vady při zákonné odpovědnosti za vady bude odpovídat okamžiku předání díla.

Z obdobného použití ustanovení § 455 obchodního zákoníku pro náš výklad vyplývá, že nebezpečí škody na věci přechází vedle předání díla rovněž i v případě, kdy objednatel včas nepřevzme dílo od zhotovitele, v době, kdy mu zhotovitel umožnil nakládat s dílem a objednatel jeho nepřevzetím porušil smlouvu. Jedná se tedy o případ prodlení objednatele

s převzetím díla. Obdobné využití ustanovení § 456 obchodního zákoníku upravuje situaci, kdy objednatel má dílo převzít od jiné osoby, než je zhotovitel. V takovém případě přechází nebezpečí škody na věci na objednatele v době stanovené pro předání díla, jestliže v této době bylo objednateli umožněno nakládat s dílem a o této možnosti objednatel věděl. Pokud by možnost nakládat s dílem získal objednatel až později nebo se až později dozvěděl o této možnosti, potom přechází nebezpečí škody na věci až tímto okamžikem.

Obdobné užití ustanovení § 458 obchodního zákoníku se bude na díla vztahovat jen velmi zřídka. Toto ustanovení upravuje zásadu, že na kupujícího nemůže přejít nebezpečí škody na zboží určeném podle druhu, dokud není zboží dostatečně určitým způsobem vymezeno jako zboží pro kupujícího. Vzhledem k povaze předmětu díla, který není obvykle vymezen podle druhu a je individualizován, bude takový předmět vždy určitelný. Toto ustanovení by mohlo nalézt uplatnění pouze v případech, kdy dílem je zhotovení věcí, jejichž hromadnou výrobou se objednatel zabývá, z materiálu objednatele.³⁴

Obchodní zákoník dále v ustanovení § 560 odst. 3 upravuje případ, kdy dochází k odpovědnosti zhotovitele i za vady vzniklé až po předání díla resp. po přechodu nebezpečí škody na věci. I tato odpovědnost zhotovitele je zákonnou odpovědností za vady a nepředstavuje žádnou záruční odpovědnost. Pokud zhotovitel poruší své povinnosti při zhotovení díla, odpovídá za vady vzniklé i po předání díla či přechodu nebezpečí škody na věci, jestliže tyto vady byly způsobeny porušením povinností zhotovitele. Povinnosti

³⁴ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M., a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 11. vydání. Praha : C.H.Beck, 2006, str. 984

zhotovitele mohou být stanoveny jak smlouvou o dílo, tak mohou vyplývat i z příslušných právních předpisů, které se vztahují na dílo.

V rámci úpravy obchodního zákoníku je třeba rozlišovat zákonnou odpovědnost za vady a záruční odpovědnost, neboť se jedná o dva samostatné instituty. Zákonná odpovědnost se vztahuje na vady, které mělo dílo v době jeho předání resp. přechodu nebezpečí škody na věci. Záruční odpovědnost potom pouze na vady, které vznikly v rámci záruční doby. Záruční odpovědnost se tedy nevztahuje na vady, které se pouze na díle vyskytly, resp. byly zjištěny objednatelem v rámci záruční doby, ale již existovaly v době rozhodné pro zákonnou odpovědnost. S ohledem na ustanovení § 560 odst. 3 obchodního zákoníku představují výjimku z tohoto obecného pravidla vady, které vznikly až po přechodu nebezpečí škody na věci, ale byly způsobeny porušením povinnosti zhotovitele. Za tyto vady odpovídá zhotovitel v rámci zákonné odpovědnosti za vady a nikoliv v rámci záruční odpovědnosti, a to i v případě, že by se na takové vady mohla záruka převzatá zhotovitelem vztahovat. Praktické důsledky může mít tento závěr zejména v případech, kdy v rámci záruční odpovědnosti budou stanovena odlišná pravidla pro oznámení vad či odlišně stanovená práva objednatele vyplývající ze záruční odpovědnosti za vady ve vztahu k právům jemu náležejícím v rámci zákonné odpovědnosti.

4.4.1.3. Záruční odpovědnost dle občanského zákoníku

Základní rozdíl mezi zákonnou odpovědností za vady a záruční odpovědností spočívá v tom, že v případě zákonné

odpovědnosti za vady odpovídá zcizitel pouze za vady, které existují v době plnění či při předání díla. Naproti tomu u záruční odpovědnosti odpovídá zcizitel za vady, které vzniknou v průběhu záruční doby.

Záruční odpovědnost v úpravě občanského zákoníku lze dělit do tří skupin. Rozeznáváme

- a) zákonnou záruční odpovědnost,
- b) smluvní záruční odpovědnost,
- c) jednostranně převzatou záruční odpovědnost.

Rozdíl mezi těmito skupinami spočívá v právním důvodu vzniku záručních odpovědností. V případě prvého je důvodem vzniku samotný zákon, který v určitých případech u jednotlivých smluvních typů zakládá svými kogentními ustanoveními zákonnou záruční odpovědnost. Dle ustanovení § 502 občanského zákoníku může být zákonná záruční odpovědnost stanovena i prováděcím právním předpisem. Smluvní záruční odpovědnost je založena dohodou účastníků daného právního vztahu. Důvodem vzniku jednostranně převzaté záruční odpovědnosti je jednostranné prohlášení zcizitele.

Záruční odpovědnost v této obecné rovině je upravena ustanovením § 502 občanského zákoníku, které stanoví, že zákon, jeho prováděcí předpis, dohoda účastníků nebo jednostranné prohlášení zcizitele mohou stanovit, ve kterých případech se odpovídá za vady, které se vyskytnou do stanovené nebo sjednané doby po splnění. Toto ustanovení však věcně nezakládá žádnou záruční odpovědnost za vady, pouze stanoví, jakým způsobem může dojít ke vzniku této záruční odpovědnosti za vady. Odstavec druhý stanoví, že účastníci mohou též dohodnout odpovědnost za vady, které se

vyskytnou do stanovené nebo sjednané doby od splnění nebo odpovědnost podle přísnějších zásad, než stanoví zákon. O takové dohodě vydá povinná osoba oprávněné osobě písemné potvrzení (záruční list). Jedná se o ustanovení, které upravuje možnost smluvních stran dohodnout odpovědnost za vady přísněji, než stanoví zákon. Jde tedy o ustanovení s jednostranně kogentní povahou, které zakazuje se odchýlit od zákonné úpravy takovým směrem, který by omezoval pravidla odpovědnosti za vady stanovené zákonem. Toto ustanovení však nebrání, aby si strany dohodly podmínky odpovědnosti v širším než zákonném rozsahu.

4.4.1.4. Zákonná záruční odpovědnost u smluv o dílo v občanském zákoníku

Zákonnou záruční odpovědnost u smluv o dílo nalezneme v občanském zákoníku u úpravy smlouvy o zhotovení věci na zakázku a smlouvy o opravě a úpravě věci. K založení této odpovědnosti tak není třeba žádného úkonu smluvních stran. Současně tuto zákonnou záruční odpovědnost není možné ani žádným úkonem smluvních stran vyloučit. Ustanovení, která ji zakládají, mají kogentní povahu a jakékoliv ujednání, které by tuto odpovědnost či její rozsah vylučovalo nebo omezovalo, by bylo neplatné. Strany si však mohou sjednat přísnější odpovědnost za vady, než je zákonem stanovená.

U smlouvy o zhotovení věci na zakázku vyplývá zákonná záruční odpovědnost z ustanovení § 645 odst. 1 občanského zákoníku, které stanoví, že zhotovitel odpovídá za vady, které má věc na zakázku zhotovená při převzetí objednatelem, jakož i za vady, které se vyskytnou po převzetí věci v záruční době.

Stejně odpovídá i za to, že věc má vlastnosti objednatelem při zakázce vymíněné.

Záruční doba je stanovena v ustanovení § 646 občanského zákoníku. V odstavci prvním je stanovena obecná záruční doba v délce šesti měsíců. Tato záruční doba se vztahuje na věci, které nejsou stavbami a na věci, u nichž nestanoví zvláštní předpisy záruční dobu delší než šest měsíců. V určitých případech, zejména tehdy, pokud pro určité součástky věci je stanovena zvláštním právním předpisem delší záruční lhůta, může dojít k situaci, že za bezvadnost dané součástky bude záruční doba delší než záruční doba věci samotné, jakož i ostatních součástí delší dobou nedotčených. Tato možnost je výslovně stanovena v ustanovení § 646 odst. 2 občanského zákoníku. Z teoretického hlediska je to poměrně neobvyklé, neboť práva objednatele ze záruční odpovědnosti za vady se budou v takovém případě týkat pouze součásti věci a nikoliv věci jako celku. V konkrétním případě, kdy záruční doba týkající se věci jako celku již uplynula, bude záviset existence práv z odpovědnosti za vady objednatele na tom, zda se vada týká příslušné součástky či nikoliv. Delší záruční doba, ať už se týká celého díla, jeho části nebo pouze jednotlivé součástky může být samozřejmě dohodnuta smluvně i mezi objednatelem a zhotovitelem nebo jednostranně převzata zhotovitelem. V takovém případě by se jednalo o smluvní či jednostranně převzatou záruční odpovědnost. Neplatná by byla pouze dohoda nebo jednostranné prohlášení, v jejichž důsledku by se zákonná záruka zkracovala nebo omezovala.

V případech, kdy záruční doba týkající se díla, jeho částí nebo jeho jednotlivé součástky je delší než šest měsíců, je zhotovitel povinen objednateli vydat záruční list s vyznačením záruční doby. Tato povinnost vyplývá přímo z ustanovení § 646

odst. 2 občanského zákoníku. Delší záruční doba může vyplývat buď ze zvláštních právních předpisů, z dohody či z jednostranného převzetí záruky zhotovitelem. Pokud zhotovitel poruší svou povinnost vydat záruční list objednateli a delší záruční lhůta je stanovena zvláštním právním předpisem nebo by tato delší záruční lhůta vyplývala ze smlouvy mezi objednatelem a zhotovitelem, či z jiného jednostranného právního úkonu zhotovitele, potom by samotná skutečnost, že objednateli nebyl vydán záruční list, neměla žádný význam na existenci záruční doby.

Ustanovení § 646 odst. 3 občanského zákoníku dále stanoví délku záruční doby v případech, kdy dílem je zhotovení stavby. Stavba, jako předmět díla, je typickým příkladem smlouvy o zhotovení věci na zakázku. U zhotovení stavby činí záruční doba tři roky. Prováděcí předpis může stanovit, že u některých částí staveb může být záruční doba kratší, nejméně však osmnáct měsíců.

Pro určení, jakých smluv o dílo se bude týkat posledně uvedená délka záruční doby, je nezbytné přiblížit pojem stavba. Ačkoliv občanský zákoník v řadě svých ustanovení používá pojem stavba, nedefinuje jej. Definici pojmu stavba lze nalézt v zák. č. 183/2006 Sb., stavební zákon, kde v ustanovení § 2 odst. 3 je pojem stavba definován. Stavbou se dle tohoto ustanovení rozumí veškerá stavební díla, která vznikají stavební nebo montážní technologií, bez zřetele na jejich stavebně technické provedení, použité stavební výrobky, materiály a konstrukce, na účel využití a dobu trvání. Je zřejmé, že tato definice byla vytvořena pro účely stavebního zákona a definuje stavbu pomocí procesů, v jejichž rámci vznikla. S ohledem na předmět smlouvy o zhotovení věci na zakázku však této záruční době bude podléhat pouze stavba,

kteřá se po jejím dokončení stane samostatnou věcí v právním smyslu. Stavba ve smyslu tohoto ustanovení může být jak věc nemovitá tak i věc movitá.

Pokud by však výsledkem činnosti zhotovitele nebyla stavba, kterou by bylo možné kvalifikovat jako samostatnou právní věc, potom by taková smlouva o dílo, která by směřovala k vytvoření této stavby, podléhala úpravě smlouvy o opravě a úpravě věci. V této souvislosti se naskýtá otázka, zda tato úprava je vyhovující, neboť si lze představit celou řadu stavebních děl, jejichž výsledkem nebude věc v právním smyslu, ale pouze součást pozemku (např. komunikace³⁵). V takovém případě je zákonná záruční odpovědnost za vady pouze v trvání osmnácti měsíců (§ 654 občanského zákoníku), aniž by povaha předmětu díla odůvodňovala kratší záruční dobu.

Zákonná záruční doba u smlouvy o opravě a úpravě věci je upravena v ustanovení § 654 občanského zákoníku a činí tři měsíce. Jde-li o stavební práce, činí záruční doba nejméně osmnáct měsíců. Záruční doba může být dohodou sjednána delší. Rovněž zvláštní právní předpisy mohou stanovit delší záruční dobu. Pokud účelem opravy nebo úpravy je, aby věc mohla být i nadále po delší dobu užívána, stanoví zvláštní právní předpisy pro opravu nebo úpravu věci delší záruční dobu než tři měsíce (např. ustanovení § 6 odst. 1 vyhlášky č. 18/1965 Sb., o podmínkách údržby a oprav silničních vozidel pro motorovou dopravu v majetku občanů a nesocialistických organizací). Rovněž v případě opravy nebo úpravy se může delší záruční doba týkat pouze některé součástky. V takovém případě je zhotovitel povinen vystavit záruční list.

³⁵ srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 3. 2002, sp. zn. 22 Cdo 1911/2000

Začátek běhu záruční doby je upraven pouze v rámci úpravy smlouvy o zhotovení věci na zakázku ustanovením § 647 občanského zákoníku. Záruční doba začíná běžet ode dne převzetí věci. Počátek běhu záruční doby je důležitý okamžik z hlediska odpovědnosti za vady zhotovitele, neboť vady zhotovené věci mohou být uplatněny pouze v rámci záruční lhůty. Citované ustanovení upravuje i případ, kdy objednatel je v prodlení se splněním své povinnosti věc převzít. Záruční doba v takovém případě běží již ode dne, kdy měl objednatel povinnost věc převzít. Objednatele tak stíhají nepříznivé důsledky porušení jeho povinnosti převzít dílo, neboť záruční doba běží již v době, kdy objednatel ještě fyzicky dílo nepřevzal. Povinnost objednatele převzít dílo je stanovena ustanovením § 650 odst. 1 občanského zákoníku, dle kterého je objednatel povinen věc převzít nejpozději do jednoho měsíce od uplynutí doby, kdy věc měla být zhotovena, a byla-li zhotovena později, potom do jednoho měsíce od jejího zhotovení.

U smlouvy o opravě a úpravě věci není počátek běhu záruční doby speciálně upraven. Z tohoto důvodu bude pro řešení této otázky nezbytné použít obecnou úpravu odpovědnosti za vady, z níž lze dovodit, že běh záruční doby počne okamžikem převzetí opravené nebo upravené věci.

Úprava obou těchto smluv o dílo obsahuje totožné ustanovení upravující stavění běhu záruční doby. Pro smlouvy o zhotovení věci na zakázku je obsaženo v ustanovení § 649 a pro smlouvy o opravě a úpravě věci v ustanovení § 655 odst. 2 občanského zákoníku. Pokud objednatel uplatní své právo ze záruky směřující k opravě věci, přestává běžet záruční doba, a to až do doby, kdy je oprava provedena. I v případě, že objednatel uplatní své právo, které se týká pouze části věci, či její

součástky, staví se běh záruční doby vztahující se k celé věci. Rovněž se staví lhůta i v případech, kdy jsou uplatněna práva z odpovědnosti za vady, bez ohledu na to, zda se jedná o vady odstranitelné či neodstranitelné. Ačkoliv z ustanovení tato možnost výslovně nevyplývá, v případě, že objednatel uplatní práva z odpovědnosti za vady, o níž se domnívá, že je odstranitelná, a objednatel posléze zjistí, že vada byla neodstranitelná, záruční doba rovněž neběží, a to až do doby, kdy zhotovitel tuto skutečnost objednateli oznámí. Dle obou citovaných ustanovení stíhá zhotovitele povinnost, vydat objednateli potvrzení o tom, kdy právo z odpovědnosti za vady uplatnil, a rovněž i o provedení opravy a době jejího trvání.

4.4.1.5. Smluvní a jednostranně převzatá záruční odpovědnost za vady v občanském zákoníku

Smluvní záruční odpovědnost vzniká na základě dohody účastníků právního vztahu. Zákonným podkladem takové dohody je ustanovení § 502 občanského zákoníku, které v odstavci prvním zahrnuje mezi důvody vzniku záruční odpovědnosti rovněž dohodu mezi účastníky. Odstavec druhý tohoto ustanovení potom přináší bližší určení dohody o záruční době. Dle tohoto ustanovení mohou účastníci dohodnout odpovědnost za vady, které se vyskytnou do stanovené nebo sjednané doby od splnění, nebo odpovědnost podle přísnějších zásad, než stanoví zákon. O takové dohodě je povinná osoba (zcizitel) povinen vydat oprávněné osobě písemné potvrzení (záruční list).

Povinnost zhotovitele vydat záruční list je stanovena také v ustanovení § 15 odst. 2 zák. č. 634/1992 Sb., o ochraně

spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů, dle kterého je zhotovitel, který podléhá úpravě tohoto zákona, povinen v případech stanovených zákonem (např. § 646 odst. 2 nebo 654 odst. 2 občanského zákoníku) řádně vyplnit záruční list. Pokud tuto povinnost poruší, dopustí se správního deliktu dle ustanovení § 24 odst. 7 písm. m) citovaného zákona, za který mu může být uložena pokuta až do výše 1.000.000,-Kč (ustanovení § 24 odst. 9 písm. a) citovaného zákona.

Dohoda o záruční odpovědnosti za vady nevyžaduje písemnou formu. Ta je vyžadována pouze pro záruční list, jenž prokazuje rozsah dohody, tedy délku trvání záruční odpovědnosti a její rozsah. Touto dohodou účastníci nemohou vyloučit ani omezit existující zákonnou odpovědnost. Mohou ji pouze rozšířit. Vzhledem k tomu, že se jedná o smluvní záruční odpovědnost, mohou být v jejím rámci stanoveny odchylně podmínky pro její vznik, může být vázána na splnění určitých podmínek a rovněž mohou být stanoveny podmínky, za kterých předčasně zanikne. Dohoda o záruční odpovědnosti se může týkat i práv z odpovědnosti za vady, která v případě smluvní záruční odpovědnosti mohou být určena odlišně od zákonné odpovědnosti za vady.

Pro jednostranně převzatou záruční odpovědnost v zásadě platí totéž, co zde bylo řečeno o smluvní odpovědnosti. Rozdíl je v tom, že tuto odpovědnost za vady zakládá povinná osoba svým jednostranným prohlášením.

4.4.1.6. Záruční odpovědnost u smlouvy o dílo dle obchodního zákoníku

Obchodní zákoník na rozdíl od zákoníku občanského nezná zákonnou záruční odpovědnost. Umožňuje pouze vznik smluvní záruční odpovědnosti, která je v oblasti obchodněprávních vztahů nazývána záruka za jakost. U smlouvy o dílo se záruka za jakost objevuje již v ustanovení § 560 odst. 2 obchodního zákoníku, které stanoví, že za vady díla, na něž se vztahuje záruka za jakost, odpovídá zhotovitel v rozsahu této záruky. Podrobnější úpravu záruky za jakost nalezneme dále v ustanoveních upravujících kupní smlouvu, konkrétně § 429 až 432 obchodního zákoníku, přičemž dle ustanovení § 563 odst. 2 obchodního zákoníku se pro smlouvy o dílo použijí přiměřeně ustanovení § 429 a 431 tohoto zákona.

Obchodní zákoník záruku za jakost vymezuje jako závazek převzatý zhotovitelem, že zhotovené dílo bude po určitou dobu způsobilé pro použití ke smluvenému, jinak k obvyklému účelu, nebo že si zachová smluvené, jinak obvyklé vlastnosti.

Již z této definice vyplývá, že záruka za jakost z hlediska jejího obsahu může mít dvojí povahu. Zhotovitel může převzít záruku za to, že dílo bude způsobilé k použití po určitou dobu ke smluvenému účelu. Pokud účel smluven nebyl, potom k účelu obvyklému.

Zhotovitel může dále převzít závazek, že dílo si určité vlastnosti ponechá po dobu stanovenou v záruce. Tyto vlastnosti mohou být vymezeny stejným způsobem, jako ve smlouvě o dílo. Takovou zárukou za jakost zhotovitel převezme závazek ve stejném rozsahu, jako je zákonná odpovědnost za vady, avšak po určenou záruční dobu. Záruka za vlastnosti díla

může být však užší, než je zákonná odpovědnost za vady a může se vztahovat pouze na určité vlastnosti díla.

Právním důvodem vzniku záruky za jakost je vždy projev vůle zhotovitele. Podobně jako v občanskoprávní úpravě může být záruka obsažena ve smlouvě mezi objednatelem a zhotovitelem nebo může být založena jednostranným prohlášením zhotovitele. Na vznik záruky se dle ustanovení § 563 odst. 2 obchodního zákoníku přiměřeně použije ustanovení § 429 odst. 2 obchodního zákoníku, které upravuje záruku za jakost u kupní smlouvy. Dalším důvodem vzniku záruky za jakost je dle tohoto ustanovení i skutečnost, že prodávající dodal zboží, na jehož obalu je vyznačena záruční doba nebo doba trvanlivosti nebo použitelnosti zboží. Ačkoliv tento způsob nebude u smlouvy o dílo příliš častým, nelze jej vyloučit.

K tomu, aby došlo k převzetí záruky, musí projev vůle zhotovitele obsahovat úmysl převzít záruku a musí rovněž obsahovat dostatečně určité vymezení záruční doby. Obchodní zákoník délku záruční doby nestanoví ani podpůrně a z tohoto důvodu by záruka za jakost, která by neobsahovala určení délky záruční doby, byla neplatná. Záruka za jakost musí mít vždy písemnou formu, a to zejména ve formě záručního listu.

Pokud jde o změny záruky, zhotovitel může jednostranně měnit záruku pouze tak, že rozšíří její obsah, případně záruku prodlouží. Změny, které by spočívaly v omezení nebo ve zkrácení záruky, není zhotovitel oprávněn učinit jednostranně. Tyto změny pro svou účinnost vyžadují dohodu s objednatelem.

V případě, že zhotovitel záruku za jakost platně převzal, potom odpovídá za vady díla, na které se záruka vztahuje a které vzniknou v záruční době. Záruční doba může být specifikována

různými způsoby a není vyloučeno, aby obsahovala různé záruční lhůty pro určité vlastnosti díla. Počátek běhu záruční doby může být stanoven v záruce odlišně od zákonné odpovědnosti a obchodní zákoník pro jeho stanovení v podstatě nepřináší žádná pravidla. Pokud by však záruka žádnou úpravu počátku běhu záruční doby neobsahovala, potom by záruční doba začala běžet dnem předání díla. Pokud by zhotovitel byl povinen odeslat dílo, potom záruční doba běží až ode dne dojití díla do místa určení. Pro počátek běhu je zde tedy odchylné pravidlo, než v případě zákonné odpovědnosti za vady pro zboží, jež je zhotovitelem objednateli zasíláno. Záruční doba neběží po dobu, po kterou nebylo možné dílo užívat pro jeho vady, za které odpovídá zhotovitel.

4.4.2. Zjištění vady

V časové posloupnosti vzniku odpovědnosti za vady následuje po vzniku a výskytu vady její zjištění objednatelem. Pokud by objednatel vadu nezjistil, nebude uplatňovat práva z odpovědnosti za vady a odpovědnost zhotovitele, která by při splnění ostatních podmínek sice vznikla, nebude mít žádného dopadu do vztahu mezi objednatelem a zhotovitelem.

Zjištění vady je faktický úkon a právo s ním spojuje určité následky. Dle ustanovení § 506 občanského zákoníku je nabyvatel povinen po zjištění vady převzaté věci, tuto věc uschovat po přiměřenou dobu, kterou určí zcizitel k přezkoumání vady. Po dobu této úschovy je nabyvatel povinen o věc pečovat a opatrovat ji takovým způsobem, aby nedošlo k jejímu dalšímu znehodnocení. Pokud by se jednalo o věc podléhající rychlé zkáze, může ji nabyvatel po upozornění

zcizitele bez prodlení prodat (§ 506 odst. 2 občanského zákoníku). Věci podléhající rychlé zkáze mohou být např. potraviny, ovoce apod. Lhůtu k uschování věci sice dle tohoto ustanovení určuje zcizitel, ale tato lhůta musí být přiměřená. Toto ustanovení bude použitelné i v rámci obchodněprávních vztahů.

Ke zjištění vady dochází obvykle v souvislosti s prohlídkou věci či s jejím používáním. Může k němu dojít rovněž za pomoci odborníků, kterým nabyvatel poskytne věc k přezkoumání jejích vlastností.

Dalším důsledkem zjištění vady díla v rámci smlouvy o dílo dle obchodního zákoníku, je počátek běhu lhůty objednatele pro oznámení vady díla zhotoviteli. O počátku běhu této lhůty blíže pojednáme v další části této práce týkající se vytknutí vad díla.

4.4.3. Vytknutí vady

Vytknutí vady je jednostranný právní úkon objednatele, který je adresován zhotoviteli. Tento úkon bývá nazýván rovněž jako notifikace či oznámení vady, případně reklamace vady. Občanský ani obchodní zákoník nepředepisují žádnou formu tohoto úkonu, ale vzhledem k tomu, že se včasným učiněním resp. s neučiněním tohoto právního úkonu jsou z hlediska odpovědnosti za vady spojeny významné právní následky, je nanejvýš vhodné tento úkon učinit v písemné formě. Účinky tohoto právního úkonu nastávají i tehdy, pokud jsou učiněny nejen vůči zhotoviteli přímo, ale i vůči některému z jeho zaměstnanců, jehož právní úkony je možné považovat za úkony zhotovitele (srov. § 20 odst. 2 občanského zákoníku).

Obsahem tohoto úkonu musí být dostatečně určitě označená vada. V řadě případů nebude objednatel schopen přesně označit vadu věci, postačí však, pokud popíše, jakým způsobem se vada projevuje. Pokud jde o další náležitosti obsahu vytknutí vady, občanský zákoník nevyžaduje, aby objednatel již při vytknutí vady určil některé z práv, která mu z titulu odpovědnosti za vady vzniknou. Jsme toho názoru, že určení takových práv není nezbytnou obsahovou náležitostí vytknutí vady. Objednatel v okamžiku, kdy vytýká vadu, u níž je schopen posoudit pouze její projev, nemůže být schopen posoudit, zda se jedná o vadu odstranitelnou nebo neodstranitelnou a rovněž nemusí být schopen posoudit, zda taková vada bude bránit užívání věci či nikoliv. Je tedy zřejmé, že nemůže být ani schopen posoudit, jaká práva z odpovědnosti za vady mu budou náležet. Požadavek, který zazněl v judikatuře, že vytknutí vady musí vedle popsání vad obsahovat již i oznámení určitého konkrétního práva, kterého se objednatel dovolává, považujeme z tohoto důvodu za nesprávný a odporující současné platné právní úpravě.

Na rozdíl od občanského zákoníku obchodní zákoník obsahuje úpravu týkající se volby práv objednatele jemu vzniklých z odpovědnosti za vady. U smlouvy o dílo se konkrétně jedná o ustanovení § 564 obchodního zákoníku, které stanoví přiměřenou použitelnost ustanovení § 436 obchodního zákoníku. Z tohoto ustanovení pak výslovně vyplývá, že volba práv z odpovědnosti za vady náleží objednateli pouze v případě, že ji oznámí zhotoviteli ve včas zasláném oznámení vad nebo bez zbytečného odkladu po tomto oznámení. Ani obchodní zákoník tedy nestanoví, že by volba práv z odpovědnosti za vady byla podstatnou náležitostí oznámení vad, zakládá však lhůtu bez zbytečného odkladu pro včasné

učinění této volby. Pokud objednatel tuto lhůtu zmešká, omezí se tím jeho právo volby a i jeho nároky z vad, a nadále bude mít nároky z vad díla jako při nepodstatném porušení smlouvy. Je zřejmé, že tato úprava nalezne své uplatnění pouze v případech, kdy vadou je smlouva porušena podstatným způsobem.

Občanský i obchodní zákoník v ustanoveních vztahujících se k odpovědnosti za vady upravují lhůty pro vytknutí vady objednatelem. V těchto úpravách existují dva podstatné rozdíly. Oba kodexy obsahují lhůty k vytknutí vad, jejichž počátek závisí na prohlídce díla, resp. možnosti objednatele takovou prohlídku učinit, a to lhůtu bez zbytečného odkladu. S marným uplynutím této lhůty v režimu občanskoprávní odpovědnosti nenastávají žádné negativní důsledky pro objednatele. Naproti tomu marné uplynutí této lhůty v režimu obchodního zákoníku přináší omezení nároku z odpovědnosti za vady objednatele obdobné promlčení jeho práva.

Oba kodexy dále v režimu zákonné odpovědnosti stanoví další lhůtu k vytknutí vady, kterou lze nazvat lhůtou maximální. V občanském zákoníku je tato lhůta šestiměsíční, v obchodním zákoníku pro smlouvy o dílo činí tato lhůta dva roky a u staveb pět let. Pokud objednatel zmešká tuto maximální lhůtu, nastává v režimu občanskoprávní odpovědnosti zánik práv z odpovědnosti za vady, k němuž soud přihlíží z úřední povinnosti a plnění z takových práv představuje bezdůvodné obohacení. Zmeškání této maximální lhůty v režimu obchodního zákoníku má stejné důsledky jako zmeškání lhůty bez zbytečného odkladu, tedy omezení práv z odpovědnosti za vady, spočívající v tom, že objednateli nebudou taková práva soudně přiznána, pokud zhotovitel zmeškání lhůty u soudu namítne. Bez takové námítky soud ke zmeškání lhůty

nepřihlíží. Plnění na základě takto omezeného práva nepředstavuje bezdůvodné obohacení. Blíže o lhůtách pro vytknutí vady pojednáme zvláště pro občanskoprávní a obchodněprávní vztahy.

4.4.3.1. Úprava v občanskoprávních vztazích

V rámci občanskoprávních vztahů zákon odchylně upravuje lhůtu pro vytknutí vady v režimu zákonné odpovědnosti za vady a v režimu záruční odpovědnosti za vady. V případě zákonné odpovědnosti za vady je lhůta upravena v ustanovení § 504 občanského zákoníku. Počátek běhu této lhůty je stanoven okamžikem, kdy nabyvatel měl možnost věc prohlédnout. Jedná se o možnost věc prohlédnout, nikoliv o okamžik, kdy nabyvatel věc skutečně prohlédl. Lhůta k vytknutí vady při zákonné odpovědnosti za vady činí šest měsíců, pokud zákon nestanoví jinak. Tato lhůta se použije pouze pro odpovědnost za vady, která se řídí touto obecnou úpravou. U zvláštních odpovědností za vady zákon obsahuje odchylnou úpravu. Šestiměsíční lhůta k vytknutí vady je lhůta propadná. Po jejím marném uplynutí tak dochází k prekluzi práva a nabyvatel se nemůže úspěšně domáhat práv z odpovědnosti za vady. Současně tato lhůta je lhůtou hmotněprávní. To znamená, že úkon obsahující vytknutí vady, musí zciziteli v rámci této lhůty dojít (srov. § 43a odst. 2 občanského zákoníku). Za splnění této lhůty judikatura rovněž považuje případ, kdy je zciziteli, jako žalovanému, doručen soudem či nabyvatelem, jako žalobcem, návrh na zahájení řízení obsahující vytknutí vad. Z tohoto rozhodnutí je tedy patrné, že vytknutí vad nemusí předcházet uplatnění žaloby, kterou se nabyvatel domáhá

svých práv z odpovědnosti za vady. Uplatnění žaloby u soudu však nemá žádný vliv na běh této šestiměsíční lhůty. Ustanovení § 504 občanského zákoníku obsahuje ještě vymezení jedné lhůty, a sice stanoví nabyvateli povinnost vytknout vady bez zbytečného odkladu poté, kdy měl možnost věc prohlédnout. Tato lhůta je však lhůtou pořádkovou a její zmeškání nemá pro nabyvatele z hlediska odpovědnosti za vady žádné negativní důsledky.

Lhůta pro vytknutí vady u záruční odpovědnosti za vady je upravena v ustanovení § 505 občanského zákoníku. Vady v případě záruční odpovědnosti je třeba vytknout nejpozději do uplynutí stanovené záruční doby. Pokud vady nejsou v této lhůtě vytknuty, odpovědnost za vady prekluduje. Pro obsah a povahu lhůty k vytknutí vad platí totéž, co bylo uvedeno u vytknutí vad v případě zákonné odpovědnosti za vady.

V rámci jednotlivých úprav smlouvy o dílo v občanském zákoníku je stanoveno stejné pravidlo. Vady musí být vytknuty u zhotovitele v záruční době, jinak zaniknou (§ 649 odst. 1 a 655 odst. 2 občanského zákoníku). O počátku běhu záruční doby a jejím stavění jsme již pojednali v části týkající se období rozhodného pro vznik vady.

O vadách právních bude pojednáno v této práci dále.

4.4.3.2. Úprava v obchodněprávních vztazích

Vzhledem k tomu, že obchodní zákoník neobsahuje žádnou obecnou úpravu odpovědnosti za vady, pojednáme pouze o odpovědnosti za vady u smlouvy o dílo. Podobně jako u

občanského zákoníku, je nezbytné rozlišovat u vytknutí vad, zda se jedná o zákonnou nebo záruční odpovědnost za vady.

Obchodní zákoník upravuje problematiku vytknutí vady v ustanovení § 562 v souvislosti s prohlídkou díla. Prohlídka díla je objednateli uložena ustanovením § 562 odst. 1 obchodního zákoníku, přičemž dle tohoto ustanovení je objednatel povinen dílo prohlédnout nebo zařídit jeho prohlídku podle možnosti co nejdříve po předání předmětu díla. S nesplněním této povinnosti zákon nespojuje přímo nějaké negativní následky pro objednatele, její nesplnění však může být příčinou, že objednatel se následně nedomůže svých práv z odpovědnosti za vady soudní cestou. To může nastat zejména v případě, kdy se na předmětu díla vyskytují zjevné vady.

Samotné lhůty pro vytknutí vad jsou upraveny v ustanovení § 562 odst. 2 obchodního zákoníku. Tyto lhůty jsou pro práva objednatele z odpovědnosti za vady velmi významné. Následkem marného uplynutí těchto lhůt se objednatel nebude moci domáhat práv z odpovědnosti za vady u soudu, a pokud tak učiní, soud k námitce zhotovitele objednateli práva z odpovědnosti za vady nepřizná. Marné uplynutí těchto lhůt má tedy stejné důsledky jako promlčení práva. Je třeba zdůraznit, že tento následek významným způsobem odlišuje koncepci zákonné odpovědnosti za vady v rámci občanského zákoníku a v rámci obchodního zákoníku. V úpravě občanského zákoníku dochází k zániku práv z odpovědnosti za vady.

Konstrukce odstavce druhého ustanovení § 562 obchodního zákoníku odlišuje lhůty k vytknutí vad zjevných a skrytých. Ačkoliv toto rozlišení není výslovně na tomto místě upraveno,

vyplývá ze skutečností, které jsou nezbytné pro začátek běhu lhůty k vytknutí vady.

První z těchto lhůt upravená v ustanovení § 562 odst. 2 pod písmenem a) je vázána na zjištění vad objednatelem a jde o lhůtu bez zbytečného odkladu. Tato lhůta je lhůtou obecnou a lze ji využít jak pro vady zjevné, tak pro vady skryté. Dle písmene b) tohoto ustanovení je objednatel povinen oznámit vady díla bez zbytečného odkladu poté, kdy je měl zjistit při vynaložení odborné péče při prohlídce díla. Toto ustanovení svým obsahem omezuje běh lhůty uvedené první v pořadí, přičemž toto omezení se týká vad zjevných. Pouze tyto vady je totiž objednatel obvykle schopen odhalit při prohlídce díla. Současně toto vymezení lhůty může objednatele nepřímo sankcionovat za porušení jeho povinnosti prohlédnout dílo, neboť není vázáno na uskutečnění prohlídky, nýbrž na pouhou možnost takovou prohlídku uskutečnit. Pokud totiž objednatel prohlídku díla neprovedl, ačkoliv tuto možnost měl, a vady, které by byly zjistitelné při prohlídce díla, zjistil až následně, nemůže se dovolávat lhůty uvedené pod písmenem a).

Pokud jde o skryté vady, je lhůta pro jejich vytknutí založena na jiném principu. Zákon pod písmenem c) upravuje maximální lhůty, ve kterých objednatel může u zhotovitele vytknout vady a současně ukládá objednateli, aby vynaložil potřebnou péči na jejich zjištění. Maximální lhůty jsou stanoveny odlišně pro stavby a pro zbývající předměty díla. U staveb činí tato lhůta pět let od předání předmětu díla a u děl ostatních dva roky od předání předmětu díla. Z textu zákonného ustanovení není zcela zřejmé, zda stavbou je zde míněna pouze stavba samotná, či i další dodávky, které zhotovitel v souvislosti s dodáním stavby objednateli poskytoval (např. zhotovení dokumentace ke stavbě). S ohledem na povahu této úpravy se

shodujeme s názorem, že tato delší lhůta se vztahuje na všechny dodávky, které jsou učiněny na základě smlouvy o dílo, jejímž předmětem je stavba.³⁶ Požadavek odborné péče v kombinaci s určením, že při jeho vynaložení mohly být zjištěny vady až později, představuje právě uvedené rozlišení, kterým zákon odděluje vady zjevné od skrytých. Zjevné vady lze zjistit při vynaložení téže péče již při prohlídce, zatímco vady skryté až později.

Důsledek marného uplynutí těchto vad je upraven v ustanovení § 562 odst. 3 obchodního zákoníku, který odkazuje na obdobné použití ustanovení § 428 odst. 2 a 3. Odstavec druhý tohoto ustanovení výslovně uvádí, že zhotovitel musí zmeškání lhůty k vytknutí vady v soudním řízení namítnout, jinak k němu soud přihlížet nebude. Odstavec třetí potom doplňuje, že pokud vady jsou důsledkem skutečností, o kterých prodávající věděl nebo musel vědět v době předání díla, nenastávají účinky spojené s marným uplynutím lhůty objednatele k vytknutí vad díla. To je jediný případ, kdy oprávněná námitka zhotovitele o zmeškání lhůty nebude bránit přiznání nároků z vad díla v soudním řízení. Tuto skutečnost bude muset objednatel prokázat. Obvykle se bude jednat o takové vady, na které pamatuje ustanovení § 560 odst. 3 obchodního zákoníku, tedy na vady, které byly způsobeny porušením povinnosti zhotovitele, neboť o takových vadách zhotovitel obvykle v době předání díla musel vědět. V judikatuře nalezneme případ, z něžž vyplývá, že pokud zhotovitel provedl stavební práce na základě dokumentace, která mu byla předána objednatelem, a která obsahovala rozměrové nesrovnalosti, přičemž zhotovitel tyto nesrovnalosti s objednatelem nevyjasnil a provedl v důsledku těchto nesrovnalostí stavební práce odchylně od

³⁶ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M., a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 11. vydání. Praha : C.H.Beck, 2006, str. 1272

dokumentace, musel o takových vadách vědět a nemůže se tedy objednateli ubránit námitkou zmeškání lhůty k vytknutí takových vad.³⁷ Rovněž tak pokud zhotovitel použil při provádění díla materiál jiných vlastností, než jaký byl stanoven smlouvou, učinil tak vědomě a nemůže uplatňovat námitku, že objednatel neoznámil vady včas.³⁸

Lhůty pro vytknutí vady u záruční odpovědnosti v režimu obchodního zákoníku jsou stanoveny totožně jako u zákonné odpovědnosti. Výjimkou je maximální lhůta uvedená v ustanovení § 562 odst. 2 písm. c) obchodního zákoníku, která je v případě záruční odpovědnosti nahrazena trváním záruční doby.

S ohledem na možnou konkurenci zákonné a záruční odpovědnosti za vady je třeba zdůraznit, že záruční odpovědnost se bude vztahovat pouze na vady, jež vznikly v záruční době, a není žádného důvodu, pro který by se na tyto vady měla vztahovat zákonná odpovědnost (např. § 560 odst. 3 obchodního zákoníku). Pokud tedy nedojde k odchylné dohodě mezi objednatelem a zhotovitelem, nebude mít kratší záruční doba vliv na maximální lhůty pro vytknutí vad, za něž zhotovitel odpovídá v rámci zákonné odpovědnosti stanovené v ustanovení § 562 odst. 2 písm. c) obchodního zákoníku. Za vady, za které odpovídá zhotovitel na základě zákonné odpovědnosti a současně je zahrnuje i jím převzatá záruka, odpovídá dle pravidel zákonné odpovědnosti, a bez odchylné dohody ve smlouvě nemůže tato práva jednostranně převzatou zárukou omezit nebo vyloučit.

³⁷ rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 7. 1997, sp. zn. III Odon 20/96

³⁸ rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 3. 2007, sp. zn. 32 Odo 1387/2005

V případě existence právních vad na díle je pro lhůtu a důsledky včasného oznámení vady rozhodující ustanovení § 435 obchodního zákoníku. Toto ustanovení je na základě ustanovení § 559 obchodního zákoníku přiměřeně použitelné i pro smlouvy o dílo. V případě, že vůči objednateli je vzneseno právo třetí osobou, jehož existence zakládá právní vadu díla, je objednatel povinen toto uplatnění práva spolu s uvedením povahy takového práva oznámit zhotoviteli bez zbytečného odkladu od okamžiku, kdy se o něm dověděl. Pokud tuto povinnost poruší, nemohou mu být přiznána práva z odpovědnosti za vady v soudním řízení, jestliže zhotovitel nesplnění této povinnosti objednatele v soudním řízení namítne. Důsledky zmeškání uvedené lhůty k oznámení právní vady zhotoviteli jsou tedy totožné, jako v případě zmeškání lhůty pro oznámení vad faktických.

4.5. Příčinná souvislost mezi vadným plněním a výskytem vady

Jedná se o poslední podmínku, jejíž naplnění je nezbytné pro vznik odpovědnosti za vady. Tato podmínka vylučuje odpovědnost za vady zcizitele v případech, kdy vada předmětu plnění vznikla z jiných příčin, než v důsledku vadného plnění poskytnutého zcizitelem. Odpovědnost za vady by tedy nevznikla, pokud by vada předmětu plnění vznikla v důsledku zásahu nabyvatele.

Příčinná souvislost (kauzální nexus) je vztah mezi vadným plněním a výskytem vady. Mezi vadným plněním a výskytem

vady musí existovat vztah příčiny a následku. Tento vztah musí být v případech odpovědnosti za vady prokázán. V řadě případů nebude prokázání příčinné souvislosti představovat závažnější problém. V určitých případech, které budou především předmětem znaleckého posouzení, může být prokázání tohoto vztahu obtížnou otázkou. Prokázání příčinné souvislosti stíhá vždy nabyvatele.

5. Výluky z odpovědnosti za vady

Úprava odpovědnosti za vady v občanském i obchodním zákoníku obsahuje určité případy, kdy za vady díla zcizitel neodpovídá. V této kapitole pojednáme o těchto případech.

5.1. Zjevné vady

Odpovědnost zhotovitele za vady díla v režimu občanského zákoníku je vyloučena, vážnou-li na díle vady zjevné. O vymezení vad zjevných a skrytých v režimu občanského zákoníku bylo již pojednáno v jiné kapitole této práce. Vyloučení odpovědnosti u těchto vad vyplývá z ustanovení § 500 odst. 1 občanského zákoníku, které je součástí obecné úpravy odpovědnosti za vady.

Občanský zákoník vychází z předpokladu obvyklé péče, kterou by měl nabyvatel věnovat předmětu plnění. Rubem této povinnosti je skutečnost, že zcizitel neodpovídá za vady zjevné, tedy za vady, které nabyvatel měl při prohlídce zjistit.

Odpovědnost za vady zjevné však není vyloučena v případě, že zcizitel výslovně nabyvatele ujistil, že věc je bez jakýchkoliv vad. V takovém případě zcizitel odpovídá i za vady zjevné bez omezení. V případech, kdy předmětem smlouvy je zhotovení věci, je velmi časté, že součástí smlouvy o dílo bude ujednání, že zhotovená věc bude prosta jakýchkoliv vad. Takové ujednání tedy vyloučí důsledek zjevných vad, jež je uveden v této kapitole. V takovém případě potom zhotovitel odpovídá i za zjevné vady stejným způsobem, jako za vady skryté.

Úprava obchodního zákoníku je oproti úpravě občanského zákoníku v otázce zjevných vad odlišná. Jak jsme již výše uvedli, není v těchto úpravách ani shodné vymezení zjevných vad. Obchodní zákoník nevylučuje odpovědnost za vady zjevné. V případě výskytu takových vad však obchodní zákoník stanoví odlišný počátek běhu lhůty k jejich vytknutí zhotoviteli oproti vadám skrytým.

5.2. Vady zjistitelné z evidence nemovitostí

O těchto vadách bylo pojednáno již v jiné části této práce. Tyto vady jsou součástí vad zjevných a mohou se týkat pouze nemovitostí.

Pro právní úpravu týkající se vad zjistitelných z evidence nemovitostí platí totéž, co bylo řečeno výše u vad zjevných.

Ustanovení § 500 odst. 2 občanského zákoníku dále stanoví, že za dluhy váznoucí na věci je odpovědný zcizitel. Občanský zákoník nikde nestanoví, co jsou dluhy váznoucí na věci. Je

zřejmé, že zcizitel odpovídá i za dluhy, které jsou zjistitelné z příslušné evidence nemovitostí. Dluhy váznoucí na věci budou takové peněžní dluhy, ke kterým byl zcizitel povinován v souvislosti s předmětnou věcí. Může se jednat o dávky vyplývající z některých věcných břemen, daní a poplatků a podobně. Touto úpravou však nejsou dotčeny věcněprávní účinky zástavního práva, jež umožňují zástavnímu věřiteli se uspokojit ze zástavy, i když byla zástavcem zcizena.

5.3. Exkurz k věcem určeným úhrnem

Ačkoliv nelze očekávat, že by předmětem smlouvy o dílo mohly být věci určené úhrnem, jsme toho názoru, že je vhodné se o nich v této práci zmínit. Představují další případ, kdy je vyloučena odpovědnost zcizitele za vady. Přenechá-li zcizitel věci jak stojí a leží, nazývá se takové vymezení předmětu převodu vymezení úhrnem. Občanský zákoník toto omezení odpovědnosti za vady upravuje v ustanovení § 501. Předmět smlouvy je vymezen nikoliv údaji o jednotlivých konkrétních věcech, nýbrž za použití jiných údajů, například uvedením místa, kde se věci nacházejí, případně mohou být určeny jako soubor vybavení určitého prostoru (např. dílny atd.). Věci jsou tedy rozlišeny bez ohledu na určení druhu, počtu, váhy, míry a jakosti. Důvodem vyloučení odpovědnosti za vady je skutečnost, že takto vymezené věci nebudou představovat jakostní plnění a jsou obvykle prodávány za sníženou cenu.

Pokud by však věci byly určeny individuálně, či by se jednalo o přesné množství věcí určených druhově, potom by nešlo o koupi věcí určených úhrnem. Dle našeho názoru nestačí tedy pouhá formulace ve smlouvě, že věci se přenechávají „jak stojí

a leží“, aniž by určení těchto věcí odpovídalo úhrnnému vymezení. Nelze tedy tímto způsobem obcházet odpovědnost za vady u věcí individuálně určených. Obdobně již o této otázce rozhodoval Nejvyšší soud ČR, z jehož odůvodnění citujeme: „Citované ustanovení (§ 501 občanského zákoníku) představuje zvláštní úpravu smluvní odpovědnosti za vady k věcem, které jsou ve smlouvě vymezeny úhrnně, tedy bez rozlišení věcí určených individuálně či druhově a bez ohledu na jejich jakost, množství, váhu, apod. Protože v dané smlouvě o smlouvě budoucí byl předmět budoucí koupě a prodeje stanoven výslovným uvedením dvou individuálně určených nemovitostí - domu a pozemku, je dopad ustanovení § 501 občanského zákoníku na odpovědnost za vady vyloučen.“³⁹

I v případě, kdy je věc určena úhrnem, zcizitel odpovídá v rámci odpovědnosti za vady této věci, jestliže věc nemá vlastnost, o níž zcizitel prohlásil, že ji má, případně vlastnost, kterou si nabyvatel výslovně vymínil.

5.4. Materiál dodaný objednatelem a pokyny objednatele

U smluv o dílo je, jak v občanském, tak i v obchodním zákoníku, obsažena úprava situace, kdy objednatel pro zhotovení díla dodá určité věci nebo zhotoviteli udělí určité pokyny. Objednatel tak určitým způsobem zasahuje do provádění díla. Jedná se o výjimku ze samostatného provádění díla zhotovitelem. Z tohoto důvodu je v takových případech i limitována odpovědnost zhotovitele za vady, jež vzniknou v souvislosti s věcmi či materiálem dodaným objednatelem, a

³⁹ rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 12. 2000, sp. zn. 25 Cdo 1741/98

za vady, které vzniknou v důsledku pokynů objednatelem udělených zhotoviteli týkajících se provádění díla.

V rámci obecné smlouvy o dílo upravené občanským zákoníkem nalezneme úpravu této otázky v ustanovení § 637 občanského zákoníku, které stanoví, že má-li objednatelem dodaný materiál nedostatky, které brání řádnému vyhotovení díla, zhotovitel je povinen na to objednatele bez zbytečného odkladu upozornit. Stejnou povinnost má zhotovitel i tehdy, žádá-li objednatel, aby dílo bylo provedeno podle pokynů, které jsou nevhodné. Trvá-li objednatel přes upozornění zhotovitele na objednavce, zhotovitel může od smlouvy odstoupit. V souvislosti s touto úpravou však zákonodárce nedává u obecných ustanovení o smlouvě o dílo odpověď na otázku, zda v případě, že zhotovitel splní svou povinnost včas upozornit objednatele na nevhodnost dodaného materiálu či pokynů objednatele, a od smlouvy neodstoupí a bude nadále pokračovat v provádění díla, bude odpovídat za vady díla vzniklé v důsledku nevhodného materiálu dodaného objednatelem či pokynů objednatele.

Jak jsme již na jiném místě této práce vyložili, předmětem díla je buď věc, nebo jiný hmatatelný výsledek činnosti zhotovitele. V případě, že předmětem díla je věc, budou se na takovou smlouvu vztahovat ustanovení zvláštních typů smlouvy o dílo, která obsahují speciální úpravu, jež přináší odpověď na tuto otázku. V případě smlouvy o dílo, kdy dílem je zhotovení věci na zakázku, jedná se o ustanovení § 645 odst. 2 občanského zákoníku, které stanoví, že zhotovitel odpovídá za vady provedené práce, jejichž příčinou je vadnost materiálu dodaného objednatelem či nevhodnost jeho pokynů, jestliže objednatel na vadnost materiálu či nevhodnost jeho pokynů neupozornil. U smlouvy o dílo, kdy dílem je oprava nebo

úprava věci, řeší tuto situaci ustanovení § 653 odst. 2 občanského zákoníku, které stanoví, že zhotovitel odpovídá také za vady, jejichž příčinou je vadnost věci, která má být opravena nebo upravena, či nevhodnost pokynů objednatele, jestliže ho na vadnost věcí či nevhodnost pokynů neupozornil.

Ustanovení § 637 občanského zákoníku v sobě obsahuje dvě hypotézy. První z nich se týká nevhodného materiálu dodaného objednatelem. Druhá se týká nevhodných pokynů objednatele. V případě hypotézy první je situace jednodušší, neboť si jen velmi těžko lze představit takové dílo, při jehož zhotovování by objednatel měl obstarat materiál, a současně by smlouvu o dílo s takovým předmětem nebylo možno podřadit pod smlouvu o zhotovení věci na zakázku či smlouvu o opravě a úpravě věci. Naproti tomu si lze představit smlouvu o dílo, jejímž předmětem nebude věc, ale jiný hmotně zachytitelný výsledek činnosti zhotovitele, přičemž při zhotovení tohoto díla bude objednatel žádat, aby dílo bylo provedeno podle jeho pokynů, jež jsou nevhodné. Gramatickým i systematickým výkladem lze dojít k závěru, že v takovém případě, pokud zhotovitel včas upozorní objednatele na nevhodnost těchto pokynů a objednatel bude přes toto upozornění na objednávce trvat a zhotovitel od smlouvy neodstoupí, bude zhotovitel odpovídat za vady díla vzniklé v důsledku nevhodných pokynů objednatele. Obecná úprava smlouvy o dílo neobsahuje ustanovení, které by v takovém případě zbavilo zhotovitele odpovědnosti za takové vady díla. Současně však se na takové dílo nebudou vztahovat ustanovení o zvláštních typech smlouvy o dílo obsahující takové ustanovení. Jsme však toho názoru, že i v tomto případě za pomoci logického výkladu bude nutné dojít k závěru, že zhotovitel v takovém případě nebude za tyto vady odpovídat. Opačný závěr by byl neudržitelný. Není

důvodu, proč by zhotovitel díla, jehož předmětem je věc, by měl být favorizován před zhotovitelem díla, jehož předmětem je jiný hmotně zachytitelný výsledek jeho činnosti.

Pokud zobecníme závěry zde učiněné, lze vztáhnout na všechny smlouvy o dílo pravidlo, že pokud zhotovitel včas objednatele na nevhodnost materiálu či pokynů upozorní a trvá-li objednatel na objednávce a zhotovitel nevyužije svého práva od smlouvy odstoupit, potom neodpovídá za vady vzniklé na díle v důsledku nevhodnosti materiálu či pokynů objednatele.

Považujeme však za vhodné, aby *de lege ferenda* bylo toto pravidlo zakotveno již u obecné úpravy smlouvy o dílo. Lze tedy jen uvítat ustanovení § 2321 odst. 4 návrhu nového občanského zákoníku, které obdobnou úpravu obsahuje.

Obchodní zákoník, jehož úprava smlouvy o dílo, na rozdíl od úpravy občanského zákoníku, je jednotná, řeší takový případ v ustanovení § 561 obchodního zákoníku. Dle tohoto ustanovení zhotovitel neodpovídá za vady díla, jestliže tyto vady byly způsobeny použitím věcí předaných mu ke zpracování objednatelem v případě, že zhotovitel ani při vynaložení odborné péče nevhodnost těchto věcí nemohl zjistit nebo na ně objednatele upozornil, a objednatel na jejich použití trval. Zhotovitel rovněž neodpovídá za vady způsobené dodržáním nevhodných pokynů daných mu objednatelem, jestliže zhotovitel na nevhodnost těchto pokynů upozornil a objednatel na jejich dodržení trval nebo jestliže zhotovitel tuto nevhodnost nemohl zjistit. Toto ustanovení úzce souvisí s ustanovením § 551 obchodního zákoníku, které obsahuje informační povinnost zhotovitele týkající se nevhodné povahy věcí převzatých od objednatele nebo nevhodných pokynů

k provedení díla. Odstavec třetí tohoto ustanovení výslovně uvádí, že zhotovitel, který nesplnil svou informační povinnost dle odstavce prvního tohoto ustanovení, odpovídá za vady způsobené použitím nevhodných věcí předaných objednatelem nebo pokynů daných mu objednatelem.

Pokud z hlediska odpovědnosti zhotovitele za vady zkombinujeme tato dvě ustanovení, vyplyne nám, že pro vznik odpovědnosti zhotovitele za vady způsobené nevhodnými věcmi nebo nevhodnými pokyny je zapotřebí splnění dvou podmínek. První z nich je, že tato nevhodnost mohla být při vynaložení odborné péče zhotovitele zjištěna. Druhá z podmínek je, že zhotovitel nesplnil po zjištění takové nevhodnosti svou informační povinnost vůči objednateli dle ustanovení § 551 odst. 1 obchodního zákoníku.

Porovnáme-li úpravu v občanském zákoníku a v obchodním zákoníku, zjistíme, že přes zdánlivě totožné řešení této otázky, obsahují obě úpravy vzájemné rozdíly. Prvním podstatným z nich je skutečnost, že v občanskoprávní úpravě není, na rozdíl od úpravy obchodního zákoníku, zhotovitel zbaven v případě nevhodných věcí nebo pokynů odpovědnosti, pokud jejich nevhodnost nemohl ani při vynaložení odborné péče zjistit. Občanský zákoník v případě, že objednatel trvá na pokračování v provádění díla s pomocí nevhodných věcí či pokynů, na které byl upozorněn, zakládá právo zhotovitele odstoupit od smlouvy. Obchodní zákoník takovou výslovnou úpravu postrádá. Lze si však představit, že v takovém případě by mohlo dojít k naplnění podmínek uvedených v ustanovení § 552 obchodního zákoníku a s tím spojenou i následnou možností zhotovitele od smlouvy odstoupit. Pouze pro úplnost uvádíme, že ani nevhodná věc předaná objednatelem ani nevhodný pokyn, na němž objednatel trval, nemůže zhotovitele

zprostit odpovědnosti za vady, pokud by pokračováním v díle porušoval právní předpisy vztahující se na dané dílo (např. předpisy v oblasti bezpečnosti práce či předpisy upravující technické požadavky kladené na výrobky).

5.5. Vyloučení odpovědnosti za vady ze záruky za jakost

V rámci úpravy záruky za jakost v obchodním zákoníku je upraven další případ, kdy zhotovitel nebude odpovídat za vady. Tuto úpravu nalezneme v ustanovení § 431 obchodního zákoníku, jež je rovněž přiměřeně použitelná pro smlouvu o dílo.

Z tohoto ustanovení vyplývá, že záruka za jakost nepokrývá všechny vady, neboť nedopadá na vady, které vznikly po přechodu nebezpečí škody na věci na objednatele vnějšími událostmi a nezpůsobil je ani zhotovitel, ani osoby, s jejichž pomocí plnil svůj závazek.

5.6. Vyloučení odpovědnosti u právních vad díla dle obchodního zákoníku

Tento případ, kdy odpovědnost zhotovitele za právní vady nevzniká, je upraven v rámci ustanovení § 434 obchodního zákoníku. Toto ustanovení je na základě ustanovení § 559 obchodního zákoníku přiměřeně použitelné i pro smlouvu o dílo. Odpovědnost zhotovitele je vyloučena ve dvou případech, které jsou upraveny v uvedeném ustanovení. Prvním z nich je

situace, kdy objednatel o právu třetí osoby věděl v době uzavření smlouvy. Tato vědomost objednatele o právu třetí osoby musí být zjištěna, nestačí tedy pouze případ, že o takovém právu zhotovitel vědět mohl.⁴⁰ Druhým případem je situace, kdy zhotovitel byl povinen při plnění svých povinností postupovat podle podkladů, které mu předložil objednatel. Je to důsledek odpovědnosti objednatele za podklady, které předložil zhotoviteli, v jejímž rámci byla jeho povinnost ověřit si právní stav těchto podkladů.

6. Subjekty práv a povinností vyplývajících z odpovědnosti za vady

Práva a povinnosti vyplývající z odpovědnosti za vady jsou vždy realizována v rámci existujícího a platného závazku. Je tedy zřejmé, že subjekty takových práv a povinností jsou účastníci původního závazkového vztahu, který se v důsledku vadného plnění změnil podle práv vzniklých z odpovědnosti za vady.

V souvislosti s otázkou subjektů, jež se účastní vztahů z odpovědnosti za vady, je třeba řešit i otázku změn těchto subjektů, tedy změn na straně objednatele a zhotovitele.

Tyto změny mohou nastat v důsledku smrti fyzické osoby či zániku právnické osoby.

V případě smrti či zániku na straně objednatele dochází k přechodu majetkových práv vzniklých z odpovědnosti za vady na právní nástupce. Právní nástupce, který vstupuje do práv a povinností zůstavitele vyplývajících z původního závazkového

⁴⁰ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M., a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 11. vydání. Praha : C.H.Beck, 2006, str. 1162

vztahu a stane se tak vlastníkem věci nebo jiného výsledku činnosti zhotovitele, může uplatňovat práva z odpovědnosti za vady.

Objednatel je oprávněn s věcí, kterou nabyt v rámci původního závazkového vztahu disponovat a může ji tedy převést na další osobu. V takovém případě je třeba vyřešit, zda společně s převodem této věci dojde i k převodu práv z odpovědnosti za vady, zejména záruky. Řešení této otázky spočívá v tom, zda záruka a další práva z odpovědnosti za vady lpí na věci a následují její právní osud, či zda zůstávají mezi stranami původní smlouvy. Soudní praxe při řešení této otázky dala přednost názoru, že osoby účastníků právního vztahu z odpovědnosti za vady jsou stejné jako osoby účastníků smlouvy původní, a z tohoto důvodu se nemůže domáhat práv z odpovědnosti za vady nikdo jiný, než ta osoba, jež uzavřela původní smlouvu. Není přitom rozhodné, zda osoba uplatňující práva z odpovědnosti za vady je vlastníkem vadné věci či nikoliv⁴¹. Dojde-li tedy k následnému převodu, nevstupuje následný nabyvatel do nějakého přímého vztahu k původnímu zhotoviteli, ale případných práv z odpovědnosti za vady se následný nabyvatel bude muset domáhat na původním objednateli, kterému nic nebrání (pokud již nedošlo k zániku práv z odpovědnosti za vady), aby se domáhal práv z odpovědnosti za vady na původním zciziteli.

Druhý případ, který je nutné v této souvislosti řešit, je situace, kdy dojde ke smrti zhotovitele. Občanský zákoník obsahuje zvláštní ustanovení o důsledcích smrti zhotovitele v ustanovení § 643. Dle tohoto ustanovení jsou důsledky smrti zhotovitele odlišné pro smlouvy, u nichž provedení díla

⁴¹ srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 1 Cz 25/84 (publikované ve Sbírce rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu č. 12/1989)

záleželo ve zvláštních osobních vlastnostech zhotovitele. V takovém případě dochází ke zrušení smlouvy smrtí zhotovitele. Pokud by ke smrti došlo v době, kdy jsou již uplatněna práva z odpovědnosti za vady, bude mít smrt zhotovitele stejný důsledek. V případě opačném, kdy provedení díla nezáleží ve zvláštních osobních vlastnostech zhotovitele, ke zrušení smlouvy nedochází.

Toto ustanovení bude s ohledem na ustanovení § 1 obchodního zákoníku plně použitelné i v oblasti obchodních smluv o dílo.

7. Práva z odpovědnosti za vady

Nabyvateli v případě, že mu je zcizitelem poskytnuto vadné plnění, vznikají práva z odpovědnosti za vady. Pro určení konkrétních práv, která nabyvateli vzniknou, je rozhodující povaha vady předmětu plnění.

7.1. Práva z odpovědnosti za vady dle občanského zákoníku

Jak již bylo výše řečeno, obsahuje úprava občanského zákoníku obecnou úpravu odpovědnosti za vady a zvláštní úpravy odpovědnosti za vady u smlouvy o zhotovení věci na zakázku a u smlouvy o opravě a úpravě věci. Tomuto systému právní úpravy rovněž odpovídá systém úpravy práv vznikajících z odpovědnosti za vady. V této části tedy nejprve pojednáme o právech vznikajících z obecné odpovědnosti za vady a dále potom o právech vznikajících v rámci zvláštních úprav smlouvy o dílo.

Obecná úprava odpovědnosti za vady se bude vztahovat na takové smlouvy o dílo, jež není možné podřadit pod smlouvu o zhotovení věci na zakázku nebo smlouvu o opravě a úpravě věci. Obecná úprava se však s ohledem na vymezení její působnosti bude vztahovat pouze na takové smlouvy, jejichž předmětem plnění je nějaká věc. Na smlouvu o dílo, u níž dílo spočívá v jiném výsledku činnosti zhotovitele, se budou na následky porušení jeho závazku provést dílo bez vad, vztahovat obecná ustanovení o porušení smluvní povinnosti. I v tomto případě bude objednatel oprávněn požadovat, aby dílo bylo provedeno v souladu s obsahem závazku zhotovitele. Jestliže zhotovitel svůj závazek řádně nesplní ani v dodatečně přiměřené lhůtě, kterou mu objednatel poskytl, může objednatel od smlouvy podle ustanovení § 517 odst. 1 občanského zákoníku odstoupit. Místo toho může požadovat přiměřenou slevu z ceny díla.⁴²

7.1.1. Práva z odpovědnosti za vady faktické

Jednotlivá práva, jež může nabyvatel vůči zciziteli uplatnit, jsou uvedena v ustanovení § 507 občanského zákoníku. Jsou jimi: právo domáhat se opravy věci, právo žádat přiměřenou slevu z ceny a právo na zrušení smlouvy.

Právu domáhat se opravy věci odpovídá povinnost zcizitele provést bezplatné, řádné a včasné odstranění vady. Odstranění vady může být provedeno opravou věci nebo doplněním toho, co chybí.

⁴² srov. Knapp, V. – Knappová, M., - Švestka, J. a kol.: Občanské právo hmotné, svazek II., ASPI Publishing, s.r.o., 3. vydání, 2002, str. 223

Právo žádat přiměřenou slevu z ceny je nejobecnější právo nabyvatele. Přiměřená sleva z ceny se stanoví vždy s přihlédnutím k povaze a rozsahu vady. Sleva představuje rozdíl mezi dohodnutou cenou věci bez vady a skutečnou hodnotou, kterou má věc dodaná s vadami. Rozhodující okamžik pro určení hodnoty věci s vadami je okamžik předání věci. Následné snížení hodnoty tedy již neovlivní výši slevy.

Právo na zrušení smlouvy může být vykonáno souhlasným prohlášením nabyvatele a zcizitele. Častějším případem však bude jednostranné zrušení smlouvy ze strany nabyvatele. Jednostranné zrušení smlouvy provádí nabyvatel prostřednictvím odstoupení od smlouvy, tedy jednostranným právním úkonem adresovaným zciziteli, který okamžikem jeho dojití zciziteli má za následek zánik smlouvy a tedy i zánik práv a povinností z této smlouvy vyplývajících, včetně práv vyplývajících z odpovědnosti za vady.

Volba jednotlivého práva v konkrétním případě závisí na nabyvateli. Ten tuto volbu oznámí zciziteli. Pokud již některé z práv, která u dané vady přicházejí v úvahu, zvolil, nesmí již jednostranně takovou volbu měnit. Pro změnu jednou provedené volby se vyžaduje souhlas zcizitele.

Jednotlivá práva nabyvatele vyplývající z odpovědnosti za vady mohou být při jednotlivých závazcích upravena zákonem nebo dohodnuta účastníky jinak. Úprava uvedená v ustanovení § 507 je úpravou obecnou, přičemž v jednotlivých případech zvláštních odpovědností za vady zákon stanoví úpravu odlišnou. Nároky uvedené v tomto ustanovení má však nabyvatel i v případech, kdy nejsou v případech zvláštních odpovědností za vady zmíněny.

Pro určení jednotlivých práv je rozhodující, zda se v konkrétním případě jedná o vadu odstranitelnou či neodstranitelnou, a dále, zda vada brání či nebrání v dohodnutém nebo řádném užívání věci. O vadách odstranitelných a neodstranitelných jsme již pojednali. Vady bránící dohodnutému nebo řádnému užívání jsou takové vady, které znemožňují nabyvateli v užívání věci takovým způsobem, jaký vyplýval ze smlouvy, nebo způsobem, který je pro užívání dané věci obvyklým. Může se jednat i o neobvyklé způsoby užívání dané věci, jestliže byly ve smlouvě vymíněny. Konkrétní posouzení otázky, zda vada brání či nebrání užívání věci, bude vždy nutné posoudit dle konkrétních okolností případů a může být i předmětem znaleckého posouzení.

Pokud má předmět plnění vadu odstranitelnou a věc lze pro ni užívat dohodnutým způsobem, nebo řádně, může nabyvatel provést volbu z těchto stanovených práv:

- právo domáhat se opravy věci
- právo žádat přiměřenou slevu z ceny.

Pokud má předmět plnění vadu odstranitelnou a věc pro tuto vadu nelze užívat dohodnutým způsobem nebo řádně, může se nabyvatel dle své volby domáhat těchto práv:

- právo domáhat se opravy věci
- právo žádat přiměřenou slevu z ceny.

Pokud má předmět plnění vadu neodstranitelnou, avšak tato vada nebrání věc užívat dohodnutým způsobem nebo řádně, může se nabyvatel domáhat tohoto práva:

- právo žádat přiměřenou slevu.

Pokud má předmět plnění neodstranitelnou vadu, pro kterou není možné předmět plnění užívat dohodnutým nebo řádným způsobem, může se nabyvatel domáhat tohoto práva:

- právo na zrušení smlouvy
- právo žádat přiměřenou slevu.

7.1.1.1. Smlouva o zhotovení věci na zakázku

Práva z odpovědnosti za vady, jež může objednatel uplatnit v případě výskytu vad u věci zhotovené na zakázku, jsou u tohoto smluvního typu upravena zvláštním ustanovením. V zásadě však práva, jež může objednatel uplatňovat vůči zhotoviteli, jsou obdobná a jejich výběr je závislý na obdobných kritériích jako u obecné odpovědnosti za vady. Práva objednatele tak závisí na tom, zda se jedná o vadu odstranitelnou či neodstranitelnou, a zda vada brání řádnému užívání věci dle objednávky jako věc bez vady, či nikoliv.

Podmínkou účinného uplatnění jakýchkoliv nároků z odpovědnosti za vady je skutečnost, že se jedná o vadu, za kterou zhotovitel odpovídá a vyskytuje se na věci zhotovené na zakázku v době uplatnění práva z odpovědnosti za vady. Povaha vady samotné potom určuje i povahu práv, která objednateli z titulu odpovědnosti za vady vznikla, a která tedy může vůči zhotoviteli uplatňovat.

V případě výskytu vady odstranitelné je objednatel oprávněn požadovat bezplatné odstranění vady. Odstranění vady, tedy oprava věci, probíhá výlučně na náklady zhotovitele. Ten není oprávněn se domáhat jakékoliv náhrady vůči objednateli, a to ani v případě, že by došlo opravou ke zhodnocení věci.

Uplatnění práva na odstranění vady nebrání okolnost, že se jedná o vadu obtížněji odstranitelnou (ať už z technického hlediska nebo z hlediska výše nákladů). Způsob odstranění vady závisí na rozhodnutí zhotovitele, přičemž ten je povinen postupovat s odbornou péčí tak, aby věc po opravě měla vlastnosti, jaké měla mít podle smlouvy nebo jaké měla obvykle mít. Není však vyloučeno, aby se objednatel domáhal odstranění vady určitým způsobem odpovídajícím povaze vady.⁴³ Je třeba zdůraznit, že za řádné odstranění vady lze považovat pouze takovou opravu věci, která vedla k odstranění vady beze zbytku, a předmět díla nebyl žádným způsobem odstraňováním vady znehodnocen. Zhotovitel je tedy povinen odstranit jakékoliv další vady, které se na věci vyskytly v důsledku či v souvislosti s odstraňováním reklamované vady.

Pro odstranění vady zákon stanoví zhotoviteli lhůtu bez zbytečného odkladu. Pokud zhotovitel neodstraní vadu v této lhůtě, bude vada považována za vadu neodstranitelnou. V tomto případě nezávisí na tom, zda je vada technicky skutečně neodstranitelná. Nejedná se tedy o vadu objektivně neodstranitelnou, ale pouze subjektivně neodstranitelnou v konkrétním závazkovém vztahu mezi objednatelem a zhotovitelem. Lhůta bez zbytečného odkladu bude posuzována vždy podle okolností konkrétního případu, s přihlédnutím k povaze zhotovené věci a náročnosti odstranění vady.

Ve vztazích mezi podnikatelem a spotřebitelem vstupuje do úpravy délky lhůty pro odstranění vady zákon o ochraně spotřebitele. Ten v ustanovení § 19 odst. 3 stanoví, že reklamace včetně odstranění vady musí být vyřízena bez zbytečného odkladu, nejpozději do 30 dnů ode dne uplatnění

⁴³ srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 10. 1988, sp. zn. Cpj 39/88

reklamace, pokud se prodávající se spotřebitelem nedohodne na delší lhůtě. Po uplynutí této lhůty má spotřebitel stejná práva, jako by se jednalo o vadu, kterou nelze odstranit. Jak vidno, rozdíl je tedy pouze v konkrétním určení délky lhůty. Důsledky marného uplynutí lhůty jsou však stejné, jako v případě marného uplynutí lhůty bez zbytečného odkladu stanovené ustanovením § 648 odst. 1 občanského zákoníku. Pro oba případy však platí, že právo objednatele na odstranění vady uplynutím lhůty bez zbytečného odkladu, lhůty stanovené zákonem o ochraně spotřebitele či jiné lhůty dohodnuté mezi objednatelem a zhotovitelem nezaniká. Objednatel se tak v případě, že nevyužije jiných práv, jež mu z odpovědnosti za vady vznikla, může i nadále opravy věci domáhat. S ohledem na obecnou úpravu práv z odpovědnosti za vady se objednatel může domáhat namísto odstranění vady slevy z ceny díla.

Nárok objednatele na odstranění vady (opravu věci) není závislý na tom, zda vada brání řádnému užívání věci. Toto kritérium je rozhodujícím pro určení práv objednatele pouze u vad neodstranitelných, a to jak objektivně neodstranitelných, tak i subjektivně neodstranitelných.

Subjektivně neodstranitelné vady jsou v případě věci zhotovené na zakázku takové vady, které sice svou technickou či jinou povahou odstranitelné jsou, avšak zákon za určitých podmínek dává objednateli obdobná práva, jako v případě objektivně neodstranitelných vad. Z ustanovení § 648 odst. 2 občanského zákoníku vyplývá, že za subjektivně neodstranitelné vady lze považovat takové vady, které se opětovně vyskytly na věci po opravě, či jde o současný výskyt většího počtu vad. O opětovný výskyt vad po opravě se bude jednat, jestliže se stejná vada, která byla již zhotovitelem nejméně dvakrát odstraňována, opětovně na věci vyskytne.

Aby byla tato podmínka splněna, musí se jednat o takovou vadu, jež má stejné projevy ve vlastnostech věci. Naproti tomu nejsou rozhodné způsoby, kterými zhotovitel tuto vadu odstraňoval. Pokud se projeví jiná vada, než která byla odstraňována, nebude se jednat o opětovný výskyt vady po opravě. Za současný výskyt většího počtu vad je považován takový případ, kdy věc v době uplatnění nároku má současně nejméně tři odstranitelné vady.⁴⁴ Za subjektivně neodstranitelné vady, jak již výše uvedeno, bude třeba považovat i případ, kdy zhotovitel neodstranil vadu včas.

Při výskytu neodstranitelných vad, ať už subjektivně neodstranitelných, tak objektivně neodstranitelných, je povaha práv, jež objednateli vznikají z odpovědnosti za vady, závislá na tom, zda se jedná o vady, jež brání řádnému užívání věci dle objednávky či nikoliv. Pokud neodstranitelná vada brání řádnému užívání, má objednatel právo na zrušení smlouvy. V opačném případě má právo na přiměřenou slevu z ceny díla. Právo na zrušení smlouvy je jednostranným právem objednatele, který jej bude realizovat odstoupením od smlouvy. Pokud jde o slevu z ceny díla, lze v plném rozsahu odkázat na pojednání o slevě z ceny díla v rámci obecné odpovědnosti za vady.

7.1.1.2. Smlouva o opravě a úpravě věci

U smluv o opravě a úpravě věci se v případě odstranitelné vady může objednatel domáhat jejího odstranění. Podmínky pro odstranění vady jsou totožné jako v případě zhotovení věci

⁴⁴ Švestka, J., Jehlička, O., Škárová, M., Spáčil, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 10. vydání. Praha C.H.Beck, 2006, str. 1144

na zakázku. Zákon nestanoví lhůtu bez zbytečného odkladu pro odstranění vady, upřednostňuje lhůtu dohodnutou. Pokud však lhůta nebude dohodnuta, je zhotovitel povinen vadu odstranit bez zbytečného odkladu. I v tomto případě nalezne své uplatnění ustanovení § 19 odst. 3 zákona o ochraně spotřebitele.

U neodstranitelné vady má objednatel právo na zrušení smlouvy. To se týká rovněž subjektivně neodstranitelné věci, jež v případě opravy a úpravy věci nastává, jestliže se vada vyskytla po jejím opravení znovu či nebyla-li vada odstraněna zhotovitelem včas. Objednatel má rovněž v případě neodstranitelné vady, namísto zrušení smlouvy, právo požadovat i přiměřené snížení ceny opravy nebo úpravy.

7.1.2. Práva z odpovědnosti za vady právní

Ustanovení § 503 občanského zákoníku upravuje postup nabyvatele v případě, kdy si na věc, kterou zcizitel přenechal nabyvateli, činí nárok třetí osoba. Takový uplatněný nárok je právní vadou věci. Nabyvatel je dle citovaného ustanovení povinen ve lhůtě bez zbytečného odkladu oznámit skutečnost, že si třetí osoby činí nárok na věc, jež nyní náleží nabyvateli, svému předchůdci (zciziteli). Pokud takto včas neučiní, bude moci zcizitel vůči nabyvateli uplatnit veškeré námitky, které by mohl uplatnit vůči třetí osobě, jež si nárokuje předmětnou věc. Marné uplynutí této lhůty nemá za následek prekluzi práv z odpovědnosti za vady nabyvatele. Jeho právní pozice vůči zciziteli je však slabší, neboť zcizitel může vůči nabyvateli použít stejné námitky, které by mohl použít proti třetí osobě. Nabyvatel tedy bude povinen strpět nepříznivé následky,

jestliže by námitky zcizitelem uplatněné vůči třetí osobě stačily k odvrácení nároku.

Běh lhůty bez zbytečného odkladu počíná běžet v okamžiku, kdy se nabyvatel o tom, že si třetí osoba činí nárok na věc, dozví. Nárok třetí osoby nemusí být vznesen u soudu. Stačí, pokud jej třetí osoba písemně či ústně uplatní (oznámí) nabyvateli.

Nabyvatel by měl ve svém oznámení zciziteli popsat vznesený nárok, identifikovat třetí osobu a vyzvat zcizitele, aby zcizitel příslušnou vadu s ohledem na okolnosti případu a povahu vady odstranil.

I v případě právních vad však musí být vada podle ustanovení § 504 občanského zákoníku vytknuta v šestiměsíční lhůtě, jinak práva z odpovědnosti za vady nabyvatele zaniknou. V této souvislosti lze zmínit rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, který vyslovil závěr, že ustanovení § 503 občanského zákoníku nenahrazuje ustanovení § 599 ani § 504 občanského zákoníku a nemění nic na stanovené prekluzivní lhůtě, v níž musí kupující vytknout vadu prodávajícímu, aby se mohl svých práv z odpovědnosti za vady domáhat u soudu⁴⁵.

Pokud zcizitel právní vady neodstraní ani v dodatečně přiměřené lhůtě, bude nabyvatel oprávněn odstoupit od smlouvy.

⁴⁵ usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 12. 2000, sp. zn. 33 Cdo 2573/99

7.2. Práva objednatele z odpovědnosti za vady dle obchodního zákoníku

Práva objednatele, obchodním zákoníkem nazývané jako nároky, jsou upraveny v ustanovení § 564 obchodního zákoníku. Toto ustanovení však neobsahuje jejich věcnou úpravu, pouze odkazuje na přiměřené použití úpravy nároků z vad zboží upravených v rámci kupní smlouvy. Konkrétně se jedná o ustanovení § 436 až 441 obchodního zákoníku.

Práva, jež mohou objednateli vzniknout z titulu odpovědnosti za vady, jsou obdobná právům, jež objednateli vznikají ze smlouvy o dílo podle občanského zákoníku. Jsou jimi: právo na odstranění vady, právo na přiměřenou slevu z ceny díla a právo na odstoupení od smlouvy.

7.2.1. Právo na odstranění vady

Obchodní zákoník u práva na odstranění vady díla rozeznává více možností, jakými může zhotovitel dospět k odstranění vady. První z těchto možností je dodání náhradního díla za dílo vadné. U smlouvy o dílo je tento postup použitelný pouze v případě, když objednatel vzhledem k povaze díla může dílo vrátit zhotoviteli. Dalším případem odstranění vady díla je dodání chybějící části díla, což může být provedeno například odstraněním nedodělků, či dodáním chybějících věcí. S ohledem na vymezení pojmu množstevní vada je třeba v této souvislosti znovu zmínit, že obchodní zákoník považuje za vadu pouze situaci, kdy bylo dodáno dílo v menším množství, než je uvedeno v průvodních dokladech. Posledním případem

odstranění vady je bezplatná oprava předmětu díla. Obchodní zákoník tak rozlišuje vady odstranitelné a vady opravitelné, přičemž vady opravitelné představují pouze jednu množinu z vad odstranitelných.

7.2.2. Právo na přiměřenou slevu

Úpravu práva na přiměřenou slevu z ceny díla lze nalézt v ustanovení § 439 obchodního zákoníku, které se dle ustanovení § 564 přiměřeně použije i na vztahy vyplývající ze smlouvy o dílo. Z tohoto ustanovení vyplývá, že nárok na slevu z ceny díla odpovídá rozdílu mezi hodnotou díla bez vad a hodnotou díla, kterou mělo při jeho dodání s vadami. Pro určení těchto hodnot je rozhodující doba, v níž se mělo uskutečnit řádné plnění. Toto časové určení je významné a v praxi znamená, že nebude přihlíženo k ceně, která byla stanovena ve smlouvě o dílo, ale k ceně plnění. Toto časové zakotvení lépe vystihuje požadavky objednatele, který by musel vynaložit náklady na pořízení bezvadného díla, přičemž tyto náklady by nemusely být v korelaci s cenou za dílo uvedenou ve smlouvě. Jedná se o promítnutí zásady ekvivalence, jež vyžaduje, aby se objednatel dostal pomocí uplatnění práv z odpovědnosti za vady co možná nejvíce do takové pozice, v jaké by byl, kdyby mu bylo zhotovitelem dodáno dílo bezvadné. Do výše slevy by měl být zahrnut i zisk, který objednateli ušel v důsledku nedostatku vlastnosti díla, na něž se sleva vztahuje. To vyplývá z ustanovení § 441 odst. 1 obchodního zákoníku, které upravuje vztah nároků z odpovědnosti za vady vůči nárokům na náhradu škody. Věta druhá tohoto ustanovení vylučuje v rámci nároku na náhradu

škody uplatňovat vůči zhotoviteli i náhradu v důsledku vady ušlého zisku. Pro výši přiměřené slevy je rozhodující rozsah vadnosti díla a závažnost těchto vad.

Obchodní zákoník v souvislosti s úpravou přiměřené slevy z ceny díla rovněž upravuje, jakým způsobem se může objednatel domoci jejího zaplacení. Dle ustanovení § 439 odst. 2 obchodního zákoníku může objednatel o slevu snížit cenu za dílo placenou zhotoviteli. Pokud již byla cena za dílo zaplacená, může objednatel požadovat její vrácení do výše slevy spolu s úroky sjednanými ve smlouvě, jinak určenými dle ustanovení § 502 obchodního zákoníku.

Poněkud problematickým se jeví odstavec třetí tohoto ustanovení, který řeší případ, kdy vada nebyla objednatelem včas zhotoviteli oznámena. Lhůty pro včasné oznámení vady jsou upraveny v ustanovení § 562 obchodního zákoníku a bylo o nich pojednáno v části upravující vytknutí vady. Ustanovení § 439 odst. 3 stanoví, že nebyla-li vada včas oznámena, může objednatel pouze se souhlasem zhotovitele vykonat práva podle odstavce 2 nebo použít právo na slevu k započtení s pohledávkou zhotovitele. Zákonodárce tímto ustanovením zřejmě sledoval, aby objednatel, jemuž náleží práva z odpovědnosti za vady, která nejsou v důsledku jejich pozdního oznámení soudně vymahatelná, nemohl uplatnit právo na slevu z ceny jednostranným úkonem. Z tohoto důvodu podmínil právo objednatele na snížení ceny za dílo nebo jeho právo požadovat část zaplacené ceny za dílo odpovídající slevě souhlasem zhotovitele. Potud by byl odstavec třetí srozumitelný. Zákonodárce však dále umožňuje objednateli, aby použil právo na slevu k započtení s pohledávkou zhotovitele. Tato část věty za spojkou nebo přináší výkladové problémy. Jedním z nich je nejasnost ohledně toho, jaký je

rozdíl mezi právem objednatele snížit cenu za dílo placenou zhotoviteli podle odstavce druhého a možností použít právo na slevu k započtení s pohledávkou zhotovitele. Dle našeho názoru není právo na snížení ceny za dílo ničím jiným, než možností jednostranného zápočtu vůči pohledávce zhotovitele odpovídající ceně za dílo. Z tohoto pohledu je potom nadbytečné, aby v odstavci třetím, kde již tato možnost objednatele je podmíněna souhlasem zhotovitele, byla uvedena znovu. Nelze souhlasit s tím, že by toto ustanovení mohlo být vykládáno tak, že k použití práva na slevu z ceny díla vůči pohledávce zhotovitele dle odstavce třetího není vyžadován souhlas. Takový výklad by přinesl pouze vnitřní rozpor v rámci tohoto ustanovení a šel by přímo proti jeho smyslu. Jsme toho názoru, že správný výklad tohoto ustanovení, který šetří jeho smysl a zachovává určitou formu sankce objednatele za pozdní oznámení vady, omezuje objednatele v použití práva na slevu z ceny díla pouze na případy zápočtu, se kterými souhlasí zhotovitel, tedy omezuje možnost takové právo použít k jednostrannému zápočtu, a to proti jakýmkoliv pohledávkám zhotovitele vůči objednateli.

Výše uvedené omezení uvedené v odstavci třetím však neplatí, jestliže zhotovitel o vadách v době předání díla věděl.

Poslední, čtvrtý odstavec sledovaného ustanovení, upravuje právo objednatele na zadržení části ceny za dílo do doby odstranění vad. Toto právo vzniká včasným uplatněním vad, za které odpovídá zhotovitel. Objednatel, aby toto právo mohl využít, musí požadovat po zhotoviteli odstranění vad. Objednatel je oprávněn zadržet část ceny za dílo do výše jeho nároku na slevu z ceny díla, na který by mu vzniklo právo v případě, jestliže by vady nebyly odstraněny. Pokud vady odstraněny nebudou, vznikne objednateli právo na slevu

z ceny díla a on tedy bude oprávněn naložit s touto zadržovanou částí ceny za dílo, jako se slevou z ceny. Pokud dojde k odstranění vad, zanikne právo objednatele na zadržování části ceny za dílo, a ten bude povinen splatnou část ceny za dílo vyplatit zhotoviteli.

7.2.3. Právo na odstoupení od smlouvy

Posledním právem z odpovědnosti za vady je právo objednatele odstoupit od smlouvy o dílo. Úpravu tohoto práva nalezneme v ustanovení § 441 obchodního zákoníku, které je však pro potřeby smlouvy o dílo významným způsobem modifikováno ustanovením § 565 obchodního zákoníku. Objednatel je oprávněn odstoupit pouze v případě, že splnil svou povinnost včas oznámit vady díla zhotoviteli. Toto ustanovení, podobně jako úprava přiměřené slevy z ceny, upravuje sankci objednatele za porušení jeho povinnosti včas oznámit vady díla zhotoviteli, a jako důsledek soudní nevymahatelnosti práv objednatele z vad díla mu neumožňuje jednostranným úkonem zasáhnout do poměrů mezi objednatelem a zhotovitelem.

Důsledky odstoupení od smlouvy objednatele se liší podle toho, zda objednatel odstoupil od smlouvy týkající se předmětu díla, který nelze vrátit nebo předat zhotoviteli. To se týká především předmětů díla, které jsou v průběhu jejich zhotovování již ve vlastnictví objednatele a jejich vrácení zhotoviteli z tohoto důvodu není možné.

Pokud objednatel využije práva odstoupit od smlouvy, jejíž předmět nelze vrátit zhotoviteli, neplatí pro vztahy mezi

objednatelem a zhotovitelem ustanovení § 441 obchodního zákoníku.

V opačném případě, kdy předmět díla nevyklučuje jeho vrácení zhotoviteli, nalezne své uplatnění citované ustanovení i pro vztahy ze smluv o dílo. Kvůli nedůsledné legislativní technice budou však použitelná pouze ustanovení odstavců 2 až 4 tohoto ustanovení, neboť odstavec první pouze opakuje, co již bylo řečeno ustanovením § 565. Stačilo by tedy, aby v ustanovení § 564 bylo vyloučeno použití pouze ustanovení § 441 odst. 2 až 4. Tato ustanovení řeší situaci, kdy v důsledku odstoupení od smlouvy odpadá právní důvod objednatele, aby nadále držel předmět díla, a je proto povinen jej vrátit zhotoviteli.

Vzhledem k tomu, že v určitých případech dochází k situaci, kdy však již došlo ke změnám předmětu díla, nebo objednateli brání v jeho vrácení jiná skutečnost, například fakt, že již předmět díla prodal další osobě, zákon upravuje v důsledku těchto skutečností vztahy mezi objednatelem a zhotovitelem.

Jestliže objednatel nemůže vrátit předmět ve stavu, v jakém jej obdržel, účinky odstoupení od smlouvy nevzniknou. Pokud nastane důvod, který objednateli brání ve vrácení předmětu díla ve stavu, v jakém jej obdržel, později, než došlo k odstoupení od smlouvy, má to za následek zánik účinků odstoupení od smlouvy. Z hlediska logiky je toto obecným pravidlem, přičemž ustanovení odstavců třetího a čtvrtého upravují odchylky od tohoto pravidla. Důvodem těchto výjimek je skutečnost, že existují případy, kdy nelze objednateli klást k tíži, že nemůže předmět díla vrátit v nezměněném stavu a přenášet tak na něj důsledky, plynoucí z vadného díla tím, že by mu bylo bráněno v odstoupení od smlouvy. Za vadné dílo je

primárně odpovědný zhotovitel, který by v konečném důsledku měl nést negativní důsledky vadně provedeného díla.

Pokud tedy objednatel nezpůsobil svým jednáním nebo opomenutím nemožnost vrácení předmětu díla ve stavu, v jakém jej obdržel, nebo pokud k takové změně stavu došlo v důsledku prohlídky díla řádně vykonané za účelem zjištění jeho vad, neuplatní se pravidlo obecné. I v takovém případě má právo objednatel odstoupit od smlouvy a účinky takového odstoupení nejsou dotčeny.

Druhým případem je situace, kdy před objevením vad objednatel dílo nebo jeho část prodal nebo dílo zcela nebo zčásti spotřeboval nebo je pozměnil při jeho obvyklém použití. Tyto případy mohou rovněž nastat, přičemž je nelze klást objednateli za vinu. Pokud před objevením vady dílo nebo jeho část prodal, je pochopitelně závislý na tom, zda vůbec a případně jaké právo z odpovědnosti za vady vůči němu uplatní kupující. Pokud by ten uplatnil například slevu z ceny či by práva z odpovědnosti za vady vůbec neuplatňoval, nemůže v takovém případě objednatel vrátit předmět díla zhotoviteli, neboť ten se již nenachází v jeho dispozici. Dalším případem je zpracování díla, aniž byla vada při řádné prohlídce objevena (skrytá vada) a spotřebování díla nebo jeho části. Ve všech těchto případech je objednatel povinen v případě odstoupení od smlouvy vrátit neprodaný, nespotřebovaný nebo pozměněný předmět díla a poskytnout zhotoviteli náhradu do výše, v níž měl z uvedeného použití předmětu díla prospěch. Obdobnou povinnost má objednatel i v případě, že požaduje odstranění vady provedením náhradního díla.

7.2.4. Práva z odpovědnosti za vady

Obchodní zákoník, na rozdíl od zákoníku občanského, člení práva z odpovědnosti za vady objednatele podle toho, zda dodáním díla s vadami byla smlouva porušena podstatným nebo nepodstatným způsobem. O významu kritéria odstranitelnosti vady v obchodněprávním vztahu bude pojednáno níže. Kriterium, zda vada brání v užívání věci či nikoliv, není v obchodním zákoníku obsaženo vůbec. To však neznamená, že by toto kritérium nebylo pro obchodněprávní vztahy významné, neboť tato vlastnost vad díla bude vždy zkoumána v rámci rozhodování, zda se jedná o podstatné či nepodstatné porušení smlouvy.

Pokud dodáním vadného díla byla smlouva porušena podstatným způsobem, má objednatel právo:

- a) požadovat odstranění vad dodáním náhradního díla za dílo vadné, dodání chybějící části díla nebo požadovat odstranění právních vad díla,
- b) požadovat odstranění vad díla, pokud jsou vady opravitelné,
- c) požadovat přiměřenou slevu z ceny díla,
- d) odstoupit od smlouvy.

Tato práva vyplývají z ustanovení § 436 odst. 1 obchodního zákoníku. Toto ustanovení upravuje práva kupujícího z vad zboží a pro vztahy vyplývající ze smlouvy o dílo se použije přiměřeně. Právo objednatele ad a) je modifikováno ustanovením § 564 obchodního zákoníku, které stanoví, že objednatel není oprávněn požadovat provedení náhradního

díla, jestliže předmět díla vzhledem k jeho povaze nelze vrátit nebo předat zhotoviteli. V takovém případě se práva objednatele směřující k odstranění vad díla omezují na zbývající možnosti odstranění vad, případně na další práva z vad díla.

Právo volby mezi těmito právy náleží objednateli. Ten je však povinen svou volbu oznámit zhotoviteli společně s oznámením vad nebo bez zbytečného odkladu po tomto oznámení. Po provedené volbě již nemůže jednostranně, tedy bez souhlasu zhotovitele, takto provedenou volbu práva měnit. Vzhledem k tomu, že však mohou nastat určité situace, kdy se provedená volba práva z odpovědnosti za vady ukáže jako nemožná, přináší ustanovení § 436 odst. 2 obchodního zákoníku odchylky z tohoto obecného pravidla.

Pokud se v případě, kdy objednatel zvolil právo spočívající v odstranění vad díla jeho opravou, ukáže, že vady díla jsou neopravitelné nebo že s jeho opravou by byly spojeny nepřiměřené náklady, může objednatel požadovat provedení náhradního díla, pokud o to požádá bez zbytečného odkladu. Běh této lhůty počne okamžikem, kdy mu zhotovitel oznámí, že vady díla jsou neopravitelné nebo že by s jejich opravou byly spojeny nepřiměřené náklady. Tato možnost změny volby práva je vyvolána věcnými důvody spočívajícími v povaze konkrétní vady.

Druhá možnost změny volby práva z odpovědnosti za vady slouží k ochraně objednatele a nastává v případě, kdy zhotovitel je v prodlení se splněním své povinnosti odstranit vady díla v přiměřené dodatečné lhůtě nebo v případě, kdy zhotovitel před uplynutím dodatečné přiměřené lhůty oznámí objednateli, že vady díla neodstraní. V takovém případě může

objednatel odstoupit od smlouvy nebo požadovat právo na přiměřenou slevu z ceny díla. Rovněž i v tomto případě je novou volbou vázán a bez souhlasu zhotovitele ji nemůže změnit.

Pokud objednatel zhotoviteli neoznámí volbu svého nároku včas, tedy společně s oznámením vady nebo bez zbytečného odkladu po tomto oznámení, může nadále jen požadovat takové nároky, které vyplývají z vad, jež představují nepodstatné porušení smlouvy. Toto omezení nároků z vad je důsledkem porušení povinnosti objednatele včas zvolit jím uplatňovaný nárok.

Ustanovení § 436 odst. 4 obchodního zákoníku dále stanoví, že objednatel vedle nároků z odpovědnosti za vady má vůči zhotoviteli nárok na náhradu škody, jakož i na smluvní pokutu, je-li sjednána. Tento princip je dále modifikován ustanovením § 440 odst. 1 obchodního zákoníku, které omezuje požadovat ušlý zisk cestou náhrady škody v případech, kdy nárok objednatele z odpovědnosti za vady byl uspokojen v rámci slevy z ceny díla. Více k této otázce jsme již pojednali v části týkající se slevy z ceny díla. Současně ustanovení § 440 odst. 2 obchodního zákoníku vyjadřuje obecnou zásadu vztahu mezi odpovědností za vady a odpovědností za škodu. Z něj vyplývá, že uspokojení, kterého lze dosáhnout uplatněním některého z nároků z vad díla, nelze dosáhnout uplatněním nároku z jiného právního důvodu. Objednatel se tak nemůže v případě, kdy zmešká uplatnění nároků z odpovědnosti za vady, domoci těchto nároků cestou náhrady škody.

Pokud je provedením vadného díla smlouva porušena pouze nepodstatným způsobem, může objednatel požadovat buď dodání chybějící části díla a odstranění ostatních vad díla,

nebo slevu z kupní ceny. Je zde zřejmý rozdíl oproti vadám, jež představují podstatné porušení smlouvy, přičemž pozice objednatele je v takovém případě oproti vadám, jež představují podstatné porušení smlouvy, výrazně oslabena.

Objednatel má jednak omezenou volbu pouze ze dvou nároků, z nároku na odstranění vad a z nároku na slevu z ceny za dílo. Odstoupit od smlouvy může pouze při splnění dalších podmínek, o kterých bude pojednáno níže.

Práva a povinnosti objednatele a zhotovitele jsou modifikovány povahou vad. V případě, že důvodem vzniku odpovědnosti za vady jsou vady množstevní nebo vady nekompletnosti díla, které lze odstranit dodáním chybějící části díla, nebo vady právní, je zhotovitel oprávněn dodat chybějící část díla nebo odstranit právní vady, a to až do doby, kdy objednatel využije svého práva a zvolí nárok na slevu z ceny díla. Do této doby trvá povinnost zhotovitele odstranit uvedené vady. Odstraněním vad zaniknou nároky objednatele z vad díla. Pokud však objednatel ještě před odstraněním těchto vad zvolí nárok na přiměřenou slevu z ceny díla, bude zhotovitel povinen objednateli tuto slevu poskytnout.

V případě, že důvodem vzniku odpovědnosti za vady jsou vady faktické kvalitativní, má právo volby jejich odstranění zhotovitel. Ten si může vybrat mezi opravou těchto vad nebo dodáním náhradního díla. Svou volbou však zhotovitel nesmí objednateli způsobit vynaložení nepřiměřených nákladů. I v tomto případě však nepochybně objednatel může požadovat nárok na přiměřenou slevu z ceny díla.

Tuto poměrně složitou konstrukci lze zjednodušit tak, že dokud kupující neuplatní právo na slevu z ceny díla nebo dle podmínek odstavce pátého tohoto ustanovení neodstoupí od

smlouvy, má zhotovitel povinnost odstranit vadu. Je pouze omezen tím, že odstraněním vady nesmí objednateli způsobit vynaložení nepřiměřených nákladů.

Pokud objednatel zvolí nárok spočívající v odstranění vady díla, je povinen poskytnout zhotoviteli přiměřenou dodatečnou lhůtu k odstranění vad. Je logické, že k odstranění vad díla je nezbytná určitá lhůta. Tuto situaci je však třeba odlišit od případu, kdy zhotovitel odstraňuje vady v období před tím, než objednatel zvolí svůj nárok na slevu z ceny díla. V takovém případě není zhotovitel chráněn přiměřenou dodatečnou lhůtou. Může tedy nastat situace, kdy zhotovitel začne s odstraňováním vad a v průběhu tohoto odstraňování uplatní objednatel svůj nárok na slevu z ceny díla. V úpravě obchodního zákoníku není výslovně uvedeno, zda započítím odstraňování vad díla zhotovitelem ztrácí objednatel právo volby nároku na slevu z ceny díla nebo zda v okamžiku uplatněného takového nároku vznikne povinnost zhotovitele poskytnout slevu z ceny díla bez možnosti dokončit odstranění vady díla. Obchodní zákoník dává v ustanovení § 437 odst. 4 možnost zhotoviteli, aby v době před uplatněním nároku na slevu z ceny díla sdělil objednateli, že vady odstraní v určité lhůtě. Pokud k tomuto sdělení objednatel neoznámí zhotoviteli svůj nesouhlas, má toto sdělení za následek běh dodatečné přiměřené lhůty sloužící k odstranění vad zhotovitelem. V průběhu této lhůty je zhotovitel „chráněn“ před objednatelovou volbou jiných nároků z vad díla. Výkladem je však třeba dospět k závěru, že pokud zhotovitel nesdělí objednateli, že vady odstraní v určité lhůtě, a objednatel uplatní svůj nárok na slevu, ztrácí zhotovitel možnost (povinnost) odstranit vady díla a je povinen poskytnout

přiměřenou slevu. A to i v případě, že již před uplatněním nároku objednatele na slevu započal s odstraňováním vad.

Z uvedeného vyplývá, že lhůta, ve které je zhotovitel povinen odstranit vady, může být stanovena dvojnásobným způsobem. V prvním případě ji stanoví objednatel, pokud požaduje odstranění vad díla. Druhý případ je již zmíněné sdělení zhotovitele objednateli, že vady odstraní v určité lhůtě. V obou případech, kdy je stanovena lhůta k odstranění vady, nemůže po dobu běhu této lhůty objednatel uplatnit jiné nároky z vad díla, kromě nároku na náhradu škody a na smluvní pokutu. Délka této lhůty musí být přiměřená, přičemž lze v tomto případě aplikovat ustanovení § 350 obchodního zákoníku.

V případě, že objednatel bude požadovat odstranění vad díla a stanoví dodatečnou přiměřenou lhůtu, přičemž zhotovitel objednateli oznámí, že nesplní své povinnosti v této lhůtě, zůstává právo volby mezi nároky z odpovědnosti za vady objednateli zachováno.

Obdobný případ nastane i v případě, kdy zhotovitel neodstraní vady díla v dodatečně přiměřené lhůtě. Tehdy může objednatel uplatnit nárok na slevu z ceny díla nebo od smlouvy odstoupit. K účinnosti odstoupení je však nezbytné, aby objednatel na možnost odstoupení od smlouvy upozornil zhotovitele při stanovení dodatečně přiměřené lhůty k odstranění vady díla nebo v přiměřené lhůtě před odstoupením od smlouvy. I v tomto případě je tedy zachována volba objednatele z nároků z odpovědnosti za vady. Stejně jako v jiných případech nemůže objednatel již zvolený nárok bez souhlasu zhotovitele měnit.

Pokud jde o nároky objednatele z vad právních, jsou tyto nároky totožné s jeho nároky z vad faktických a lze tedy v plném rozsahu odkázat na předcházející výklad.

8. Náklady související s uplatněním vad

Součástí práv nabyvatele z odpovědnosti za vady je rovněž nárok vůči zciziteli na náhradu nutných nákladů, které mu vznikly v souvislosti s uplatněním práva z odpovědnosti za vady. Jedná se o samostatný nárok, který může vzniknout u všech typů odpovědnosti za vady, bez ohledu na povahu vad. Mezi tyto náklady lze řadit náklady spojené s odbornou prohlídkou vadné věci, náklady spojené s přepravou věci do opravny atd. Tento nárok nelze zaměňovat či směšovat s nárokem nabyvatele na náhradu škody, která nabyvateli vznikla. Rovněž nelze za součást těchto nákladů považovat náklady, které nabyvateli vzniknou v souvislosti se soudním uplatněním práv z odpovědnosti za vady. O náhradě takových nákladů rozhoduje soud podle příslušných procesních předpisů.

Podmínkou vzniku nároku na náhradu nákladů souvisejících s uplatněním vady je řádné a včasné vytknutí vady. Současně ustanovení § 509 odst. 1 občanského zákoníku, které náhradu těchto nákladů upravuje, stanoví, že nabyvatel je povinen tyto náklady uplatnit u zcizitele ve lhůtě nejpozději do jednoho měsíce po uplynutí doby, ve které je třeba uplatnit vady. V případě zákonné odpovědnosti za vady tedy ve lhůtě jednoho měsíce po uplynutí šestiměsíční lhůty k vytknutí vad a u záruční odpovědnosti ve lhůtě jednoho měsíce po uplynutí stanovené záruční doby. Pokud lhůta k uplatnění nákladů

uplyne marně, právo na náhradu nákladů souvisejících s uplatnění vad zanikne (prekluduje).

Rovněž toto právo se promlčuje, a sice v obecné tříleté promlčecí lhůtě. Dle ustanovení § 509 odst. 2 občanského zákoníku se na běh této lhůty přiměřeně použije ustanovení § 508 občanského zákoníku. Z toho plyne, že tříletá promlčecí lhůta počne běžet ode dne, kdy nabyvatel uplatnil u zcizitele toto právo na náhradu nákladů.

Vzhledem k tomu, že obchodní zákoník neobsahuje obdobnou úpravu, bude toto ustanovení přímo použitelné i v rámci obchodních závazkových vztahů.

9. Uplatnění práv z odpovědnosti za vady u soudu

Objednatel uplatňuje práva z odpovědnosti za vady vůči zhotoviteli. Proces uplatnění práv z odpovědnosti za vady je možné rozdělit do několika fází. Prvním nezbytným předpokladem pro uplatnění práv z odpovědnosti za vady je zjištění vady, dalším je vytčení (oznámení) vady zhotoviteli a posledním, nikoliv však v každém případě nezbytným krokem, je uplatnění práv z odpovědnosti za vady u soudu.

Uplatnění práv z odpovědnosti za vady u soudu je poslední fází v rámci uplatnění vad. Jestliže dvě fáze předchodí, tedy zjištění vady a vytknutí vady, jsou nezbytné, k uplatnění vady u soudu se nabyvatel uchýlí pouze v případech, kdy zcizitel uspokojivě nevypořádá jeho práva vzniklá z odpovědnosti za vady.

Práva z odpovědnosti za vady jsou u soudu uplatňována v rámci standardního civilního řízení žalobou. Obsah žaloby a žalobní petit bude závislý na konkrétním právu, kterého se nabyvatel domáhá. Práva z odpovědnosti za vady mohou být uplatněna rovněž formou obrany, resp. protinávrhu. Tento postup přichází v úvahu, kdy objednatel čelí žalobě zhotovitele o doplacení ceny za poskytnuté plnění. Obrana v takovém případě může představovat uplatnění částky odpovídající slevě za vadné plnění, pokud by výše slevy převyšovala částku požadovanou zhotovitelem jako doplatek ceny za vadné plnění, může objednatel tento rozdíl uplatnit formou protinávrhu.

V úvahu přicházejí žaloby objednatele, kterými bude požadovat peněžité plnění, a to v případech již zmíněného práva na slevu z ceny. Peněžité plnění bude rovněž požadováno žalobou, kterou se objednatel bude domáhat vrácení vzájemných plnění po využití práva odstoupit od smlouvy, přičemž v případě takové žaloby mu na vrácení plnění vznikne nárok proti vrácení plnění (vadné věci), kterou získal od zhotovitele. Objednatel se rovněž může domáhat úhrady nutných nákladů, které mu v souvislosti s uplatněním práva z odpovědnosti za vady vznikly, a náhrady škody, která z vady vznikla. O těchto dvou posledně jmenovaných nárocích je podrobněji pojednáno v jiné části této práce.

Dále se objednatel může domáhat věcného plnění, například dodání zbývajících částí věcí, které měly být součástí původního předmětu plnění, avšak zhotovitelem dodány nebyly. To bude typické pro množstevní vady. V případě vad faktických se objednatel může domáhat odstranění vady. Tyto otázky spadají však především do oblasti civilního práva procesního, a z tohoto důvodu se jimi v této práci nebudeme podrobněji zabývat.

10. Promlčení práv z odpovědnosti za vady

Stejně jako všechna majetková práva podléhají promlčení i práva z odpovědnosti za vady. V případě, že pro dané právo uplyne promlčecí lhůta, aniž by ho věřitel v této lhůtě uplatnil u soudu, dochází k oslabení tohoto práva věřitele a dlužníkovi vzniká právo úspěšně vznést vůči soudně uplatněnému právu věřitele námitku promlčení. Oslabení práva věřitele tedy spočívá v tom, že dlužník se jeho uplatněnému právu může ubránit námitkou promlčení, přičemž v případě jejího vznesení u soudu, věřiteli jeho právo nebude soudním rozhodnutím přiznáno. Věřitelovo právo trvá i nadále, ztrácí však možnost, aby své právo vůči dlužníku nuceně vykonal za pomoci soudu. Pokud by však dlužník plnil na právo promlčené, nebude se jednat o plnění bez právního důvodu, neboť právo věřitele trvá i po promlčení. Soud k promlčení přihlíží pouze v případech, kdy dlužník vznesl námitku promlčení.

Promlčení je třeba rozlišovat od zániku práva, jeho prekluze. Prekluzí právo věřitele zaniká a soud k takovému zániku přihlíží z úřední povinnosti. Pokud by dlužník plnil na prekludovaný dluh, bude se jednat o plnění bez právního důvodu a dlužník by byl v takovém případě oprávněn požadovat své plnění cestou bezdůvodného obohacení zpět.

Promlčení se týká práv vzniklých z odpovědnosti za vady dle občanského zákoníku, stejně jako práv vzniklých za vady dle obchodního zákoníku. Důsledky promlčení jsou v obou případech stejné.

10.1. Promlčení práv z odpovědnosti za vady dle občanského zákoníku

Úprava promlčení se v občanském zákoníku nachází v ustanoveních § 100 a násl. Obecná promlčecí lhůta, která je upravena v ustanovení § 101 občanského zákoníku, je tříletá. Pro práva z odpovědnosti za vady se uplatní zvláštní ustanovení o počátku běhu promlčecí lhůty, které se nachází v rámci úpravy obecné odpovědnosti za vady. Tímto ustanovením je § 508 občanského zákoníku, které stanoví, že nárok z odpovědnosti za vady je třeba uplatnit u soudu v obecné promlčecí době, která počíná plynout ode dne, kdy nabyvatel vytkl vady u zcizitele. Z tohoto ustanovení vyplývá, že promlčecí lhůta navazuje na prekluzivní lhůtu stanovenou pro vytknutí vady. Běh této lhůty počíná dnem, kdy zciziteli dojde vytknutí vady nabyvatelem. Je třeba dále zmínit, že pokud nabyvatel nevytknul vady, či vady vytknul po uplynutí prekluzivní lhůty pro jejich vytknutí, nepočne běžet ani promlčecí lhůta, neboť právo z odpovědnosti za vady zanikne a nelze tedy uvažovat o jeho promlčení.

Na její běh nemá význam případné vyjádření zcizitele k vytknutí vady. Promlčecí lhůta je stejně jako lhůta k vytknutí vady hmotněprávní, což znamená, že žaloba či jiné uplatnění práv z odpovědnosti za vady musí být v rámci promlčecí lhůty doručeno soudu či jinému příslušnému orgánu (např. rozhodčímu soudu).

10.2. Promlčení práv z odpovědnosti za vady dle obchodního zákoníku

Obchodní zákoník obsahuje vlastní úpravu promlčení. Tato úprava je úpravou komplexní. Z tohoto důvodu se na promlčení práv vzniklých z obchodněprávní odpovědnosti za vady nepoužijí ustanovení občanského zákoníku.

Úpravu promlčení v obchodním zákoníku obsahují ustanovení § 387 a násl. Obecná promlčecí doba je upravena v obchodním zákoníku v ustanovení § 397 a činí čtyři roky.

Na práva z odpovědnosti za vady a pro nároky ze záruky na jakost se vztahuje ustanovení § 393 odst. 2 obchodního zákoníku. Zákon rozlišuje počátek běhu promlčecí doby rozdílně pro práva vzniklá ze zákonné odpovědnosti za vady a pro práva ze záruky za jakost.

Promlčecí lhůta pro práva ze zákonné odpovědnosti za vady začíná běžet ode dne předání věci oprávněnému nebo osobě jím určené. Pokud oprávněný porušil svou povinnost věc převzít, potom běží promlčecí lhůta od okamžiku, kdy došlo k tomuto porušení povinnosti. Pokud by však oprávněný odmítl věc převzít pro její vady, nejde o neoprávněné odmítnutí převzetí. V takovém případě nepočne promlčecí doba ani běžet.

U práv ze záruky za jakost začne běh promlčecí doby ode dne včasného oznámení vady během záruční doby. Pokud by nedošlo k včasnému oznámení vad, je nadbytečné se u takového práva zabývat promlčením, neboť jak jsme již uvedli v této práci výše, má pozdní oznámení vad stejné důsledky jako promlčení. S ohledem na výjimku z výše uvedeného

pravidla pro pozdní oznámení vad upravenou ustanovením § 428 odst. 3 obchodního zákoníku (vědomost zhotovitele o vadách), potom poběží promlčecí doba ode dne, kdy vada byla oznámena. Pokud by bylo během promlčecí doby oznámeno vad více, běží promlčecí lhůta od každého z oznámení vad samostatně. U právních vad začíná běh promlčecí lhůty vždy ode dne, kdy třetí osoba uplatnila svoje právo, jež má vůči dílu. Pro počátek běhu této lhůty není rozhodné, zda toto právo bylo uplatněno u objednatele či zhotovitele.

11. Vztah práv z odpovědnosti za vady a práva z odpovědnosti za škodu

Doposud jsme se v této práci zabývali právy z odpovědnosti za vady. Od těchto práv je třeba odlišit práva z odpovědnosti za škodu, která objednateli vznikla v příčinné souvislosti s vadným plněním. Právo z odpovědnosti za škodu není součástí práv z odpovědnosti za vady, jedná se o samostatná a nezávislá práva objednatele.

Podmínkou vzniku práva z odpovědnosti za škodu objednatele je skutečnost, že v důsledku vady předmětu plnění vznikla na majetku nabyvatele škoda. V rámci práv z odpovědnosti za vady jsou vypořádávány nedostatky vlastního plnění, jež v podobě vady znehodnocují samotný předmět plnění. Ostatní újmy, které vznikly v příčinné souvislosti s vadou předmětu plnění, jsou škodou.

Práva z odpovědnosti za škodu v občanskoprávních vztazích, která je způsobena vadným předmětem plnění, se lze domáhat různými způsoby.

Prvním z nich je možnost domoci se práv z odpovědnosti za škodu v rámci obecné občanskoprávní úpravy odpovědnosti za škodu. Porušení povinnosti zhotovitele, lze v tomto případě spatřovat v porušení jeho povinnosti plnit řádně, tedy bezvadně. Vzhledem k tomu, že se jedná o povinnost založenou v rámci právního vztahu mezi zhotovitelem a objednatelem, může se touto cestou náhrady škody domáhat pouze objednatel. Pokud by byla vadou předmětu plnění poškozena jiná osoba, ta se bude moci domáhat svých práv z odpovědnosti za vady za použití jiných způsobů.

Druhým z uvedených způsobů je možnost domáhat se náhrady škody rovněž v rámci obecné občanskoprávní odpovědnosti, která bude založena na tom, že došlo k porušení mimosmluvní – zákonné povinnosti. Tu je možné sledovat jak ve zvláštních předpisech upravujících vztahy spotřebitelské vztahy (např. zák. č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů, zák. č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky, ve znění pozdějších předpisů), které zakazují uvádět do oběhu vadné výrobky, tak i v porušení obecné povinnosti stanovené v ustanovení § 415 občanského zákoníku, aby si každý počínal tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, na majetku, na přírodě a životním prostředí (*neminem leadere*). V rámci této odpovědnosti se může náhrady škody domáhat i jiný subjekt, než jen účastník smlouvy, při jejímž plnění bylo poskytnuto vadné plnění. V tomto případě však za tyto škody odpovídá nejenom zcizitel, ale rovněž i výrobce vadného výrobku. V případě jejich společné odpovědnosti budou vzájemně ve vztahu solidarity.

Oba výše uvedené způsoby uplatnění odpovědnosti za škodu, jejíž principy jsou odvozeny z obecné občanskoprávní odpovědnosti za škodu, mají obdobné předpoklady.

Odpovědnost za škodu je postavena na principu subjektivním, který vyžaduje zavinění škůdce. V obou případech v souladu s obecnou úpravou občanskoprávní odpovědnosti za škodu jde o zavinění presumované (předpokládané). Na rozdíl tedy od odpovědnosti za vady, jež stojí na objektivním principu, se může škůdce z odpovědnosti za škodu vyvinit.

Poslední způsob byl založen zákonem č. 59/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku, ve znění pozdějších předpisů, který obsahuje zvláštní skutkovou podstatu přísné mimosmluvní objektivní odpovědnosti výrobce za škodu způsobenou vadou výrobku. O této odpovědnosti jsme již pojednali ve zvláštní kapitole v této práci.

Pokud jde o vztah práv z odpovědnosti za vady a odpovědnost za škodu platí, že práv z odpovědnosti z vady, která již zanikla, nelze dosáhnout uplatněním práv z odpovědnosti za škodu. Naproti tomu, i bez ohledu na zánik práv z odpovědnosti za vady, se lze domáhat práv z odpovědnosti za škodu. Souběh těchto nároků je v občanském zákoníku upraven ustanovením § 510, které stanoví, že uplatnění nároku z odpovědnosti za vady nevyklučuje nárok na náhradu škody, která z vady vznikla.

Obchodní zákoník obsahuje rovněž úpravu souběhu těchto nároků. Nalezneme ji v ustanovení § 440 obchodního zákoníku. Toto ustanovení je na základě ustanovení § 564 přiměřeně použitelné i pro úpravu smlouvy o dílo. Úprava je obdobná občanskoprávní úpravě, neboť z tohoto ustanovení vyplývá, že nároky z vad díla se nedotýkají nároku na náhradu škody nebo na smluvní pokutu. Toto ustanovení dále upravuje vztah práva na přiměřenou slevu z ceny díla a práva na náhradu škody. O

tomto vztahu bylo pojednáno v části týkající se slevy z ceny díla.

Obchodní zákoník na rozdíl od občanského zákoníku obsahuje výslovnou úpravu pravidla, jež se uplatňuje i v občanskoprávních vztazích. Dle ustanovení § 440 odst. 2 uspokojení, kterého lze dosáhnout uplatněním některého z nároků z vad díla, nelze dosáhnout uplatněním nároku z jiného právního důvodu.

ZÁVĚR

Na počátku této práce jsme si dali za cíl pojednat souběžně o odpovědnosti za vady u smlouvy o dílo v občanskoprávních vztazích a v obchodních vztazích.

Tento postup, dle našeho názoru, výrazným způsobem znovu ukázal, že současný dualismus úpravy neobchodní a obchodní smlouvy o dílo přináší celou řadu problémů a použití zkoumaných právních úprav v praxi je často zbytečně složité. Odlišná úprava věcně stejných otázek v případech, kdy povaha těchto rozdílů není odůvodněna odlišnou povahou obchodních závazkových vztahů, komplikuje vztah mezi oběma kodexy soukromého práva a dezintegruje soukromé právo jako takové.

S ohledem na téma této práce se můžeme vyjádřit ke dvěma institutům, jež jsou nyní upraveny jak v občanském zákoníku, tak i v obchodním zákoníku. Ke smlouvě o dílo a k odpovědnosti za vady.

Občanský zákoník, kterému se dosud nepodařilo vymanit se z koncepcí a zásad socialistické legislativy, i po novelizacích provedených po roce 1989 obsahuje jimi ovlivněné přístupy, které se promítají jak do úpravy smlouvy o dílo, tak do úpravy odpovědnosti za vady. *De lege ferenda* je jistě nedostatečná koncepce, kdy stávající úprava v podstatě nebere v úvahu takové smlouvy o dílo, jejichž předmětem není věc, ale jiný hmotně zachytitelný výsledek činnosti zhotovitele. Rovněž koncepce, kdy se občanský zákoník na úkor jediné integrované úpravy smlouvy o dílo podrobně věnuje jednotlivým podtypům smlouvy o dílo – smlouvy o zhotovení věci na zakázku a smlouvy o opravě a úpravě věci, nepřispívá ke kvalitě této úpravy. Důsledkem tohoto přístupu je mnohdy zcela odlišný

právní režim pro totožné smlouvy odlišující se v nepatrném ohledu svým předmětem. Uvědomujeme si, že tyto problémy se netýkají pouze smlouvy o dílo, ale provázejí občanský zákoník jako celek. Jako příklad může sloužit obecný přístup občanského zákoníku k pojmu věc. Jeho omezení na hmotné předměty se promítá ve výše uvedeném smyslu nejen do úpravy smlouvy o dílo, ale i do obecné úpravy odpovědnosti za vady. Je nepochybné, že i plnění, která nelze vztáhnout pod úzce vymezený termín věc, mohou být vadná. Svým přístupem však občanský zákoník tato plnění vylučuje z dosahu úpravy odpovědnosti za vady.

Jako další případ, kdy původ občanského zákoníku promlouvá do úpravy námi zkoumaných institutů, lze uvést prekluzi práv z odpovědnosti za vady po uplynutí lhůty k vytknutí vad. Dosavadní koncepce občanského zákoníku měla za úkol spíše sledovat ochranu zájmů státu než ochranu soukromých zájmů osob a jejich svobodných projevů vůle. Ačkoliv je zřejmé, že tento přístup odporuje základním zásadám kontinentálního soukromého práva, zejména zásadě autonomie vůle, platná právní úprava se v projevech původní socialistické koncepce příliš nezměnila. Občanský zákoník, který téměř každou vadu právního úkonu „trestá“ absolutní neplatností, k níž je přihlíženo bez ohledu na zájem stran dotčeného právního úkonu, vstupuje jako „ochránce veřejného pořádku“ do soukromých vztahů subjektů práva. V rámci institutu odpovědnosti za vady je tento přístup zřetelný v důsledcích marného uplynutí lhůty k vytknutí vady, kdy dochází k zániku (prekluzi) těchto práv. Nenacházíme žádného důvodu, pro který by práva nabyvatele měla zaniknout, a plnění zcizitele, které by bylo učiněno po tomto zániku, by představovalo bezdůvodné obohacení. V tomto srovnání úprava obchodního

zákoníku více odpovídá povaze soukromoprávního předpisu než úprava zákoníku občanského.

Zmíněný dualismus právních úprav přináší dvojí úpravu stejných záležitostí a obrací se tak proti rozumnému a účinnému fungování právní úpravy v běžném životě. Staví se proti potřebě jasných a srozumitelných pravidel a závažným způsobem zasahuje do úrovně právního vědomí adresátů právních norem. Jako příklad zde může sloužit úprava otázky věcí, které objednatel předá zhotoviteli k provedení díla, a pokynů, které objednatel k provedení díla zhotoviteli udělí. V občanském zákoníku nalezneme celkem trojí úpravu této dílčí otázky (§ 637, § 645 odst. 2 a § 653 odst. 2). K tomu můžeme přičíst úpravu této otázky v obchodním zákoníku (§ 561). Výsledkem jsou tak čtyři úpravy totožné otázky, které obsahují pouze nepatrné odchylky. Přitom pravidlo vyjádřené v těchto úpravách je v zásadě totožné a ani povaha obchodních závazkových vztahů neodůvodňuje odchylnou úpravu od neobchodní smlouvy o dílo. Stejným způsobem můžeme poukázat na problematiku zjevných vad, kdy, dle našeho názoru, rozdíly v jejich vnímání občanským zákoníkem a obchodním zákoníkem nejsou odůvodněné. Pro funkční institut odpovědnosti za vady by bohatě stačila pouze úprava jediná.

Obdobné násobení právní úpravy či existence odchylných úprav v otázkách, kde odlišnosti nejsou zapotřebí, jen znovu poukazuje na fakt, že stávající dualismus soukromoprávních úprav neodpovídá potřebám moderní svobodné společnosti.

Z těchto důvodů považujeme za nadbytečné vyjmenovávat jednotlivé náměty ke zlepšení stávající právní úpravy. Její nedokonalosti je možné odstranit pouze odstraněním

současného dualismu a prosazením jednotné soukromoprávní úpravy, a to jak odpovědnosti za vady, tak smlouvy o dílo. Tímto krokem by celá řada nyní problematických ustanovení a výkladových problémů odplynula.

Z tohoto pohledu lze uvítat nedávno zveřejněný návrh nového občanského zákoníku, který přináší ucelenou úpravu smlouvy o dílo a odstraňuje dosavadní problémy, jež se projevovaly především v občanskoprávní úpravě této smlouvy.

Paragrafové znění návrhu nového občanského zákoníku upravuje smlouvu o dílo v ustanoveních § 2313 až 2362. V těchto ustanoveních je obsažena ucelená úprava smlouvy o dílo, jež nezapře svou inspiraci v dosavadní obchodněprávní úpravě smlouvy o dílo. Dílem je dle této úpravy, shodně s úpravou stávající, činnost. Návrh občanského zákoníku vymezuje dílo v ustanovení § 2314, kde uvádí, že dílem se rozumí zhotovení určité věci, nespadá-li pod kupní smlouvu, a dále údržba, oprava nebo úprava věci, nebo činnost s jiným výsledkem. Dílem se rozumí vždy zhotovení, údržba, oprava nebo úprava stavby nebo její části. Struktura této úpravy spočívá v tom, že návrh upravuje smlouvu o dílo obecně. V rámci této obecné úpravy jsou obsažena ustanovení o odpovědnosti za vady díla, která obdobně jako u nynější úpravy obchodního zákoníku odkazují na přiměřené použití ustanovení upravujících kupní smlouvu.

Úprava smlouvy o dílo obsahuje určitá zvláštní ustanovení, která upravují odchylky od části obecné. První z nich se týká případů, kdy je cena určena podle rozpočtu, druhá se týká děl stavebních a třetí obsahuje úpravu díla s nehmotným výsledkem. Zvláštní ustanovení týkající se stavebních děl obsahují i zvláštní ustanovení upravující odpovědnost za vady.

Návrh nového občanského zákoníku se přiklání k dosavadní úpravě obchodního zákoníku, a maximální lhůtu pro vytknutí vady stanoví v délce pěti let. Obsahuje však možnost v určitých případech tuto lhůtu zkrátit, a to až na dva roky. Návrh rovněž obsahuje, dle našeho názoru velmi praktické ustanovení, jež definuje vady, které nebrání převzetí stavby. Dle něj nemá objednatel právo odmítnout převzetí stavby pro ojedinělé drobné vady, které samy o sobě ani ve spojení s jinými nebrání užívání stavby funkčně nebo esteticky, ani její užívání podstatným způsobem neomezují.

Návrh v úpravě odpovědnosti za vady zachovává systematiku dosavadního občanského zákoníku, neboť obsahuje obecnou úpravu odpovědnosti za vady a úpravy zvláštní uvedené u úprav jednotlivých smluvních typů.

Základem obecné odpovědnosti za vady je dlužníková povinnost plnit předmět s vlastnostmi, které odpovídají dlužníkovým ujištěním nebo odpovídají takovým potřebám věřitele, o nichž dlužník má nebo by měl mít vědomost. Návrh podpůrně upravuje povinnost plnit ve střední jakosti.

Obecná úprava rovněž stanoví povinnost vytknout vady včas. Zmeškání lhůty k vytknutí vady nabyvatelem, která v případě zákonné odpovědnosti činí shodně s dnešní občanskoprávní úpravou šest měsíců, zakládá právo zcizitele namítnout opožděné vytknutí vady. V takovém případě soud práva z vadného plnění nepřizná. Práva, jež jsou důsledkem vadného plnění, shodně se současnou úpravou vznikají v závislosti na tom, zda plnění je stiženo vadami odstranitelnými nebo neodstranitelnými. Rovněž návrh zachovává vyloučení odpovědnosti za vady u vad zjevných, vad zapsaných v katastru nemovitostí nebo jiném veřejném seznamu. Nově

navrhuje upravit, že nabyvatel (v textu návrhu „přejímatel“) se nemůže domáhat práv, která by mu vznikla proto, že mu byla převedena cizí věc někým, kdo neměl právo tak učinit, pokud nabyvatel o této vadě věděl. Návrh občanského zákoníku dále vylučuje odpovědnost za vadu, která působí jen nepatrné snížení hodnoty předmětu plnění.

Úprava obecné odpovědnosti za vady představuje v určitých ohledech kombinaci současných přístupů občanského a obchodního zákoníku. Dle našeho názoru je třeba tento počín uvítat. Má-li se totiž odpovědnost za vady stát skutečně funkčním nástrojem pro jednotlivé spotřebitele, je nezbytné uspořádat tento institut v rámci jediného právního předpisu – občanského zákoníku. Jedině tak bude úprava integrovaná a bude moci v celém rozsahu plnit svůj úkol, chránit nabyvatele (objednatele) od důsledků vadného plnění a vést zcizitele (zhotovitele) k poskytování řádného a bezvadného plnění. A tak věříme, že přijetí uvedeného návrhu občanského zákoníku by byl krok správným směrem.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Švestka, J.: Odpovědnost za vady podle čs. socialistického práva, Univerzita Karlova, 1976

Knappová, M.: Povinnost a odpovědnost v občanském právu, EUROLEX BOHEMIA, s.r.o., Praha 2003

Knapp, V. – Knappová, M. – Švestka, J. a kol.: Občanské právo hmotné, svazek I. a II., ASPI Publishing, s.r.o., 3. vydání, 2002

Plíva, S.: Obchodní závazkové vztahy, ASPI, a.s., Praha, 2006

Bejček, J.- Eliáš, K. – Raban, P. a kol.: Kurs obchodního práva. Obchodní závazky. C.H.Beck, Praha, 2007

Pelikánová, I. – Plíva, S. – Příbyl, Z. a kol.: Obchodní právo, I. a II. díl, CODEX, Praha, 1993

Knapp, V.: Teorie práva, C.H.Beck, Praha, 1995

Pražák, Z.: Smlouva o dílo podle obchodního zákoníku, Linde Praha, a.s., II. vydání, 2007

Rozehnalová, N.: Právo mezinárodního obchodu, ASPI, Praha, 2006

Hulva, T.: Ochrana spotřebitele, ASPI, Praha, 2005

Gerloch, A.: Teorie práva, 2. vydání, vydavatelství Aleš Čeněk, Dobrá Voda, 2001

Kincl, J. – Urfus, V.: Římské právo, Panorama, Praha, 1990

Rouček, F. – Sedláček, J. a kol.: Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, Reprint ASPI Publishing, s.r.o., Praha, 2002

Švestka, J. – Jehlička, O. – Škárová, M. – Spáčil, J. a kol.: Občanský zákoník, Komentář, 10. vydání, C.H.Beck, Praha, 2006

Štenglová, I. – Plíva, S. – Tomsa, M. a kol.: Obchodní zákoník, Komentář, 11. vydání, C.H.Beck, Praha 2006

Švestka, J. – Jehlička, O. – Kratochvíl, M.: Právní ochrana spotřebitele v České republice, Texty s úvodním komentářem, C.H.Beck, Praha, 1999

- Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník, Komentář, Prospektrum, Praha, 1997
- Telec, I.: Komentář k autorskému zákonu, Praha, 1998
- Knapp, V.: Vědecká propedeutika pro právníky, EUROLEX BOHEMIA, s.r.o. Praha 2003
- Boldt, A.: Der neue Bauvertrag, 2. Auflage, Carl Heymanns Verlag KG, Köln, 2005
- James, F.M.: Construction Law, Liability for the Construction of Defective Buildings, Palgrave, London, 1994
- Kopáč, L.: Obchodní kontrakty, Prospektrum, Praha, 1993
- Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku, Linde, Praha, 1997
- Štenglová, I.: Smlouvy ve výstavbě, Prospektrum, Praha, 1995
- Knapp, V.: Některé úvahy o odpovědnosti v obč. právu, Stát a právo I, 1956
- Švestka, J.: Ke vztahu práv z odpovědnosti za vady a práv z odpovědnosti za škodu vzniklou z vadného plnění, Právník, 1965
- Švestka, J.: Nad úpravou odpovědnosti za vady v občanském zákoníku, Všechno, 8/1993
- Plíva, S.: Záruka za jakost v obchodním zákoníku, Právo a Podnikání, 1996, 3:8
- Návrh občanského zákoníku zveřejněný Ministerstvem spravedlnosti ČR dne 1.6.2008
- Důvodová zpráva k návrhu občanského zákoníku zveřejněná Ministerstvem spravedlnosti ČR dne 1.6.2008